

Promisiuni electorale: între populism și fezabilitate

Imprint

Editor

Friedrich-Ebert-Stiftung e. V.
sucursala Chişinău (Moldova)
Strada Bucuresti 111,
Chisinau, MD-2012,
Republica Moldova

Responsabilă:

Ana Mihailov
E-mail: fes.moldova@fes.de
Tel. +373 855830
moldova.fes.de

Grafică

Angela Ivanesi

Grafică copertă

Dragoş Popa

Opiniile exprimate în această publicație nu reflectă neapărat punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung e.V. (FES). Utilizarea comercială a materialelor publicate de FES nu este permisă fără acordul scris al FES. Publicațiile FES nu pot fi folosite în scopuri de campanie electorală.

Septembrie 2025

© Friedrich-Ebert-Stiftung e.V.

Mai multe publicații ale fundației Friedrich-Ebert pot fi găsite aici:

➤ www.fes.de/publikationen

Promisiuni electorale: între populism și fezabilitate

Autori:

Adrian Lupușor

Dumitru Pîntea

Ecaterina Rusu

Iurie Gotișan

Marina Soloviova

Serghei Merjan

Stas Madan

Vitalie Rapcea

Conținut

Introducere	5
Blocul Electoral „ALTERNATIVA”	6
Blocul electoral „ÎMPREUNĂ”	11
Blocul Electoral „Patriotic al Socialiștilor, Comuniștilor, Inima și Viitorul Moldovei”.	16
Partidul Politic Coaliția pentru Unitate și Bunăstare	22
Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate”	28
Partidul Politic „Partidul Nostru”	34
Partidul Politic Liga Orașelor și Comunelor.	40
Partidul Social Democrat European din Moldova	43

Introducere

Documentul prezintă un exercițiu de sinteză analitică a principalelor componente economice și sociale din programele electorale a 8 partide politice care participă la alegerile parlamentare 2025. Au fost analizate programele și promisiunile electorale ale (ordine alfabetică): Blocul Alternativa, Blocul Electoral Patriotic, Blocul Împreună, Coaliția pentru Unitate și Bunăstare, Liga Orașelor și Comunelor, Partidul Acțiune și Solidaritate, Partidul Nostru și Partidul Social Democrat European.

Pentru fiecare program electoral au fost identificate top-10 cele mai importante elemente/ promisiuni ce vizează blocul economic și social, care au fost analizate sub două aspecte: (i) oportunitatea (în ce măsură acestea corespund cu necesitățile reale ale țării, inclusiv cu agenda de integrare europeană); și (ii) fezabilitatea (ce detalii au oferit candidații electorali despre acoperirea financiară, instrumentele de implementare sau analiză de impact, care ar convinge publicul/ electoratul că promisiunile făcute pot fi real implementate). Respectiv, au fost atribuite calificativele „înalță/medie/joasă” privind oportunitatea și fezabilitatea fiecărei promisiuni analizate.

Scopul final al documentului este de a oferi un suport analitic independent și critic cu privire la conținutul programelor electorale ale candidaților electorali analizați care ar ajuta electoratul să înțeleagă mai bine viziunile de dezvoltare economică și socială a celor pentru care urmează să voteze la alegerile parlamentare din 28 septembrie 2025.

Chiar dacă fiecare program electoral are specificul său, toate documentele analizate împărtășesc 3 concluzii de bază:

1. Calitatea slabă a programelor electorale. Chiar dacă programele electorale ar trebui să fie principalele documente care detaliază viziunea candidaților electorali față de dezvoltarea țării și, respectiv, urmează să informeze electoratul despre orientarea strategică și abordările filosofice, vizionare și practice cu privire la soluționa-

rea problemelor stringente ale țării, acestea rămân documente superficiale și, deseori, formale. Candidații electorali nu valorifică pe deplin programele electorale în calitate de instrument electoral, acestea fiind publicate deseori cu întârziere, iar conținutul acestora conține multiple ambiguități, contradicții. Programele electorale nu oferă analize și argumente care ar convinge electoratul privind fezabilitatea măsurilor propuse. În particular, lipsesc cu desăvârșire analizele de impact, detalii privind sursele financiare necesare și indicatori pentru monitorizarea și evaluarea promisiunilor respective.

2. Populism înalt și fezabilitate limitată a majorității promisiunilor electorale. Candidații electorali se întrec în promisiuni de parca bugetul de stat și sursele de finanțare ale acestuia sunt inepuizabile. Marea majoritate a promisiunilor electorale au impact bugetar negativ, iar detalii despre sursele de finanțare ale acestora lipsesc sau sunt menționate într-un mod vag și superficial, fără a se ține cont de realitățile și constrângerile financiare reale.

3. Contradicții multiple între diverse promisiuni ale aceluiași candidat electoral. Deseori, candidații electorali promit politici fiscale și bugetare stimulative (ex: investiții publice, programe de stat de suport pentru mediul de afaceri sau tineri etc.) împreună cu măsuri cu impact bugetar negativ (ex: facilități fiscale), fapt ce creează contradicții evidente și accentuează caracterul populist al majorității promisiunilor.

Problemele identificate denotă o calitate slabă a procesului democratic, deoarece nici candidații electorali nu pot veni cu o ofertă electorală calitativă, credibilă, realistă și oportună, iar, pe de altă parte, electoratul duce lipsă clară de informație și detalii despre viziunea candidaților electorali privind dezvoltarea țării. Drept rezultat, discursurile și dezbaterile electorale sunt superficiale și nu facilitează identificarea de soluții pentru problemele sociale și economice ale țării, fiind deseori focusate pe teme secundare sau care nu au tangență cu viziunile de dezvoltare ale țării.

Blocul Electoral „ALTERNATIVA”

Majoritatea promisiunilor economice¹ ale candidatului electoral, chiar dacă se pliază pe mai multe probleme obiective ale țării, au tentă evidentă populistă și nu sunt fezabile. În mare parte, promisiunile implică riscuri majore pentru acutizarea dezechilibrelor bugetare din cauza multitudinii de facilități fiscale promise pentru sectorul privat, dar și a programelor de investiții publice, fără a preciza sursele financiare și instrumentele clare pentru transpunerea în practică a promisiunilor respective. Unele promisiuni implică și riscuri de riscipă a banului public, deoarece vizează acordarea de subvenții și facilități fiscale fără o țintire clară a beneficiarilor. În general, majoritatea promisiunilor sunt formulate în mod vag și superficial, fără precizări detaliate privind modul în care acestea pot fi transpuse în practică. Nu în ultimul rând, mai multe promisiuni sunt contradictorii: se promet facilități fiscale generoase în paralel cu creșterea cheltuielilor publice aferente investițiilor și salarizării, fără a preciza măsurile de consolidare fiscală pentru a susține implementarea promisiunilor cu impact bugetar negativ.

Promisiunea nr. 1: Aprobarea în Parlament a „Legii Vieții” – suma totală a plăților pentru toate tarifele comunale să nu depășească 10 la sută din salariul mediu pe economie.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/**Medie**/Joasă). Promisiunea se încadrează în necesitatea diminuării ratei sărăciei, având în vedere că circa o treime din populație trăiește în sărăcie absolută, fiind vulnerabilă în special la cheltuielile de bază (inclusiv tarifele comunale), care nu pot fi evitate, punând presiuni majore pe bugetele gospodăriilor casnice. Prin urmare, promisiunea se pliază pe necesitatea obiectivă de protejare a populației vulnerabile, în special în sezonul rece, în contextul riscurilor de sărăcie. Cu toate acestea, nu este clar cum a fost stabilit plafonul de 10%, având în vedere că în 2024 ponderea cheltuielilor aferente tarifelor comunale a constituit 5,4%², un nivel mult mai mic față de plafonul maxim promis de candidatul electoral. Prin urmare, un asemenea plafon nu are cum să soluționeze problema sărăciei și nici să contribuie la o îmbunătățire substanțială a calității vieții cetățenilor. Probabil, promisiunea s-a referit la ponderea cheltuielilor respective per gospodărie. În orice caz, indiferent de calcule, problema abordată rămâne una relevantă și necesară de a fi abordată.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/**Medie**/Joasă). Nu se menționează cum anume se va asigura plafonarea respectivă și nu sunt menționate nici costurile necesare și sursele de acoperire. În primul rând, cheltuielile pentru serviciile comunale țin direct de tarifele reglementate. Reducerea/plafonarea acestora poate submina situația financiară a întreprinderilor care distribuie și furnizează energie electrică, termică sau apă potabilă, în cazul în care acestea nu sunt aliniate la costurile reale care nu depind de voința Guvernului (de exemplu, costurile la energia importată). Prin urmare, o asemenea plafonare va duce fie la deteriorarea calității serviciilor comunale, fie va necesita subvenții ținute din partea statului către furnizori pentru a compensa tarifele reduse (în special în timpul iernii), fie vor duce, mai devreme sau mai târziu, la majorări compensatorii de tarife pentru a acoperi devierile tarifare cauzate. În plus, chiar dacă implementarea promisiunii implică subvenționarea furnizorilor, nu este clar cum se va asigura o ținire eficientă a astfel de subvenții, având în vedere că acestea vor merge către furnizor și nu către o instituție publică. În al doilea rând, din perspectiva creșterii salariului mediu, promisiunea nu este fezabilă, deoarece nivelul salarizării depinde de nivelul productivității și nu poate fi majorat prin hotărâri de Guvern sau legi votate în Parlament.

Concluzie. Chiar dacă promisiunea se pliază pe necesitățile unei proporții semnificative din populație care trăiește sub pragul sărăciei sau la limita sărăciei, nu este clar cum această urmează a fi transpusă în practică și nici cum va fi acoperită financiar. Mai mult decât atât, implementarea promisiunii comportă o serie de riscuri pentru calitatea serviciilor prestate populației, situația financiară a furnizorilor, dar și irosirea banului public din cauza ținirii ineficiente a beneficiarilor.

Promisiunea nr. 2: Adoptarea Legii speciale a revenirii demne

Despre promisiune. Conform programului electoral, legea respectivă va include, printre altele, constituirea Consiliului Național pentru Combaterea Depopulării. Scopul său va fi coordonarea eforturilor tuturor structurilor și instituțiilor de stat în soluționarea problemelor demografice. De asemenea, Consiliul va elabora strategii și programe de stimulare a natalității, de acordare a granturilor și facilităților fiscale pentru cetățenii care revin în țară, pentru cei care doresc să inițieze o

¹ Programul electoral al Blocului politic „Alternativa”: <https://bloclualternativa.md/program-text/>

² În anul 2024, cheltuielile de consum ale populației în medie pe lună au constituit 4407 lei, 17,2% din care au constituit plățile pentru locuință, apă, electricitate și gaze (adică 758 lei). Având în vedere că, în 2024, câștigul salarial mediu lunar brut a fost de 13990 lei, ponderea cheltuielilor aferente tarifelor comunale a constituit 5,4%.

afacere în Moldova, precum și programe de sprijin pentru re-întoarcere și integrare, inclusiv asistență la angajare și instruire.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea abordează o problema majoră a țării – îmbătrânirea demografică pe fundalul emigrării populației cu vârstă aptă de muncă și natalității scăzute. Totuși, unele din soluții propuse vin în contradicție cu necesitatea unificării sistemului fiscal (de exemplu, facilități fiscale pentru cetățenii care revin) și introduc elemente de discriminare pozitivă, fiind favorizată pozitiv o parte din populație din contul restului populației. În plus, promisiunea se dublează cu o serie de politici deja implementate la moment – Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului acordă suport financiar și informațional pentru antreprenori, iar Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă implementează măsuri de ocupare activă, care implică programe de asistență la angajare și instruire, promise de candidatul electoral.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Politicile de stimulare a natalității sau de încurajare a revenirii migraților sunt relativ costisitoare, iar implementarea este complicată. Candidatul electoral nu a estimat costurile necesare, nu a indicat sursele de acoperire a acestor costuri și nici nu a specificat careva ținte numerice care urmează a fi atinse în acest sens.

Concluzie. Un consiliu în plus nu neapărat înseamnă și o problemă în minus, iar problema demografică e prea complexă pentru a fi abordată printr-o promisiune electorală care nu conține detalii despre instrumente de implementare, costuri, surse financiare sau ținte numerice care urmează a fi atinse. Este o promisiune populistă, formulată foarte vag și care nu inspiră credibilitate.

Promisiunea nr. 3: Începând cu 1 ianuarie 2026, vom reduce legislativ decalajul dintre salariile funcționarilor și ale celor care, prin munca lor zilnică, susțin viața în țară – profesorii, medicii, lucrătorii sociali. Pentru creșterea veniturilor atât în sectorul bugetar, cât și în cel privat, vor fi implementate stimulente fiscale și de altă natură.

Oportunitate (Înaltă/Medie/Joasă). Problema nivelului scăzut de salarizare în sectorul public, în special a profesorilor, medicilor și lucrătorilor sociali este una acută și semnalată pe bună dreptate de către concurentul electoral. La fel, este relevantă și problema decalajelor semnificative în salarizare între diverse categorii de funcționari publici. Este oportună și creșterea veniturilor în sectorul bugetar și cel privat, deși aplicarea stimulentei fiscale în acest sens, așa cum se propune în programul electoral, nu este clară și poate avea consecințe nefaste asupra bugetului de stat.

Fezabilitate (Înaltă/Medie/Joasă). Este o promisiune mai curând populistă, deoarece candidatul electoral nu

menționează cum anume va asigura majorarea salariilor în sectorul bugetar și cel real. Cât privește sectorul bugetar, majorarea salariilor poate fi atinsă fie prin creșterea cheltuielilor bugetare pentru salarizare, care poate fi fezabilă doar la pachet cu propuneri clare de consolidare fiscală (ce taxe/impozite urmează a fi majorate? ce facilități fiscale urmează a fi excluse?) sau optimizări bugetare (ce cheltuieli vor fi reduse pentru a majora salariile în sectorul bugetar?). Prin urmare, nu se menționează nimic despre cum va fi realizată această promisiune. Mai mult decât atât, populismul promisiunii este accentuat și de partea ce ține de majorarea veniturilor în sectorul privat, care, prin definiție poate fi realizată doar de către sectorul privat și doar în urma creșterii productivității. Propunerea de a utiliza facilitățile fiscale „și de altă natură” pentru a majora veniturile în sectorul privat sună ambiguu și implică riscuri reale pentru creșterea dezechilibrelor bugetare. În acest context, este și mai neclară fezabilitatea promisiunii de a majora cheltuielile de salarizare în sectorul bugetar pe fundalul acordării de facilități fiscale pentru sectorul privat.

Concluzie. Promisiunea este una populistă și nu este fezabilă, deoarece nu se menționează din ce surse se va asigura majorarea salarizării în sectorul bugetar. Mai mult decât atât, promisiunea conține și o contradicție evidentă dintre obiectivul de majorare a salarizării în sectorul bugetar și cel de acordare de facilități fiscale sectorului privat (aparent, „lupul sătul și oaia întregă” există doar în povești și promisiunile politicianilor).

Promisiunea nr. 4: Eliminarea imediată a oricăror bariere privind modalitatea și sursa de plată a investițiilor în activități economice și imobiliare de către cetățenii noștri

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea vine în contradicție cu normele privind combaterea spălării banilor aplicate de către Uniunea Europeană. Într-adevăr, acestea deseori au complicat procesele de depunere a banilor la băncile comerciale din țară sau efectuarea unor transferuri bancare, întrucât băncile trebuie să se asigure că resursele date provin din surse clare și legale. Sunt cerințe-standard aplicate nu doar în Republica Moldova, deși au fost identificate multiple cazuri când unele bănci au făcut exces de zel și au tergiversat sau chiar au refuzat diverse transferuri. Totuși, soluția în acest sens este optimizarea proceselor interne de comunicare a băncilor cu cei care fac transferuri sau operațiuni cu numerar, dar și o informare mai amplă a populației referitor la necesitatea și specificul cerințelor privind combaterea spălării banilor aplicate de bănci. Cerințele de combatere a spălării banilor nu trebuie evitate, ci implementate eficient.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea nu este fezabilă pentru că vine în contradicție cu normele internaționale privind combaterea spălării banilor, dar și cu Acquis-ul comunitar și condiționalitățile Fondului Monetar Internațional. Prin urmare, implementarea acesteia va priva Republica Moldova de finanțările EU și FMI și,

respectiv, va submina stabilitatea bugetară și va afecta activitatea investițională. Eliminarea normelor respective, așa cum promite candidatul electoral, poate deschide multiple porțițe pentru activități de spălare a banilor, poate încuraja evaziunea fiscală și economia informală care este și principala sursă de numerar în economie. Și mai important este că aceasta va complica și mai mult transferurile bancare cu alte state, care vor plasa Moldova în lista țărilor cu risc sporit de spălare a banilor și finanțare a terorismului, fapt ce va complica și mai mult problema care este abordată de concurentul electoral. Un alt efect al măsurii respective va fi creșterea și mai rapidă a prețurilor la imobiliare din cauza influxului major de numerar care va fi utilizat pentru achiziționarea de active imobiliare cu scop speculativ sau de legalizare a numerarului.

Concluzie. Promisiunea este inoportună și riscantă, fiind în detrimentul climatului investițional și bunăstării economice a țării. Aceasta poate duce la ratarea finanțărilor externe și la complicarea transferurilor bancare internaționale, transformând Moldova într-o țară cu risc sporit de spălare de bani.

Promisiunea nr. 5: Va fi realizată revizuirea antireforme în domeniul desfășurării activității de întreprinzător în baza patentei

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). „Anti-reforma” la care se referă candidatul electoral a implicat înlocuirea patentei de întreprinzător pentru genul de activitate – comerț cu amănuntul la tarabe, teighele, tonete, în chioșcuri (gherete), pavilioane și din autovehicule, începând cu 01 iulie 2023, cu un regim fiscal simplificat și facilitat – regimul de activitate independentă. Aceasta a dus la integrarea în spațiul fiscal a micilor comercianți, permițând combaterea economiei informale și evaziunii fiscale, dar și a eliminat multiple practici de concurență neloială din partea deținătorilor de patente care practicau activități de comerț fără a plăti impozite. Prin urmare, promisiunea electorală de a anula reforma respectivă va crea o premisă suplimentară pentru creșterea economiei informale și va afecta calitatea mediului de afaceri. Mai mult decât atât, cei care au trecut la noul regim fiscal au beneficiat de compensarea cheltuielilor pentru amenajarea unității comerciale în limita a 10 000 lei din partea Organizației pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului. Impactul a fost unul clar și imediat – încasările la impozitul pe venitul persoanelor fizice ce desfășoară activități independente în domeniul comerțului sunt la fel în creștere. Cuantumul impozitului pe venitul persoanelor fizice ce desfășoară activități independente, calculat pentru anul 2024, a constituit 20 769 230 lei, cu 514,5% mai mult decât în anul 2022.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Nu se menționează impactul așteptat, lipsesc ținte numerice și alte detalii-cheie care ar asigura un minim nivel de credibilitate al promisiunii respective. Mai mult decât atât, având în vedere riscurile creșterii evaziunii fiscale, promisiunea data vine în contradicție cu unul din obiectivele majore ale programului electoral al candidatului privind finanțarea investițiilor

infrastructurale, pentru care este necesar un nivel relativ ridicat al poverii și compliancei fiscale. Cu alte cuvinte, dacă bugetul va pierde zeci de milioane de lei pe an în urma revenirii la patente, nu este clar cum candidatul electoral va finanța proiectele de infrastructură și programele de suport promise care necesită acoperire financiară semnificativă.

Concluzie. Promisiunea nu este nici oportună și nici fezabilă, având în vedere implicațiile negative asupra veniturilor publice, riscurile de creștere a economiei informale și evaziunii fiscale, deteriorarea mediului concurențial, dar și inducerea imprevizibilității la nivelul politicilor publice prin anularea unei reforme care deja a avut efecte pozitive.

Promisiunea nr. 6: Pachetul de măsuri pentru stimularea investițiilor în economie va include investiții de amploare din partea statului în infrastructura publică, măsuri fiscale – inclusiv impozitarea profitului doar în cazul distribuirii dividendelor, modificarea mecanismului de TVA la importul de bunuri și servicii cu plata impozitului către buget după vânzarea acestora.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea se pliază pe o necesitate acută a economiei moldovenești pentru investiții. Aceasta va duce la creșterea competitivității, productivității, veniturilor și, respectiv, va impulsiona creșterea economică, facilitând tranziția de la un model de creștere economică rudimentar bazat pe costuri și consum, spre unul bazat pe productivitate, competitivitate și investiții.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea include o contradicție evidentă dintre obiectivul de stimulare a investițiilor publice, care necesită resurse bugetare considerabile pe de o parte, și cel de stimulare a investițiilor private, care implică o serie de facilități fiscale cu impact negativ asupra veniturilor bugetare. Experiența țărilor care amână momentul plății impozitului pe venit la distribuirea dividendelor arată că aceasta induce volatilitate mai înaltă a veniturilor fiscale, dar și pierderea multor veniturilor fiscale, inclusiv din cauza practicilor de optimizare fiscală (companiile sunt motivate să amâne distribuirea dividendelor și să recurgă la alte metode de a extrage banii prin umflarea artificială a cheltuielilor, acordarea de credite către acționari și alte metode de așa gen). În aceeași ordine de idei se încadrează și promisiunea de modificare a mecanismului de TVA la importul de bunuri și servicii cu plata impozitului către buget după vânzarea acestora. Aceasta va avea o serie de consecințe negative pentru bugetul de stat din cauza încasării TVA mai târziu sau chiar va rata multe încasări din TVA în cazul în care bunurile vor fi vândute „la negru” sau firma ar intra în insolvență. În plus, un asemenea mecanism de plată TVA implică o complexitate mai înaltă la administrare pentru că este necesară monitorizarea din partea statului a vânzărilor agenților economici pentru a evita fraudele – complexitate care va costa bugetul public și poate induce riscuri majore de neîncasări TVA la buget.

Concluzie. Chiar dacă promisiunea scoate în evidență o necesitate obiectivă de a stimula investițiile în economie, aceasta nu menționează instrumente fezabile pentru atingerea acesteia. Mai mult decât atât, facilitățile fiscale promise agenților economici pentru a stimula investițiile private comportă riscuri majore de creștere a economiei informale, evaziunii fiscale și dezechilibrelor bugetare. În acest context, nu este clar cum candidatul electoral va finanța creșterea investițiilor publice pe fondul extinderii facilităților fiscale agenților economici.

Promisiunea nr. 7: Întru refacerea sectoarelor strategice ale economiei, inclusiv industrie și agricultură, se vor introduce regimuri fiscale speciale, măsuri de protecție a producătorului local și asigurare a piețelor de desfacere în străinătate și pe plan intern. De asemenea, se vor implementa măsuri de stimulare a procesării prioritare a produselor agricole la întreprinderile de prelucrare din țară, prin mecanisme de subvenționare în sectorul agricol.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/**Joasă**). Promisiunea se pliază pe necesitatea impulsivității creșterii economice prin stimularea activităților de procesare a materiei prime și dezvoltarea sectoarelor agricole și industriale. Totuși, aceasta poate să nu aibă efectele pozitive asupra creșterii economice, deoarece se omit două aspecte fundamentale: (i) accentul pe generare de valoare adăugată (nu este suficient să încurajăm procesarea, ci anume procesarea materiei prime locale); (ii) încurajarea dezvoltării și altor sectoare economice unde poate fi generată valoare adăugată, și nu doar cel agricol, iar sectorul serviciilor, unde Moldova înregistrează excedent comercial, este omis. Totodată, protejarea producătorului autohton este necesară, însă fără a distorsiona cadrul concurențial. În caz contrar, protejarea excesivă a producătorului autohton sau a unor anumite industrii, de cele mai deseori, se transpune în prețuri mai mari pentru consumatori, dar și o presiune mai mare pe bugetul de stat. Mai mult decât atât, măsurile prin care politicienii sau Guvernul acordă anumite favoruri unor companii/sectoare implică riscuri evidente de corupție sub paravanul protejării producătorului autohton. Nu în ultimul rând, susținerea unor sectoare prin intermediul regimurilor fiscale poate cauza dezechilibre bugetare.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/**Joasă**). Este o promisiune electorală cu impact bugetar negativ și fără careva clarificări privind sursele financiare care ar acoperi asemenea politici economice și fiscale stimulative. În plus, protejarea producătorului autohton prin mecanisme care pot afecta negativ concurența cu producătorii străini este, deseori, în contradicție cu obiectivele de integrare pe piața unică europeană, dar și cu angajamentele țării în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului. Asemenea măsuri pot duce la reacții de răspuns din partea țărilor unde Moldova exportă, subminând prezența producătorilor locali pe piețele de export și agravând și mai mult competitivitatea și dezechilibrele comerciale.

Concluzie. Promisiunea dată poate agrava și mai mult problema abordată de candidatul electoral – competitivitatea scăzută a producătorilor autohtoni și accesul limitat la piețe de desfacere. Aceasta este în contradicție cu angajamentele țării de integrare pe piața globală, în special pe piața unică europeană, care reprezintă circa două treimi din exporturile Moldovei. În plus, promisiunea implică măsuri economice și bugetare stimulative, fără precizări privind sursele financiare care urmează să susțină implementarea.

Promisiunea nr. 8: Volumul insuficient de gaz natural pentru industrie și consumul casnic trebuie compensat prin încheierea contractelor directe de aprovizionare cu companii din țările producătoare de gaz.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/**Joasă**). Nu este clar ce se are în vedere prin sintagma „volumul insuficient de gaz natural”, deoarece după încetarea livrărilor de la Gazprom, dar și odată cu liberalizarea pieței de gaze naturale, Moldova are acces deplin la piețele internaționale de gaze naturale și poate stoca gaze naturale în țările vecine. Astfel, Moldova este nu doar asigurată integral cu gaze naturale pentru piața internă, dar și poate stoca gaze naturale, fiind un element important de securitate energetică. Apropos, gaze naturale sunt suficiente și pentru regiunea transnistreană cu condiția achitării prețului de piață. Când privește încheierea contractelor directe de aprovizionare cu companii din țările producătoare, acest lucru poate fi oportun mai mult din punct de vedere teoretic, decât practic. În realitate, asemenea aranjamente pot fi riscante pentru securitatea statului, deoarece expun țara la o singură sursă sau la surse limitate de energie. Experiența proastă cu contractarea gazelor naturale de la Gazprom, când țara a fost practic șantajată de către partea rusă, trebuie să servească o lecție istorică pentru viitoorii guvernanți.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/**Joasă**). Moldova este o țară foarte mică, respectiv nu prezintă interes economic major pentru țările care exportă resurse energetice în vederea încheierii unor contracte bilaterale directe. În lipsa interesului economic, încheierea unor asemenea contracte poate avea loc numai în cazul unui interes politic sau geopolitic față de Moldova. Este important ca aceste interese să nu vină în contradicție cu vectorul de dezvoltare și integrare europeană a Republicii Moldova, și nici să submineze securitatea statului.

Concluzie. Problema aprovizionării cu gaze naturale a Republicii Moldova nu este relevantă, având în vedere accesul la piețele externe. Nu este clară oportunitatea încheierii unor contracte bilaterale, având în vedere piața mică și lipsa anumitor interese economice față de Moldova din partea țărilor-exportatoare de resurse energetice. Această promisiune electorală comportă riscuri majore pentru securitatea statului, având în vedere că asemenea contracte implică concesiuni politice, care pot submina securitatea și vectorul de integrare europeană a țării.

Promisiunea nr. 9: Întru accelerarea dezvoltării economice a teritoriilor și consolidarea relațiilor dintre orașe și mediul rural, accentul principal va fi pus pe programul „50 de orașe”. Acesta include: modernizarea infrastructurii comunale, eficiența energetică, iluminatul stradal, mobilitatea urbană, regenerarea urbană, inclusiv reabilitarea fostelor zone industriale și transferul acestora către comunități, dezvoltarea la nivel local a instrumentelor de generare și sprijinire a activităților economice, inclusiv sprijinirea zonelor urbane cu potențial turistic.

Oportunitate (Înaltă/Medie/Joasă). În contextul în care doar 12% din veniturile fiscale totale sunt acumulate de către autoritățile publice locale, iar circa 2/3 din Produsul Intern Brut este generat exclusiv în mun. Chișinău, necesitatea dezvoltării regionale mai echilibrate este obiectivă, iar promisiunea electorală este oportună.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/**Medie**/Joasă). Este prezentată o viziune relativ clară a obiectivelor de dezvoltare regională, cu accent pe municipiile Chișinău și Bălți, dar și modernizarea infrastructurii la nivel local. Fezabilitatea totuși este mai curând incertă, deoarece nu se menționează ce instrumente specifice vor fi utilizate pentru realizarea promisiunii: Ce taxe vor fi aplicate la nivel local? Ce mecanisme bugetare vor fi utilizate pentru a susține dezvoltarea regională? Ce parte din impozitele colectate la nivel central vor fi „cedate” autorităților publice locale? Cum va fi abordată problema clientelismului politic privind alocarea transferurilor de la nivel central la nivel local?

Concluzie. Este îmbucurător faptul că dezvoltarea regională și descentralizarea se regăsesc în programul electoral al candidatului, având în vedere importanța strategică a reformei

respective, care a fost amânată prea mult timp de guvernările precedente. Nu este clar, însă, ce instrumente sunt propuse pentru a implementa promisiunea, fapt ce alimentează incertitudine privind fezabilitatea acesteia.

Promisiunea nr. 10: Crearea unei bănci de dezvoltare de stat pentru finanțarea proiectelor de infrastructură și stimularea creșterii economice (promisiunea nu figurează expres în programul electoral al candidatului, însă a fost declarată în mod public de unii exponenți ai blocului).

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). O bancă de dezvoltare focusată pe finanțarea proiectelor de infrastructură poate fi un instrument util pentru impulsivizarea creșterii economice și valorificarea mai eficientă a asistenței externe, în special în contextul accesării fondurilor UE. O structură similară funcționează cu succes în Polonia (BGK) – o țară-lider din UE la capitolul valorificării fondurilor europene.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/**Medie**/Joasă). Se propune o structură și un mecanism relativ clar de funcționare a Băncii. Cu toate acestea, se omit detalii critice privind calitatea guvernantei unei asemenea structuri – mecanisme pentru depolitizarea finanțărilor sau minimizarea riscurilor de corupție (de exemplu, prezența membrilor independenți în consilii, mecanisme clare de *due diligence*, condiții stricte de transparență etc.).

Concluzie. Crearea unei bănci de dezvoltare este o propunere/promisiune electorală oportună, însă modul cum candidatul electoral a descris-o prezintă mai multe riscuri de politizare și deturnări de fonduri, mai ales că Republica Moldova nu are o experiență pozitivă la capitolul activității băncilor de stat.

Blocul electoral „ÎMPREUNĂ”

Potrivit Programului³ publicat de blocul „Împreună”, dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii prin stimulare fiscală și protejarea acestora de birocrație excesivă și corupție, constituie baza programului electoral al candidatului. Blocul a propus peste 150 de obiective, care abordează inclusiv și problemele actuale economice și sociale, dezvoltare locală, însă în pofida importanței și actualității acestora unele din promisiuni sunt populiste, mai puțin fezabile sau totodată contradictorii. Eventuala implementare a unor promisiuni va afecta bugetul public național, prin reducerea veniturilor sau creșterea esențială a cheltuielilor publice, fără a soluționa problema sesizată. Autorii programului nu fundamentează promisiunile prin prisma situației actuale, indicatorilor macroeconomici și prognozelor, lecțiilor învățate în gestionarea unor asemenea probleme, precum și resurselor disponibile, iar acțiunile nu au acoperirea financiară necesară.

Promisiunea nr. 1: Reforma Codului fiscal

Despre promisiune: Blocul propune reforma Codului fiscal care va sprijini dezvoltarea economică durabilă, va combate economia tenebră și va reduce birocrația, prin proceduri transparente și accesibile, va duce la consolidarea finanțelor publice, atragerea investițiilor, creșterea locurilor de muncă și îmbunătățirea calității vieții cetățenilor.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Potențialele efecte scontate ale promisiunii privind dezvoltarea durabilă, combaterea economiei tenebre, consolidarea finanțelor publice, atragerea investițiilor și altele, se încadrează în prioritățile naționale expuse în strategia Moldova Europeană 2030 și politicile în vigoare generale și sectoriale. Totodată, politicile naționale și recomandările UE nu prevăd elaborarea și adoptarea unui nou cod fiscal pe de o parte, iar pe de altă parte, în promisiune, candidatul electoral nu specifică ce compartimente ale codului fiscal în vigoare nu permit atingerea impactului dorit. Totodată, elaborarea și adoptarea unui act normativ nu ar putea reprezenta în sine un obiectiv dacă acesta nu rezultă în atingerea impactului scontat, care la caz este determinat de mai mulți factori de ordin economic, juridic și social.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Posibilitatea realizării promisiunii de a elabora și adopta un nou cod fiscal este destul de înaltă. Astfel, în termen scurt, acțiunea

poate fi bifată ca și realizată. Facilitățile fiscale, într-adevăr, stimulează investiții, însă reduc esențial veniturile bugetare generate din impozite directe. Totodată, nu este clar cum elaborarea și adoptarea noului cod fiscal va asigura reducerea economiei tenebre. Creșterea investițiilor interne și externe, creșterea locurilor de muncă și îmbunătățirea calității vieții nu pot fi catalizate doar prin modificări ale legislației fiscale, ci printr-un complex de măsuri multisectoriale implementate la nivel național.

Concluzii: Promisiunea creează așteptări, însă nu prezintă activitățile care vor duce la atingerea rezultatelor promise. Prin urmare, candidatul va putea raporta realizarea fără asumarea răspunderii pentru impact, care, cu certitudine, nu va fi atins după adoptarea noului cod fiscal, ceea ce confirmă caracterul populist al promisiunii în cauză.

Promisiunea nr. 2: Monitorizarea electronică a achizițiilor de medicamente și echipamente medicale și ajustarea legii achizițiilor publice pentru asigurarea accesului neîntârziat la preparate esențiale.

Despre promisiune:

- implementarea monitorizării electronice a achizițiilor publice pentru medicamente și echipamente, ceea ce va facilita combaterea corupției și îmbunătățirea transparenței în achiziții publice.
- ajustarea legii cu privire la achizițiile publice astfel încât să fie asigurat accesul neîntârziat la preparate esențiale și calitative de tratament urgent, în special pacienților cu boli oncologice, neadmiterea întârzierii achizițiilor sau irosirii banului public pe preparate și dispozitive medicale necalitative.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă) Valoarea totală a contractelor de achiziții publice este în continua creștere și depășește 4% din PIB. Totodată, anual sunt sesizate și raportate probleme de eficiență, transparență și riscuri aferente sistemului și proceselor de achiziții publice, fără atragerea la răspundere a factorilor de decizie sau implementarea măsurilor concrete care să îmbunătățească eficiența și transparența și achizițiilor. Din contra, se atestă reducerea transparenței procesului.

³ Programul Blocului electoral ÎMPREUNĂ” https://www.impreunamd.com/_files/ugd/bb300f_043b587cea3e44589305d0acb57fa41e.pdf?index=true

Cheltuielile bugetului public național pentru sectorul sănătății constituie anual circa 5-5.5% din PIB, dintre care suma esențială este alocată pentru achiziționarea medicamentelor și dispozitivelor medicale, produselor alimentare, lucrărilor de construcție și renovare a instituțiilor medico-sanitare publice.

Prin urmare, transparența și eficiența procesului de achiziții în domeniu este o prioritate. Monitorizarea procedurilor de achiziții poate preveni nereguli și probleme de eficiență, elucida anumite riscuri de fraudă și corupție, care trebuie investigate de organele competente, însă nu poate combate corupția. Comisia Europeană în raportul de monitorizare a implementării recomandărilor menționează necesitatea îmbunătățirii eficienței monitorizării achizițiilor publice.

La capitolul asigurării cu medicamente, cadrul legal în domeniul achizițiilor publice, care transpune parțial acquis-ul comunitar privind achizițiile publice, oferă un instrumentar necesar pentru managementul eficient al achizițiilor, care este determinat de stabilirea corespunzătoare a cerințelor și managementului activităților de atribuire și implementare a contractelor de achiziții publice. Candidatul, pentru a accentua importanța problemei, menționează doar o categorie de medicamente, fără a aborda constrângeri aferente aprovizionării medicamentelor pentru alte maladii, cu rata morbidității și mortalității înaltă, precum și alte probleme aferente achizițiilor din domeniu.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Candidatul electoral nu menționează cine va efectua monitorizarea electronică a achizițiilor, ce instrumentele vor fi utilizate și cum se va asigura atingerea efectului scontat. Monitorizarea achizițiilor de medicamente nu va soluționa toate problemele enunțate. În prezent, monitorizarea achizițiilor publice în domeniul sănătății este efectuată de către autoritatea cu competențe în domeniul achizițiilor publice, precum și CAPCS, care publică rapoarte de monitorizare și/sau rezultatele activităților de monitorizare.

În aceeași ordine de idei, nu este fezabilă nici cea de-a doua promisiune, ori modificarea legii achizițiilor publice care reprezintă un cadru general de reglementare a procesului de achiziții publice, nu poate stabili proceduri specifice pentru un sector aparte sau a limita aplicarea legii pentru sectorul de impact major pentru societate, ori acesta va fi în contradicție cu acquis-ul comunitar.

Măsurile propuse nu vor soluționa problemele legate de calitate și aprovizionare la timp, deoarece depind de eficiența în gestionarea proceselor de achiziții și respectarea cadrului legal existent în domeniul achizițiilor publice de către autoritățile contractante și implementarea principiilor de bună guvernare în cadrul acestora.

Concluzie: Probleme abordate în program privind achiziții de medicamente și dispozitive medicale sunt de importanță majoră, necesită atenție și soluționare sistemică, însă acțiunile propuse sunt fragmentate, limitate și nu vor

atenua problemele aferente achizițiilor publice în domeniul sănătății.

Promisiunea nr. 3: Nou sistem de impozitare a venitului microîntreprinderilor

Despre promisiune: Se propune introducerea unui nou sistem de impozitare a venitului microîntreprinderilor și anume:

- pentru întreprinderile cu cel mult 3 angajați – 2% din cifra anuală de afaceri;
- pentru întreprinderile care au de la 3 la 9 angajați – 1% din cifra anuală de afaceri;
- pentru întreprinderile care au de la 9 la 25 angajați – 0% din cifra anuală de afaceri.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Acordarea facilităților fiscale microîntreprinderilor ar face antreprenoriatul mai atractiv, iar pe termen mediu va facilita dezvoltarea economiei, crearea locurilor de muncă și creșterea investițiilor. Astfel, acțiunea ar fi oportună, însă fiind afectată de modul în care candidatul electoral își propune să acorde facilități fiscale.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Potrivit datelor Biroului Național de Statistică, în perioada 2022-2024, numărul microîntreprinderilor a crescut cu 10.4%, fiind circa 60.6 mii unități, iar numărul de angajați ai acestora cu 5.2%. Cifra de afaceri raportată de microîntreprinderi a crescut cu circa 11%, fiind de circa 99173.4 mil. lei. Astfel, numărul microîntreprinderilor este în continuă creștere, ceea ce denotă că acest tip de activitate antreprenorială este atractiv pentru persoane care vor să inițieze o afacere. Stimularea suplimentară a microîntreprinderilor este necesară, însă criteriile de acordare a facilităților fiscale nu sunt oportune.

De exemplu, în România sunt aplicate mai multe criterii, îndeplinirea cumulativă a cărora permite beneficierea de rata redusă a impozitului pe venit. Numărul de angajați ai unei întreprinderi nu este un criteriu suficient și ar putea duce la angajări fictive sau cu normă parțială, în scopul beneficierii de scutire la plata impozitului pe venit. Totodată, pentru mai multe domenii numărul mare de angajați este impropriu, și astfel, inițiativa va facilita doar anumite afaceri. Astfel, facilitatea declarată pentru microîntreprinderi, de fapt promovează alte categorii, ori potrivit cadrului național și european, întreprinderea micro are de regulă până la 9 angajați. Prin urmare, inițiativa nu promovează de facto noile afaceri, ci extinderea afacerilor existente din anumite sectoare ale economiei, cum ar fi spre exemplu cel de construcții.

Concluzie. Acordarea facilităților fiscale este o măsură stimulatorie pentru micul business, însă dat fiind modul de implementare, nu este fezabilă și oportună fără ajustări conform bunelor practici și contextului local.

Promisiunea nr. 4: Asigurarea până în 2029 a tuturor instituțiilor publice din cel puțin 70% din localitățile rurale cu energie electrică verde

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Obiectivul este de o importanță majoră, în contextul priorităților de creștere a eficienței cheltuielilor publice, implementării indicatorilor de dezvoltare durabilă și asigurării condițiilor adecvate pentru buna funcționare a instituțiilor.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Candidatul electoral nu indică gradul de asigurare a fiecărei instituții și modul de acoperire cu energie electrică verde (ex. centralizat sau descentralizat) a instituțiilor, precum și profilul instituțiilor din mediu rural, care includ APL-uri, instituțiile de învățământ, instituțiile medico-sanitare publice, instituțiile cu profil social și alte instituții publice amplasate în localități rurale. Respectiv, numărul de instituții publice din localitățile rurale, care ar fi beneficiari ai inițiativei se estimează la câteva mii, iar valoarea investițiilor necesare ar depăși capacitățile bugetelor locale și bugetului de stat. Totodată, promisiunea a fost formulată fără a lua în calcul și alte obiective propuse care necesită alocării din bugetul public național.

Concluzie. Promisiunea este de importanță înaltă, însă este populistă, fără indicatori clare, surse de finanțare, iar fezabilitatea acesteia este determinată de alte priorități anunțate în programul candidatului.

Promisiunea nr. 5: Aprovizionarea până în 2029 a tuturor satelor cu apă potabilă și canalizare

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Problema aprovizionării cu apă și sistem de canalizare este una acută și actuală, în special în localitățile rurale. Totodată, lipsa sistemului de canalizare și tratare a apelor uzate, pe lângă condiții de trai, are impact negativ asupra bazinelor acvatice și apelor subterane, creând riscuri pentru sănătate. Astfel, e satisfăcător faptul că concurentul electoral a inclus acest obiectiv în programul său.

Potrivit BNS,⁴ în anul 2024, 65.6% din localitățile Republicii Moldova au acces la sisteme publice de alimentare cu apă, fiind în creștere cu 3.3% față de anul 2023. 951 de localități rurale, sau mai puțin de 70% au acces la sisteme publice de alimentare cu apă.

La capitolul asigurării cu sistem public de canalizare, situația este mult mai alarmantă – doar 9.9% din localitățile din Republica Moldova au acces la sistemele publice de canalizare, inclusiv 99 sate. Astfel, fiecare a 10 localitate rurală conectată la sistem public de apă are sistem de canalizare. Prin

urmare, oportunitatea investițiilor în infrastructura utilitară este înaltă.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Concurentul electoral nu oferă informații privind sursele de finanțare a proiectelor de construcție sau reabilitare a sistemelor publice de apă și canalizare, care necesită ca în următorii 4 ani în acest sector să fie alocați cel puțin 3-5 mld. lei anual, mijloacele care vor fi dificil de identificat în bugetul de stat având în vedere alte promisiuni cu impact bugetar. Totodată, capacitatea autorităților locale de a finanța sau a co-finanța asemenea proiecte este limitată, iar durata de implementare a unui proiect de construcție a sistemului de canalizare, din experiența localităților rurale din Moldova, este de 1-10 ani, în funcție de complexitate, lungime și resursele disponibile pentru finanțarea lucrărilor. Candidatul nu explică nici fezabilitatea inițiativei în contextul pieței limitate a operatorilor economici specializați în acest domeniu, ori inițierea masivă a lucrărilor va avea impact asupra costului și termenului de execuție a proiectelor investiționale.

Concluzie: Promisiunea este populistă întrucât nu este fundamentată din punct de vedere tehnic și financiar.

Promisiunea nr. 6: Reducerea sărăciei absolute cu 15% (de la 33.6% la 18.6%) și reducerea sărăciei extreme cu 8% (de la 15.4% la 7.4%)

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea se încadrează în obiectivele naționale de reducere a ratei sărăciei, având în vedere gradul înalt al acesteia. Promisiunea este anunțată în contextul celorlalte obiective propuse de către candidatul electoral, care, fiind realizate cu succes vor duce la atingerea indicatorilor propuși aferente sărăciei absolute și extreme. Totodată, nu este indicat un termen în care se propune atingerea promisiunii.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Având în vedere fezabilitatea scăzută a promisiunilor analizate din domeniul economic și social, cum ar fi creșterea esențială a pensiilor, crearea noilor locuri de muncă prin acordarea facilităților fiscale antreprenorilor, atingerea în termen scurt și mediu este utopică și are caracter declarativ, ori candidatul electoral nu oferă măsuri concrete în vederea reducerii nivelului de sărăcie, bazat pe circumstanțele locale și bunele practici. Încurajarea mediului de afaceri și reducerea controalelor fiscale sunt măsuri potrivite, însă nu vor avea impact considerabil asupra nivelului de sărăcie fără dezvoltarea infrastructurii, industriei, agriculturii și exporturilor, implementarea măsurilor active de combatere a șomajului, reducerea economiei informale, care vor garanta creșterea veniturilor cetățenilor.

Concluzie. Promisiunea este extrem de oportună, însă nu este fezabilă fără acțiuni economice și sociale fezabile, care vor

⁴ https://statistica.gov.md/ro/activitatea-sistemelor-publice-de-alimentare-cu-apa-si-de-9780_61786.html

asigura în termen mediu creșterea reală și evidența corectă a veniturilor disponibile ale cetățenilor, în special din categorii de risc.

Promisiunea nr. 7: Ajustarea graduală a pensiilor la nivelul recomandărilor Organizației Internaționale a Muncii de cel puțin 40% din salariul mediu pe economie până în 2029

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Problema pensiilor mici este una constantă și acută în Republica Moldova, iar creșterea mărimii pensiilor și cu aceasta a accesului pensionarilor la bunuri și servicii constituie o prioritate înaltă. Această măsură este corelată cu obiectivul de reducere a sărăciei, ori mărirea pensiei minime este sub minimumul de existență și pragul sărăciei absolute, iar pensie medie este mai mică decât costul de consum.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Având în vedere prognoza indicatorilor macroeconomici, salariul mediu pe economie în anul 2028 va atinge suma de circa 21 mii lei. Astfel, candidatul electoral promite pensii de circa 8,4 mii lei în anul 2028, și având tendințele prognozate de creștere a salariului mediu, în 2029, pensia medie ar trebui să atingă ci-fra de circa 9.2 mii lei.

Astfel, candidatul electoral promite majorarea pensiei medii cu circa 2.1 ori în 4 ani. În contextul altor promisiuni ale candidatului care creează presiune esențială asupra bugetului public național, fezabilitatea promisiunii este foarte joasă. Veniturile acumulate în BASS din contribuții de asigurări sociale nu sunt suficiente pentru acoperirea cheltuielilor de plată a pensiilor și altor prestații sociale. Doar în anul 2025, valoarea precizată a transferurilor din bugetul de stat în BASS constituie 19.7 mld. lei sau circa 32% din veniturile BASS, dintre care 8.8 mld. lei pentru plata pensiilor. Valoarea transferurilor din bugetul de stat la BASS crește anual. Candidatul electoral s-a inspirat din statisticile UE privind mărirea pensiilor, unde situația demografică este diferită de cea în Republica Moldova, ori la un angajat asigurat din Republica Moldova revine mai mult de un pensionar, ceea ce nu permite asigurarea pensiilor decente. Astfel, fără alte intervenții și reforma sistemului de pensii, promisiunea nu este fezabilă.

Concluzie: Creșterea pensiilor este unul din obiectivele sociale de primă prioritate. Astfel, oportunitatea unui asemenea obiectiv este înaltă. Totodată, promisiunea de a crește pensiile cu cel puțin 40% din salariu mediu pe economie este populistă, având în vedere situația demografică din țară, încasările în bugetul asigurărilor sociale de stat, indicatorii actuali și prognoza macroeconomică pe termen mediu.

Promisiunea nr. 8: Guvernanță corporativă a instituțiilor medico-sanitare publice

Despre promisiune: Blocul va asigura schimbarea modului de guvernare a instituțiilor medicale de la model

unipersonal la un model de guvernare corporativă și colegială a instituțiilor medico-sanitare publice. Potrivit Programului, managerii instituțiilor medico-sanitare publice dispun de o autonomie decizională extinsă, inclusiv în gestionarea banilor publici (un singur om, în limita abilităților sale manageriale, gestionează 300-600 mln lei anual). Autonomia decizională a directorului instituției medicale asigură un management dinamic, dar nu obligatoriu eficient. Efecte nedorite ale acestui model de guvernanță sunt dezafectarea banilor publici din lipsa abilităților manageriale, corupția și influența politicului asupra managerului (gestionarului nemijlocit al banilor publici).

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Creșterea eficienței în utilizarea banilor publici este o prioritate, însă instituțiile medico-sanitare publice, conform regulamentului cadru aprobat de Ministerul Sănătății, deja dispun de consilii de administrare care este organul colegial de administrare și supraveghere a instituției medico-sanitare publice, compus din reprezentantul fondatorului, Ministerului Sănătății, colectivului instituției, diasporei, comunității și secretar fără drept de vot.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Spre deosebire de o întreprindere care desfășoară activitate economică cu scopul de a genera profit, IMSP sunt unități de utilitate publică, care activează pe principiul autonomiei financiare și sunt non-profit. Majoritatea IMSP activează în baza contractelor încheiate cu CNAM, iar valoarea acestora este mult sub 100 mln lei, și doar IMSP Republicane beneficiază de fonduri esențiale, datorită numărului impunător de cazuri contractate. Cadrul normativ prevede direcțiile concrete de utilizare a mijloacelor financiare de către IMSP, iar majoritatea cheltuielilor pentru asigurarea tehnico-materială sunt efectuate în baza contractelor de achiziții publice, atribuite de către IMSP sau de CAPCS, în majoritatea cazurilor de achiziții de medicamente și dispozitive medicale. Prin urmare, administrarea colegială a tuturor instituțiilor medico-sanitare prin instituirea organului colegial de conducere nu este fezabilă, ori va birocratiza procesele decizionale, și ca rezultat, ar putea afecta și obiectivul de asigurare la timp a IMSP cu medicamente și dispozitive medicale.

Concluzie: Promisiunea este populistă, nefundamentată factologic și economic.

Promisiunea nr. 9: Acordarea facilităților fiscale întreprinderilor, care sunt înregistrate în localități rurale și practică activități non-agricole

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă): Acțiunea propusă ar trebui să constituie un stimulent pentru dezvoltarea afacerilor în mediu rural și, prin urmare, pentru dezvoltarea economică a satelor și creșterea veniturilor acumulate în bugetele locale. Măsura omite însă să ofere detalii privind facilități și categorii de întreprinderi care vor putea beneficia de ele.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Acordarea facilităților doar după adresa juridică nu va sprijini migrarea fizică masivă a afacerilor sau crearea noilor întreprinderi cu activitate economică în localitățile rurale, inclusiv datorită problemelor legate de infrastructură și lipsei pieței de desfacere. Prin urmare, nu va asigura repartizarea uniformă sau proporțională a întreprinderilor între localități rurale și creșterii pe viitor a autonomiei financiare ale APL-urilor prin majorarea veniturilor proprii. Totodată, eventualele facilități acordate după schimbarea adresei vor avea impact negativ asupra bugetului public național.

Concluzie: Promisiunea este mai mult declarativă, enunțată de candidat fără analiza circumstanțelor, riscurilor și potențialului impact al măsurii propuse.

Promisiunea nr. 10: Achitarea TVA la importul de mărfuri după comercializarea acestora

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/**Medie**/Joasă). Promisiunea dată se regăsește și la alți candidați electorali. O asemenea acțiune va facilita dezvoltarea economiei, oferind levier financiar mediului de afaceri, inclusiv pentru investiții, precum și va reduce costurile operaționale ale întreprinderilor.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). TVA la import constituie peste 67% din totalul plăților percepute la bugetul de stat de către serviciul vamal sau circa 35.3% din veniturile bugetului de stat. Astfel, modificarea mecanismului de achitare a TVA la import, și prin urmare diminuarea încasărilor regulate de circa 2 mld lei lunar din TVA la import, va avea impact negativ asupra bugetului de stat, influențând decalajul de casă. Astfel, plățile din buget vor fi sistate, efectuate cu întârzieri, iar statul va fi obligat să se împrumute pentru acoperirea acestui decalaj, ori încășările din TVA la import nu vor avea o asemenea regularitate și nici valoare. Totodată, vor crește esențial cheltuielile de administrare a TVA și de control, riscurile de eschivare la plată a TVA din varii motive, precum și tentativele de fraudă. Astfel, consecințele negative pentru buget și economie vor fi mai mari decât beneficiile de la o eventuală creștere economică în urma acestor măsuri. Mai mult, măsura vine în contradicție cu alte promisiuni enunțate de către candidatul electoral, care implică cheltuieli din bugetul public național, cum ar fi creșterea pensiilor, investițiile în infrastructura, etc.

Concluzie. Chiar dacă stimularea investițiilor este extrem de importantă, candidatul nu oferă un instrument fezabil și eficient în acest sens, ceea ce ar putea produce impact economic și social negativ odată introdus, precum și va genera costuri suplimentare din banii publici.

Blocul Electoral „Patriotic al Socialiștilor, Comuniștilor, Inima și Viitorul Moldovei”

Majoritatea promisiunilor socio-economice din programul Blocului Patriotic,⁵ deși ating probleme reale (venituri scăzute, acces limitat la piețe, infrastructură deficitară), poartă o tentă pronunțat populistă și sunt slab ancorate în realitățile de implementare. Reducerea vârstei de pensionare și majorarea pensiei minime la 6000 lei sunt măsuri mai mult iluzorii cu costuri agregate estimative de 18,2 mld. lei (5,2% din PIB). Atunci când sunt combinate, fără indicarea unor surse credibile de acoperire, amplifică riscul de dezechilibre bugetare și erodare a principiului contributiv al sistemului de pensii. Pe dimensiunea pieței și a concurenței, promisiunile precum cota obligatorie „50% produse autohtone la raft” și controlul statului asupra prețurilor intră în conflict cu regulile UE/OMC și sunt greu de administrat în practică, riscând scumpiri, varietate redusă și aplicare selectivă. În aceeași zonă, banca comercială de stat și preluarea controlului activelor strategice deschid riscuri cvasi-fiscale, de guvernanță și de concurență, cu semnal negativ pentru investiții. În energie, ținta de 200–300 USD/1000 m³ de gaz și tarif final de 6–8 lei/m³ este improbabilă fără subvenții masive, chiar și cu contracte pe termen lung, ceea ce adaugă presiune pe buget. În contrapondere, unele idei au nivel ridicat de oportunitate (platforme industriale, hub-uri agro), dar țintele cantitative și arhitectura de „comandă de stat” le împing în zona nerealistă fără etapizare, guvernanță profesionistă și finanțare clară.

Promisiunea nr. 1: Reducerea vârstei de pensionare la 57 ani pentru femei și 62 ani pentru bărbați.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). În prezent vârsta de pensionare standard în Republica Moldova este de 63 ani pentru bărbați și 61 ani și 6 luni pentru femei, urmând să ajungă la 63 de ani până în anul 2028. Promisiunea electorală dată ar putea fi susținută pornind de la faptul că speranța de viață din țara noastră (71,9 ani) este mai mică decât în statele UE (81,4 ani). În același timp, promisiunea nu ține cont de tendințele demografice din RM, este contrară tendințelor din majoritatea statelor europene și ar contribui la păstrarea inechităților față de femei. La nivel internațional, majoritatea statelor au luat în ultimii ani decizii de majorare graduală a vârstei de pensionare. În 2022, vârsta legală de

pensionare pentru bărbați în statele UE varia între 62 și 67 de ani, iar pentru femei între 60 și 67 de ani. Totodată, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) estimează că până în 2060, vârsta medie de pensionare în UE se va apropia de 67 de ani, iar în mai multe țări va ajunge la 70 de ani sau mai mult.⁶ Chiar și Federația Rusă se află la moment în proces de creștere a vârstei de pensionare de la 55 la 60 ani pentru femei și de la 60 la 65 ani pentru bărbați. Promisiunea dată este contra trendului european de egalizare a vârstelor între femei și bărbați și prelungește inechități de gen în sistem, în condițiile în care un număr tot mai mic de țări mențin în continuare vârste normale de pensionare mai mici pentru femei decât pentru bărbați.⁷ După cum arată o analiză⁸ din anul 2022 despre elementele de inechitate în pensii în funcție de gen, este necesară menținerea graficului de creștere eșalonată a stagiului de cotizare al femeilor și egalizarea acestuia cu cel al bărbaților pentru a asigura o pensie mai mare pentru femei. Mai puțini ani de contribuții înseamnă o pensie inițială mai mică. Ieșirea mai devreme taie anii tipic „cei mai buni” ai carierei (cu salarii mai mari), scade punctajul/contul acumulat și, implicit, cuantumul pensiei. Banca Mondială subliniază explicit⁹ că o vârstă mai mică pentru femei reduce anii de muncă și contribuțiile, deci și beneficiile la pensie.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Deși promisiunea dată are un impact financiar substanțial asupra finanțelor publice, concurentul electoral nu a prezentat cum are de gând să susțină financiar aplicarea unei asemenea măsuri. Or, considerând datele BNS privind populația la 1 ianuarie 2025, dacă la moment ar fi aplicată măsura dată, de dreptul la pensie pentru limita de vârstă ar trebui să beneficieze suplimentar circa 114 mii persoane. Pornind de la pensia medie lunară, care la 1 iulie 2025 a fost în sumă de 4 404 lei, reducerea vârstei de pensionare la 57 ani pentru femei și 62 ani pentru bărbați ar însemna un efort bugetar suplimentar considerabil în sumă de circa 6 miliarde lei (circa 1,7% din PIB). Această măsură ar avea un dublu impact – deteriorarea deficitului fondului de pensii (cu efecte mai mari pe termen scurt) și reducerea ratei de înlocuire din cauza duratei mai scurte a serviciului (în special pentru femei).

Concluzie. Promisiunea electorală este una populistă, care

⁵ Platforma electorală Blocul Patriotic, <https://alegeri.md/images/5/57/Platforma-electoral-bep-2025.pdf> și evenimentul de lansare în campania electorală, <https://www.youtube.com/watch?v=I3uCN5FnQ1A>

⁶ <https://www.euronews.com/business/2025/05/26/europes-rising-retirement-ages-one-country-leads-which-will-follow>

⁷ https://www.oecd.org/en/publications/pensions-at-a-glance-2023_678055dd-en/full-report/component-5.html#chapter-d1e19-39949a7bd2

⁸ <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/moldau/20204.pdf>

⁹ https://blogs.worldbank.org/en/jobs/gender-pension-gap-what-does-it-tell-us-and-what-should-be-done-about-it?utm_source=chatgpt.com

nu țin cont de tendințele demografice și poate perpetua inechitatea în mărimea pensiei în funcție de gen. Totodată, concurentul nu indică de unde va acoperi financiar o asemenea măsură, chiar dacă ea implică cheltuieli bugetare enorme de circa 1,7% raportat la PIB anual. În plus, impactul net asupra bugetului este și mai mare de 1,7% în raport cu PIB, având în vedere pierderea a o parte din contribuabili care ar deveni pensionari.

Promisiunea nr. 2: Majorarea pensiei minime la 6 mii de lei

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). În anul 2024, pragul absolut al sărăciei a fost estimat în valoare de 3493,3 lei, iar nivelul cheltuielilor a 33,6% din populație era sub nivelul acestui prag al sărăciei monetare. Pensia medie (iulie 2025) este de 4 404 lei, iar minimul pentru stagiul complet a fost stabilit la 3 055 lei (de la 1 aprilie) și 3 300 lei pentru cei cu ≥40 ani de stagiul (de la 1 mai). În acest context, un prag de 6 000 lei ar avea efect clar de reducere a sărăciei în rândul vârstnicilor cu venituri joase. În același timp, stabilirea unui nivel ridicat al pensiei minime reprezintă o politică nețintită (primesc supliment mulți care nu sunt săraci) și riscă să compromită distribuția pensiilor, slăbind legătura contribuției-beneficii. De exemplu, Fondul Monetar Internațional notează explicit că pensiile minime generoase pot diminua stimulentele de conformare cu regulile sistemului contributiv, ducând la efecte redistributive nedorite.¹⁰ Un prag înalt al pensiei minime împinge multe pensii spre același nivel, făcând ca diferențele dintre carieră lungă/venit mai mare și carieră scurtă/venit mic să se micșoreze mult. Asta slăbește principiul contributiv („primești proporțional cu cât ai contribuit”) și poate afecta echitatea între generații.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea aduce obligații bugetare suplimentare semnificative, iar concurentul electoral nu menționează din ce resurse urmează să acopere această majorare a pensiei minime. Un raport al Curții de Conturi¹¹ relevă că la începutul anului 2025 numărul persoanelor cu pensii pentru limita de vârstă constituia 529 676 persoane, din care 74% aveau o pensie sub pensia medie a anului 2024 (3 984 lei), inclusiv 156,8 mii persoane cu o pensie sub pensia minimă (adică fără stagiul deplin de cotizare). Pornind de la datele publice privind distribuția pensiilor după mărime și indexarea din acest an, calculele sugerează că în vederea implementării acestei măsuri este necesară suplimentar de la buget suma de circa 10 miliarde lei (circa 2,8% din PIB). Iar dacă luăm în considerare și măsura din prima promisiune electorală analizată – de reducere a vârstei de pensionare în sumă de circa 6 miliarde lei la care s-ar adăuga estimativ alte 2,1 miliarde lei din contul creșterii pensiei minime la 6 mii lei pentru cei care ar urma să devină

pensionari urmare a reducerii vârstei de pensionare –, costul estimativ al implementării celor 2 promisiuni ar ajunge la circa 18,2 miliarde lei.

Concluzie. Promisiunea este oportună din perspectiva dezideratului de reducere a sărăciei în rândul vârstnicilor cu venituri joase, dar inoportună din cauză că suportul dat nu ar fi unul țintit și ar slăbi principiul potrivit căruia primești pensia proporțional cu cât ai contribuit. Din punct de vedere al fezabilității, propunerea are șanse infime de a fi pusă în aplicare, întrucât presupune un cost semnificativ de circa 10 miliarde lei, iar luate împreună cu promisiunea de reducere a vârstei de pensionare ar presupune un efort de circa 18,2 miliarde lei, adică 5,2% din PIB. Pentru comparație, în legea bugetului pentru anul 2025 valoarea bugetului pentru Protecția persoanelor în etate constituie 30,7 miliarde lei. Aplicarea simultană a acestor 2 promisiuni ar fi posibilă doar în condițiile creșterii semnificative a nivelului de impozitare, a reducerii drastice a altor cheltuieli bugetare cum ar fi pentru drumuri, spitale, agricultură etc sau al creșterii galopante al prețurilor.

Promisiunea nr. 3: Majorarea indemnizației unice la nașterea copilului până la 50 mii lei (de la nivelul actual de 21 350 lei)

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Abordarea problemei copiilor nou-născuți este oportună și relevantă, având în vedere tendințele demografice de declin a ratei natalității. Majorarea substanțială a indemnizației unice la nașterea copilului poate fi perceput și ca un semnal pozitiv pro-familie, dar și drept o reducere a poverii cheltuielilor inițiale la naștere (trusou, echipamente, medicamente), cu efect social imediat. În același timp, concentrarea excesivă pe acest tip de suport nu este cea mai oportună, având în vedere că experiența internațională arată o eficiență pronatalistă limitată. Analizele de specialitate¹² arată că, în general, plățile unice au efecte modeste și mai ales de scurtă durată asupra natalității, în timp ce politicile cu sprijin lunar/servicii (creșe, concedii plătite) duc mai frecvent la rezultate durabile. De altfel, analiza datelor din câteva state din regiune arată că acestea nu pun un accent prea mare pe acest instrument de suport al familiilor pentru a avea copii.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). În anul 2025 mărimea indemnizației unice la nașterea copilului a ajuns la suma de 21 350 lei, în timp ce în anul 2024 în Republica Moldova s-au născut 23 648 copii. Pornind de la aceste repere, majorarea indemnizației până la 50 mii lei ar presupune un efort bugetar de circa 678 milioane lei. Parametrii bugetari fac realizabil implementarea unei asemenea măsuri, însă rămâne deschisă întrebarea privind viabilitatea instrumentului dat de intervenție și dacă este cea mai bună decizie

¹⁰ IMF Engagement on Pension Issues in Surveillance and Program Work (Technical Notes and Manuals 22/04), 2022.

¹¹ Raportul de audit asupra Raportului Guvernului privind executarea bugetului asigurărilor sociale de stat în anul 2024, https://www.ccrm.md/ro/decision_details/1324/hotararea-nr46-din-14-mai-2025-cu-privire-la-raportul

¹² https://www.oecd.org/en/publications/society-at-a-glance-2024_918d8db3-en/full-report/fertility-trends-across-the-oecd-underlying-drivers-and-the-role-for-policy_770679b8.html?utm_source=chatgpt.com

din perspectiva costului de oportunitate, iar alte măsuri nu ar avea un impact mai sesizabil.

Concluzie. Măsura are oportunitate medie, transmite un semnal pro-familie și reduce costurile inițiale la naștere, dar experiența arată un efect pronatalist modest, astfel că ar trebui privită ca parte a unui pachet mai larg (sprijin lunar, creșe, concedii plătite), nu ca instrument principal. Fezabilitatea este medie din punct de vedere bugetar (circa 678 mil. lei/an la numărul actual de nașteri), însă decizia trebuie cântărită prin prisma costului de oportunitate și a unui design mai eficient (implementare treptată/țintire) pentru a maximiza impactul.

Promisiunea nr. 4: Reformarea sistemului financiar-bancar care va activa în interesul statului și în primul rând pentru simplul cetățean, inclusiv prin: fondarea unei bănci comerciale cu capital integral de stat care va instrumentaliza toate mecanismele de finanțare din bani publici, inclusiv pentru proiectele de industrializare a țării.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Chiar dacă ideea de instrument public de finanțare are sens și este oportună, modalitatea sugerată de concurentul electoral în promisiune, și anume bancă comercială de stat, este inoportună. O bancă comercială, indiferent de proveniența acționariatului, inclusiv de stat, are scop comercial, iar țintele sunt profitabilitatea, cota de piață, calitate portofoliu, la fel ca la orice altă bancă privată. O bancă comercială colectează depozite, acordă credite pe baze comerciale, se finanțează preponderent din depozite, piețe de capital și capital propriu și are un regim standard de licență bancară și condiții de concurență. Așadar, o bancă comercială de stat care „centralizează toate mecanismele publice” comportă mai multe riscuri precum: i) distorsionează concurența și riscă să nu respecte legislația privind ajutorul de stat, ii) amestecă rolurile de bancă comercială vs instrumente de politici publice, ceea ce creează conflicte între obiectivul de profit și mandatul public, iii) poate crea efectul de crowding-out – dacă banca de stat va acorda credite sub prețul pieței pe scară largă, băncile private vor ieși din segmentele vizate, iv) creează riscuri de direcționare politică a resurselor dacă nu sunt filtre tehnice dure. În general, modelele europene de succes folosesc bănci de dezvoltare, nu comerciale. De exemplu, o bancă de dezvoltare funcționează cu succes în Polonia (BGK), o țară-lider din UE la capitalul valorificării fondurilor europene.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Forma aleasă de bancă comercială de stat este un instrument cu eficiență redusă și riscuri însemnate pentru a îndeplini dezideratul de a instrumentaliza toate mecanismele de finanțare din bani publici. Totodată, în acest caz apar mai multe riscuri de ordin cvasi-fiscal. Dacă banca de stat face creditare dirijată (la cost mic și cu toleranță mare la risc) și acumulează pierderi, crește probabilitatea de: i) intervenții de rezoluție (folosind Fondul de rezoluție); ii) plăți din Fondul de Garantare a

Depozitelor din Sistemul Bancar către deponenți (dacă banca devine indisponibilă); iii) eventuale re-capitalizări, re-eșalonări sau împrumuturi publice pentru a menține stabilitatea financiară. Când statul vrea să promoveze proiecte de industrializare printr-o bancă comercială, trebuie să țină cont că protecția deponenților și mecanismele de rezoluție vin cu costuri ex-ante (contribuții la fonduri) și cu riscuri ex-post (dacă strategia de creditare e prea riscantă). De aici nevoia unor filtre tehnice stricte, guvernanta puternică și, adesea, preferința europeană pentru bancă de dezvoltare în locul unei bănci retail de stat. Nu în ultimul rând, experiența din trecut cu Banca de Economii arată că riscurile de politizare și deturnare de fonduri nu sunt doar teoretice.

Concluzie. Promisiunea, în forma anunțată – o bancă comercială de stat care „instrumentalizează tot” – e riscantă financiar și concurențial și nealinată cu modelele europene care funcționează. O soluție mai potrivită scopului anunțat este o bancă de dezvoltare/vehicul de politici cu rol de finanțator angro și garanții bine proiectate, care să completeze, nu să înlocuiască piața bancară.

Promisiunea nr. 5: Implementarea legii care prevede că magazinele comerciale din țară obligatoriu să alocă cel puțin 50% din spațiul de pe rafturile sale comerciale pentru produsele moldovenești autohtone.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Deși sună atractiv și patriotic, această promisiune electorală poate genera efecte economice discutabile și riscuri juridice iminente. Din punct de vedere economic, impunerea cotei de 50% din raft pentru produse autohtone poate duce la un sortiment mai îngust de produse și la riscuri de scumpiri. De exemplu, dacă oferta internă nu poate acoperi constant 50% (factori sezonieri, volume, standarde), retailerii (magazinele) vor fi nevoiți să reducă gama de produse importate sau să le substituie cu produse locale mai scumpe, ceea ce ar duce la risc de prețuri mai mari și alegere mai limitată pentru consumatori. Promisiunea vine și cu riscuri de „crowding out” și distorsiuni, întrucât producători mai puțin competitivi pot fi protejați artificial, iar cei eficienți (inclusiv locali) concurează pe un raft „cu normă”, nu pe merit. În dreptul UE, reguli care „sunt capabile să împiedice comerțul” sunt tratate ca MEQR – măsuri echivalente restricțiilor cantitative. Articolul 34 din Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene interzice restricțiile cantitative la import și orice măsuri cu efect echivalent (MEQR). O cotă de „50% produse autohtone” reduce, prin design, accesul produselor neautohtone și este o MEQR, incompatibilă cu normele europene. În trecut, pentru promovarea unor măsuri apropiate de promisiunea electorală dată, Comisia Europeană a declanșat proceduri de *infringement* împotriva României și Bulgariei, iar normele respective promovate au fost eliminate din legislația celor 2 țări.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Norma contravine angajamentelor internaționale ale Republicii Moldova și violează principiul fundamental din comerțul internațional

și anume principiul tratamentului național care este consemnat în articolul 3 din GATT din cadrul Organizației Mondiale a Comerțului¹³ la care Republica Moldova este parte. Obligația în cauză cere tratament național pentru produsele importate în ceea ce privește regulile de vânzare/distribuție. Astfel, a impune comercianților ca un procent minim din ofertă/raft să fie de origine națională discriminează importurile în etapa de comercializare. Mai mult ca atât, același principiu al tratamentului național este preluat în toate Acordurile de Comerț Liber pe care le are Republica Moldova, inclusiv cu UE, Turcia și CSI. În plus, promisiunea vine și cu complicații legate de fezabilitatea administrativă. De exemplu, cum apreciem că un produs este sau nu autohton: după locul unde este procesat? după originea materiilor prime? Sau după regulile de origine preferențiale / non-preferențiale? Promisiunea dată ar veni la pachet cu costuri de conformitate mai mari, dar și riscuri de sancțiuni. Asta deoarece transpunerea în practică ar presupune inspecții frecvente și metodologii standardizate pentru măsurarea procentului la raft. În caz contrar, prevederea devine fie neaplicată, fie „selectivă”.

Concluzie. În pofida aparenței „pro-autohtone”, impunerea legală a unei cote de 50% la raft riscă să reducă varietatea și să crească prețurile, distorsionând concurența — deci oportunitatea este joasă. Fezabilitatea este tot joasă, deoarece măsura intră în conflict cu obligațiile UE/OMC/DCFTA și presupune o administrare greoaie (definiții, controale, sancțiuni), cu risc de *infringement* și aplicare selectivă. Dar dincolo de toate aceste aspecte, nu trebuie să uităm că Republica Moldova este o economie mică și deschisă, care depinde foarte mult de vânzarea produselor sale pe alte piețe străine. Dacă alți parteneri comerciali ai țării noastre ar vedea că avem o poziție neprietenoasă față de produsele lor, aceștia ar putea aplica măsuri similare pentru produsele moldovenești care sunt exportate, ceea ce ar periclita exporturile noastre de produse agroalimentare pe piețele externe.

Promisiunea nr. 6: Controlul statului asupra prețurilor la produsele social-importante.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). În promisiunea dată nu este clar ce se are în vedere prin „controlul statului asupra prețurilor”. Dacă promisiunea se referă la reglementarea prețurilor, atunci în Republica Moldova acestea sunt deja reglementate prin HG nr. 774 cu privire la prețurile de comercializare a produselor social importante.¹⁴ La moment din lista produselor social-importante face parte: pâine și colaci, lapte de consum de vacă cu conținut de grăsime până la 2,5% inclusiv, ulei de floarea-soarelui, făină de grâu, carne de pasăre, pește congelat, zahăr din sfeclă, paste, ouă proaspete și sare iodată. Pentru produsele social importante se stabilește următorul mod de formare a prețurilor de comercializare pe piața internă: a) produsele social importante se comercializează la prețuri de achiziție/ prețuri de livrare cu

aplicarea adaosului comercial ce nu depășește 20%, cu excepția pâinii și a colacilor, pentru care adaosul comercial aplicat nu va depăși 10%, b) produsele social importante, atât din import, cât și autohtone, care au fost supuse procesării în unitățile comerciale, se comercializează cu aplicarea adaosului comercial ce nu depășește 40% cumulativ de la prețul de achiziție/ prețul de livrare. Dacă însă prin sintagma „controlul statului asupra prețurilor” se are în vedere un control de facto al prețurilor similar cu cel din perioada sovietică, măsura este total inoportună, contravenind principiilor economiei de piață.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Dacă promisiunea are în vedere reglementarea prețurilor, atunci Moldova deja are instrumente de control pentru produsele „social-importante” (limitarea adaosului, listă aprobată de Guvern), astfel promisiunea este fezabilă tehnic, în sensul extinderii/ strângerii regulilor existente. Dacă prin promisiune însă se are în vedere stabilirea efectivă a prețurilor acestor produse de către stat, măsura este contraproductivă și lipsită de fezabilitate. Pentru aceasta este suficient să ne amintim perioada din URSS, când din cauza intervenției statului și limitării prețului, excesul de bani a dus la rânduri interminabile și deficit, după cum și la inflație ascunsă: pe lângă prețul oficial plătit se mai achita un preț bonus ca bunul „pus de-o parte” să fie scos de sub teighea și realizat sau se procura un loc mai avansat în rând la bunul deficitar. Deci prețurile reale erau cu mult mai mari față de ce se includea în statistica oficială sovietică sau se vizualiza pe raftul gol.

Concluzie. Oportunitatea este medie spre joasă. Dacă „controlul” înseamnă doar ajustarea cadrului deja existent (HG 774) pentru produsele social-importante, are sens limitat. Dacă însă vizează control de facto al prețurilor ca în economia planificată, este profund inoportun. Fezabilitatea este medie doar pentru întărirea regulilor actuale (plafonarea adaosurilor pe listă), însă foarte joasă pentru stabilirea directă a prețurilor, care ar fi contraproductivă (risc de penurie, „prețuri de sub teighea”, corupție) și ar submina funcționarea pieței.

Promisiunea nr. 7: Vom obține încheierea de contracte pe termen lung (minimum 5 ani) pentru livrarea gazului natural la un preț ce nu va depăși 200–300 de dolari pentru 1000 m³. Fixarea prețului final pentru consumator la nivelul de 6–8 lei pentru 1 m³.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Intenția de a obține prețuri mai mici pentru resursele energetice este în general oportună, fiind benefică pentru competitivitatea economică. Teoretic, încheierea unui contract pe termen lung poate reduce din volatilitatea prețurilor, însă nu garantează prețuri fixe. Chiar și contractele istorice cu Gazprom au fost indexate la indicele TTF sau la cotații de petrol și nu

¹³ https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gatt_ai_e/art3_e.pdf

¹⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148134&lang=ro#

la un preț fix pe mai mulți ani. Chiar dacă în programul Blocului Patriotic nu este menționat expres de unde va fi adus gazul, din declarațiile liderilor, dar și spoturi video în care la enunțarea acestei promisiuni apar liderii Blocului în Rusia, putem deduce că se referă la Gazprom. În acest caz, ancorarea la un singur furnizor riscă să creeze dependență energetică și politică de Rusia într-un moment în care țara noastră a reușit să-și diversifice sursele de aprovizionare și dispune de o companie de stat, Energocom, capabilă să efectueze achiziții de pe piețele internaționale. În plus, gazul mai ieftin ar putea veni cu costuri semnificative pe alte dimensiuni. De exemplu, Rusia insistă asupra datoriei de 709 milioane USD, asta în timp ce auditul internațional realizat de companiile Wikborg Rein (Norvegia) și Forensic Risk Alliance (Marea Britanie) arată că Moldova ar fi în drept să nu plătească cea mai mare parte din datoria pretinsă. În plus, Moldovagaz a semnat în anul 2021 un contract cu Gazprom pe un termen de 5 ani, iar asta nu a împiedicat Gazprom-ul să reducă livrările necesare sau să le suspende în totalitate începând cu 1 ianuarie 2025. Respectiv, există un risc mare de lipsă de predictibilitate chiar și în condițiile dispunerii de un contract pe termen lung.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/**Joasă**). Având în vedere că media de achiziție a prețului la gaze de către Moldova pentru 2024 a fost de circa 444 USD/1000 m³,¹⁵ iar prețurile de la burse implică niveluri în general peste 300 USD/1000 m³ (≈€30–40/MWh), un preț de 200–300 USD pe 5 ani ar contrazice uzanțele (formule indexate) și ar cere un discount politic consistent. Respectiv, un preț asigurat de 200–300 USD ar fi posibil doar în condițiile unor cedări politice, care ar putea costa țara noastră mai scump decât reducerea oferită. Însă chiar și dacă ar obține un preț la gaze de 200–300 USD, un asemenea preț de achiziție face imposibil oferirea unui tarif final către consumatori de 6–8 lei. La momentul actual, chiar dacă prețul de achiziție ar fi de zero lei, tariful final către consumatori ar fi oricum de circa 5,8 lei per metru cub, deoarece acesta include și alte costuri: serviciul de transport, serviciul de distribuție, cheltuielile totale ale furnizorului, rentabilitatea furnizorului și TVA. Astfel, dacă am aplica un preț mediu de achiziție a gazului de 250 USD/1000 m³, tariful final către consumatori ar fi de circa 10,5 lei pentru un metru cub. În așa caz, unica posibilitate de a oferi un tarif de 6–8 lei ar fi subvenționarea tarifulor din contul bugetului de stat, care ar implica sume de ordinul miliardelor de lei.

Concluzie. Oportunitatea este mai curând joasă spre medie, fiindcă deși un contract lung poate tempera volatilitatea, unul cu Gazprom ar accentua dependența și riscurile geopolitice într-un context cu întreruperi recente și predictibilitate scăzută. Fezabilitatea este joasă, un preț de 200–300 USD pe 1000 m³ fiind improbabil fără concesiile politice, iar chiar și cu un astfel de cost de achiziție, tariful final de 6–8 lei pe m³ nu poate fi atins fără subvenții bugetare masive care să acopere transportul, distribuția, marjele și taxele.

Promisiunea nr. 8: Revenirea întreprinderilor strategice sub controlul statului. Statul va prelua conducerea obiectelor-cheie din economie și infrastructură pentru a proteja interesele cetățenilor. Controlul din partea statului va împiedica scoaterea profitului în străinătate și va asigura folosirea resurselor în interesul țării. Industriile strategice — energie, transport și sistemul bancar — vor sprijini dezvoltarea țării, nu interesele actorilor externi.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/**Joasă**). În Republica Moldova întreprinderile care servesc drept monopol natural sau activează în domenii precum infrastructura strategică (infrastructura feroviară, aeroporturi, porturi navale/fluviile, rețele de comunicații electronice, rețele electrice etc.) și alte întreprinderi cărora le sunt atribuite bunuri nepasibile privatizării (inclusiv obiective care fac parte din patrimoniul cultural național, resursele naturale) nu sunt pasibile privatizării. În același timp, statul prin instrumente precum instituții de reglementare (ANRE în sectorul energetic, BNM în sectorul bancar, ANRCETI în comunicații electronice), licențiere și contracte de servicii publice este în măsură să controleze sectoarele strategice fără ca neapărat să aibă controlul asupra tuturor operatorilor care activează în aceste domenii. Această abordare corespunde standardelor unei economii de piață. Promisiunea de a deveni efectiv proprietar a unor întreprinderi care la moment sunt gestionate de privați poate fi realizată fie prin cumpărare, fie prin naționalizare, ceea ce atrage după sine costuri și riscuri semnificative. În același timp, promisiunea de a împiedica scoaterea profitului în străinătate este un semnal extrem de prost care va ține investitorii străini departe de Republica Moldova.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/**Joasă**). Înfăptuirea promisiunii date ar atrage după sine riscuri legale, care ar veni atât din eventualele naționalizări, cât și din nerespectarea legislației privind concurența și ajutorul de stat, care la nivel de UE sunt stricte și non-negociabile. Promisiunea are o fezabilitate joasă și din punct de vedere fiscal, crescând riscurile asupra finanțelor publice (costuri de răscumpărare, datorii, nevoia de investiții mari). Nu în ultimul rând, există riscuri de implementare și de ordin instituțional și de guvernanță. În lipsa unei guvernante corporative solide manifestate prin consilii independente, KPI, audit, transparență, creșterea ponderii sectorului companiilor de stat devine o operațiune păguboasă pentru interesul public și perspectivele de dezvoltare pe termen lung.

Concluzie. Oportunitatea este scăzută, deoarece statul fie deja deține controlul de proprietate al întreprinderilor din sectoarele strategice, fie poate atinge obiectivele publice prin reglementare, licențiere și contracte de serviciu fără a recumpăra sau naționaliza active, iar mesajul de „oprire a scoaterii profitului” descurajează investițiile. Fezabilitatea este joasă

¹⁵ <https://energocom.md/achizitiile-de-gaze-naturale-din-anul-2024/>

din cauza riscurilor juridice și de concurență, a costurilor bugetare ridicate și a riscurilor de guvernanță, ceea ce ar face probabil păguboasă extinderea proprietății publice și ar afecta dezvoltarea pe termen lung.

Promisiunea nr. 9: Crearea a 18 platforme industriale multifuncționale (PIM) în centrele raionale ale țării, pe baza accesului la resurse energetice, infrastructură logistică și forță de muncă.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea răspunde unei nevoi reale. În condițiile fenomenului de deindustrializare și concentrare economică în municipiile Chișinău și Bălți, instrumentele care să permită dezvoltarea social-economică echilibrată și durabilă pe întreg teritoriul Republicii Moldova prin atragerea investițiilor și promovarea regiunilor în calitate de poli de dezvoltare sunt binevenite. În plus, PIM-urile deja se regăsesc în cadrul instituțional și de politici publice, ceea ce constituie un avantaj în vederea implementării promisiunii.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea are șanse de reușită în condițiile în care PIM-urile nu sunt o noutate pentru cadrul instituțional și de politici actual. În conformitate cu Agenda de reforme pentru anii 2025–2027 (HG nr. 260/2025), Republica Moldova și-a asumat angajamente clare privind consolidarea infrastructurii industriale regionale și extinderea rețelei de platforme industriale multifuncționale, ca parte integrantă a obiectivelor de creștere economică și atragere a investițiilor. În cadrul acestor angajamente, către sfârșitul anului 2027, 4 platforme industriale multifuncționale vor fi pe deplin operaționale, cu finalizarea lucrărilor de construcții a 2 platforme noi, în conformitate cu Programul Național de Industrializare.¹⁶ Totuși, obiectivul de tocmai 18 PIM-uri într-un interval de 4 ani pare un obiectiv prea ambițios, în condițiile în care aceste platforme necesită resurse semnificative, iar construcția primelor 2 platforme la Glodeni și Ocnița a luat un interval de timp semnificativ. De asemenea, un risc pentru succesul promisiunii poate apărea dacă se merge „în masă” cu realizarea celor 18 PIM-uri fără a se ține cont de potențialul real de dezvoltare și atragere de investiții pentru locațiile selectate.

Concluzie. Promisiunea este oportună, pentru că poate contribui la contracararea deindustrializării și concentrării economice în câteva centre, iar existența cadrului pentru PIM face ideea realistă la nivel de politică publică. Ținta de 18 platforme în 4 ani este însă nerealistă fără etapizare și prioritarizare pe locații cu potențial și finanțare asigurată, fiind mai prudent un program în valuri de 3–5 PIM pe rând pentru a evita întârzieri și platforme subutilizate.

Promisiunea nr. 10: Crearea a 3 hub-uri regionale agro-alimentare pe principiul comenzii de stat prin intermediul cărora vor fi promovate la export produsele locale.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea se pliază pe o problemă reală. Fragmentarea gospodăriilor agricole și a producției, lipsa agregării, post-recoltă slabă (sortare, ambalare, depozite frigorifice), certificări insuficiente (Global G.A.P., IFS/BRC), logistică scumpă sunt bariere în calea exporturilor de produse agroalimentare locale, iar hub-urile pot contribui la atenuarea acestor blocaje. Promisiunea este compatibilă cu obiectivul de creștere a exporturilor non-materii prime și diversificarea piețelor de desfacere prin creșterea prețului la poarta fermei (prin calitate/clasă), reducerea pierderilor post-recoltă, loturi exportabile, putere de negociere mai bună, servicii comune (laboratoare, certificări, brokeraj logistic).

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Modalitatea de implementare a promisiunii indică o fezabilitate medie spre joasă. Prin comanda de stat, care presupune un rol în care statul nu se limitează la a finanța infrastructura și regulile jocului, ci intră direct în tranzacții: cumpără, vinde, negociază prețuri și volume, decide cine livrează cui și când, riscă distorsiuni de piață, politizare și crowding-out (ieșire) al investițiilor private, existând riscul de a intra în conflict cu regulile de ajutor de stat. Operarea hub-urilor este o activitate comercială complexă, iar managementul public are istoric de utilizare scăzut și la costuri ridicate. Or, a cumpăra-vinde zilnic mii de tone cere know-how comercial, hedging, asigurări, management de risc, lucruri care de regulă sunt atipice sectorului public. În plus, implementarea măsurii implică resurse financiare semnificative, sursa cărora nu a fost precizată de către concurentul electoral, acces la transport transfrontalier (RO/UA), operator profesionist, politici de acces nediscriminatorii, tarifyare transparentă, contracte cu retailerii/ importatori, integrare cu asociații de producători/ cooperative etc.

Concluzie. Promisiunea are o oportunitate înaltă, deoarece hub-urile ar atenua unele blocaje reale ale exportului agro-alimentar (agregare, post-recoltă, certificări, logistică) și ar crește valoarea adăugată. Fezabilitatea este medie-joasă în formula „comandă de stat”, întrucât statul devine actor comercial (cumpără/ vinde/ negociază), cu riscuri de distorsiune și politizare, complexitate operațională ridicată și finanțare neclară.

¹⁶ <https://oda.md/files/rapoarte/2025/RAPORT%20privind%20evaluarea%20progresului%20pentru%20sem.%20I,%20anul%202025.pdf>

Partidul Politic Coaliția pentru Unitate și Bunăstare

Programul electoral al Partidului Politic Coaliția pentru Unitate și Bunăstare¹⁷ se concentrează pe câteva domenii-cheie, propunând câte un set de măsuri pentru fiecare domeniu, dar care sunt lipsite de soluții concrete de implementare. Programul conține multe promisiuni menite să câștige sprijinul electoratului, în special prin susținerea producătorilor locali, reducerea taxelor și îmbunătățirea serviciilor medicale, implicarea diasporei. Totuși, se remarcă lipsa de consecvență între obiective, neglijarea constrângerilor bugetare și formularea unor propuneri ce intră în contradicție cu angajamentele internaționale ale Republicii Moldova. Din aceste considerente, fezabilitatea promisiunilor rămâne în mare parte redusă.

Promisiunea nr. 1: Garantarea creditelor pentru startup-uri industriale și inovații tehnologice în sectorul agro-industrial.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Accesul la finanțare continuă să fie una dintre principalele bariere semnalate de antreprenori. În lipsa unei piețe de capital funcționale care să finanțeze startup-urile, sursele proprii și creditul bancar rămân practic singurele opțiuni. Totuși, pentru majoritatea afacerilor aflate la început de cale, lipsa gajului face accesul la creditul bancar foarte dificil. În acest context, garantarea creditelor de către stat poate reprezenta o soluție utilă. Cu toate acestea, experiența internațională arată că pentru startup-urile din domeniul industrial sau al inovațiilor tehnologice finanțarea nu este singura necesitate. Acestea mai au nevoie și de un ecosistem de suport sub formă de acceleratoare de afaceri, centre de cercetare și dezvoltare, rețele de mentori, parteneriate cu universități și acces la piețe. Fără aceste elemente, garanțiile de stat riscă să rămână o măsură parțial eficientă, care rezolvă doar problema imediată a creditării, dar nu creează premise pentru dezvoltare sustenabilă.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). În prezent, statul deja dispune de programe și mecanisme instituționale pentru garantarea creditelor și sprijinirea accesului la finanțare prin intermediul Organizației pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (ODA). Fondul de Garantare a Creditelor oferă antreprenorilor garanții financiare care acoperă o parte semnificativă din riscul de credit, eliminând astfel problema majoră a lipsei de gaj. În paralel, Programul 373 sprijină accesul la finanțare prin compensarea unei părți a ratei dobânzii pentru creditele contractate de antreprenori, iar Fondul pentru

Antreprenoriat și Creșterea Economică a Moldovei (FACEM) oferă capital pe termen lung, adaptat necesităților de dezvoltare și de investiții ale companiilor. Prin existența acestor programe, infrastructura instituțională și operațională este deja funcțională, iar ajustarea acesteia pentru a susține companiile dintr-un anumit sector sau cele aflate într-un stadiu incipient de dezvoltare, cum ar fi startup-urile industriale și inovative, se poate realiza relativ rapid. Principala condiție rămâne identificarea și alocarea de resurse financiare suplimentare pentru capitalizarea acestor fonduri și direcționarea lor către sectoarele menționate.

Concluzie. Promisiunea privind garantarea creditelor pentru startup-uri industriale și inovații tehnologice în sectorul agro-industrial răspunde unei nevoi reale a antreprenorilor și are un grad ridicat de fezabilitate având în vedere infrastructura instituțională și operațională deja existentă. Totuși, adițional la necesitatea unor resurse financiare suplimentare care trebuie identificate, eficiența acestei măsuri va fi limitată în absența unor politici complementare care să stimuleze crearea unui ecosistem al inovației – acceleratoare, centre de cercetare, parteneriate academice. În lipsa acestor elemente, garanțiile de stat pot soluționa temporar problema accesului la credit, dar nu vor crea condițiile pentru dezvoltarea durabilă și scalarea startup-urilor industriale și inovative, generând costuri bugetare fără rezultate structurale.

Promisiunea nr. 2: Legislația fiscală trebuie simplificată drastic – taxe mai mici

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Propunerile de reducere a taxelor, precum impozit zero pentru *venituri mici*, impozit unic de 10% pentru persoane fizice și companii sau TVA redus la 5% pentru produsele „Made in Moldova”, sunt atractive la prima vedere pentru contribuabili și mediul de afaceri. Totuși, aceste măsuri intră în contradicție directă cu alte angajamente incluse în același program electoral, cum ar fi crearea și capitalizarea mai multor fonduri de stat care ar necesita resurse financiare substanțiale, creșterea cheltuielilor pentru educație etc.

Pentru măsura de impozit zero pentru venituri mici nu se menționează care este plafonul exact și dacă măsura se referă la persoanele fizice sau și la companii. La măsura de impozit unic de 10% pentru persoane fizice, se prezintă eronat nivelul actual de impozitare. În prezent, impozitul pe venit

¹⁷ Programul politic al Partidului Politic Coaliția pentru Unitate și Bunăstare: <https://coalitiacub.md/wp-content/uploads/2025/06/Program-Politic.pdf>

pentru persoanele fizice este de 12% și nu de 18% cum este menționat în program, ceea ce înseamnă că reducerea propusă nu ar fi atât de semnificativă pe cât este prezentată. Pe partea de impozitare a companiilor, promisiunea unui impozit unic de 10% nu este suficient de clară. Nu se menționează dacă reducerea la 10% vizează doar impozitul pe profit (care în prezent este de 12%) sau dacă se are în vedere o cotă unică de 10% care să înglobeze toate obligațiile fiscale și para-fiscale ale companiilor. Diferența este esențială, astfel în al doilea caz, ar fi vorba de o schimbare radicală de politică fiscală, care ar diminua masiv veniturile publice și ar necesita o restructurare profundă a sistemului de colectare și finanțare bugetară.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Fezabilitatea acestei promisiuni este redusă, în primul rând, din cauza impactului semnificativ pe care l-ar avea asupra veniturilor bugetare. Totodată, măsura de impozitare zero pentru veniturile mici trebuie analizată și prin prisma nivelului ridicat al muncii subdeclarată, caracterizată prin salarii oficiale reduse și plăți informale „în plic”. Implementarea unui asemenea regim fiscal riscă să încurajeze și mai mult această practică, întrucât angajatorii ar putea declara doar venituri aflate sub pragul de impozitare, restul fiind achitat neoficial. În aceste condiții, măsura ar putea produce efecte inverse celor scontate: extinderea fenomenului salariilor în plic, diminuarea suplimentară a colectărilor fiscale și adâncirea inechităților dintre contribuabilii corecți și cei care profită de vulnerabilitățile sistemului.

Reducerea impozitului pe venit pentru persoanele fizice cu două puncte procentuale ar însemna diminuarea veniturilor la bugetul de stat cu câteva sute de milioane de lei anual. În plus, transferul acestor resurse de la buget către populație nu garantează stimularea investițiilor private. În lipsa unor mecanisme clare de canalizare a acestor bani spre economisire sau investiții, este mult mai probabil ca veniturile suplimentare să fie orientate preponderent spre consum. Acest lucru ar putea intensifica deficitul comercial și ar favoriza în special bunurile de import, contrar obiectivului de a sprijini producătorii locali. În același timp, o cotă unică de 10% pentru companii pare imposibil să poată fi implementată fără a genera dezechilibre majore în finanțele publice.

Totodată, introducerea unei cote reduse de TVA de 5% doar pentru produsele „Made in Moldova” contravine regulilor Organizației Mondiale a Comerțului și angajamentelor asumate de Republica Moldova prin Acordul de Liber Schimb cu Uniunea Europeană (DCFTA). Astfel de măsuri discriminatorii ar putea genera litigii comerciale internaționale și ar afecta credibilitatea țării ca partener economic. O cotă redusă de TVA poate fi aplicată pe categorii de produse, dar în mod nediscriminatoriu, indiferent de originea acestora. De altfel, în Republica Moldova există deja o asemenea practică: TVA redus se aplică pentru o listă de categorii de produse, dar fără a face distincție între cele de proveniență locală și cele importate. În

plus, experiența existentă a arătat că diferențierea cotelor de TVA de-a lungul lanțului valoric s-a dovedit ineficientă, creând distorsiuni și dezechilibre între producători și procesatori. Mai mult, exemplul Poloniei inclus în program ca țară care ar aplica TVA de 5% exclusiv pentru produsele domestice este eronat. Deși în Polonia există o cotă redusă de 5% aplicată produselor alimentare de bază, aceasta se aplică uniform tuturor produselor, indiferent de originea lor.

Concluzie. Promisiunea de simplificare drastică a legislației fiscale prin reducerea taxelor are o oportunitate scăzută și o fezabilitate redusă. Deși măsurile propuse pot fi atractive pentru mediul de afaceri și pentru contribuabili, ele nu sunt corelate cu realitățile bugetar-fiscale și contravin unor angajamente internaționale deja asumate. În absența unor explicații privind sursele de compensare a veniturilor pierdute, implementarea lor ar risca să destabilizeze finanțele publice, și să afecteze relațiile comerciale ale Republicii Moldova. Astfel, promisiunea rămâne mai degrabă una populistă decât o soluție sustenabilă pentru dezvoltarea economică.

Promisiunea nr. 3: Producerea energiei verzi – Investiții în parcuri solare și sisteme de stocare a energiei pentru generarea a peste 4000 MW/h cu reducerea costului energiei și atingerea prețului de 1 leu/kWh.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Așa cum Republica Moldova are una dintre cele mai ridicate dependențe energetice din regiune, importând peste 70% din necesarul de resurse energetice, dezvoltarea energiei regenerabile este o prioritate strategică atât din perspectivă economică, cât și de securitate. Ultimii ani demonstrează că investițiile în parcuri solare și, mai nou, în sisteme de stocare contribuie accelerat la diversificarea surselor, reducerea dependenței de importuri și alinierea la angajamentele internaționale privind tranziția verde. Potrivit autorităților, Moldova are un potențial solar semnificativ, cu 210–240 zile însorite pe an și o capacitate de producție estimată la circa 4,6 GW.¹⁸ Prin urmare, investițiile în parcuri solare pot aduce beneficii directe prin reducerea costurilor de producție pe termen lung și prin crearea de noi locuri de muncă în domenii inovative.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Obiectivul de a genera peste 4000 MWh și de a atinge un preț de 1 leu/kWh trebuie analizat cu precauție. În prezent, capacitatea totală instalată a centralelor electrice din surse regenerabile a depășit pragul de 700 MW, ceea ce înseamnă că atingerea pragului de 4000 MW presupune un efort investițional enorm, de ordinul sutelor de milioane de euro, atât din partea sectorului privat, cât și prin investiții publice semnificative în infrastructura de transport și distribuție. Mai mult, atingerea unui tarif final de 1 leu/kWh nu depinde exclusiv de costurile de producție din surse regenerabile, ci și de tarifele de transport, distribuție și de taxele reglementate, care continuă

¹⁸ Nationally Determined Contribution 3.0, https://mediu.gov.md/sites/default/files/Documente%20atasate%20Advance%20Pagines/MD_NDC_3.0_EN_31.12.2024_final.pdf

să reprezinte o pondere importantă în factura finală a consumatorului. Același program menționează emiterea de obligațiuni energetice moldovenești dedicate diasporei și publicului pentru finanțarea acestor investiții. Utilizarea instrumentelor de piață de capital pentru finanțarea tranziției verzi este o practică frecventă la nivel internațional. Emiterea de obligațiuni energetice dedicate ar putea oferi Moldovei o sursă suplimentară de finanțare pentru proiectele de infrastructură energetică. Totuși, succesul unei astfel de emisiuni depinde de modul în care obligațiunile sunt structurate și de gradul lor de atractivitate. Investitorii, inclusiv cei din diaspora, vor fi sensibili la rata de dobândă oferită, la riscul de țară și la încrederea în instituțiile emitente și în proiectele finanțate. Dacă randamentul nu este competitiv față de alte oportunități investiționale, atragerea resurselor va fi limitată.

Concluzie. Promisiunea de a investi în parcuri solare și sisteme de stocare a energiei pentru atingerea unei capacități de peste 4000 MW și reducerea prețului la 1 leu/kWh are o oportunitate înaltă, având în vedere potențialul solar semnificativ al Republicii Moldova și necesitatea stringentă de diversificare a surselor energetice. Totuși, fezabilitatea acesteia este redusă, întrucât obiectivul presupune investiții masive din partea sectorului privat și a statului, dar și modernizarea infrastructurii de transport și distribuție. Emiterea de obligațiuni energetice dedicate diasporei și publicului poate constitui o soluție de finanțare inovativă și relevantă, dar succesul său depinde de randamente competitive, de încrederea investitorilor și de un cadru de guvernare transparent. Astfel, promisiunea este ambițioasă și strategică, însă realizarea ei necesită politici coerente, atragerea capitalului privat și credibilitate instituțională pentru a transforma potențialul în rezultate concrete.

Promisiunea nr. 4: Propunem un Program Național de Reabilitare și Modernizare a căilor ferate și drumurilor magistrale.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea de a lansa un Program Național de Reabilitare și Modernizare a căilor ferate și drumurilor magistrale are o oportunitate înaltă, întrucât infrastructura de transport a Republicii Moldova constituie una dintre cele mai mari bariere pentru comerț, investiții și mobilitatea populației. În lipsa unor conexiuni rapide și sigure, costurile de transport rămân ridicate, competitivitatea exportatorilor este diminuată, iar accesul locuitorilor din regiuni la servicii și oportunități economice este limitat. Chiar dacă în ultimii ani s-au realizat investiții majore în infrastructura rutieră, în continuare, numeroase drumuri locale și naționale necesită reabilitare. În plus, resursele financiare limitate și capacitățile tehnice reduse pentru reabilitarea rutieră fac dificilă o transformare substanțială a infrastructurii de transport. Suplimentar, situația în care se găsește infrastructura de cale ferată, inclusiv situația de la Compania de Stat „Calea Ferată din Moldova” (CFM), cere intervenții decisive nu doar la nivel de viziune.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Deși oportunitatea modernizării infrastructurii de transport este înaltă,

fezabilitatea acestei promisiuni trebuie privită cu prudență. Situația actuală a infrastructurii feroviare, combinată cu dificultățile operaționale și financiare ale CFM, arată că este nevoie nu doar de o viziune clară, ci și de un plan concret de implementare. Rețeaua feroviară este în mare parte învechită, cu linii neelectrificate, vagoane și locomotive depășite moral și fizic, iar deficiențele de guvernare din cadrul CFM au generat pierderi și un nivel redus de atractivitate pentru investitori. Mai mult, investițiile necesare pentru electrificarea rutelor, dezvoltarea stațiilor intermodale și conectarea la coridoarele europene de transport costă. Republica Moldova nu dispune de asemenea resurse interne, ceea ce înseamnă că succesul depinde în mare parte de sprijinul financiar extern (UE, BERD, BEI) și de capacitatea statului de a atrage parteneriate funcționale. În plus, experiența precedentă în gestionarea proiectelor mari de infrastructură arată limitări instituționale semnificative, cu riscuri de întârziere și de utilizare ineficientă a resurselor. În cele din urmă, subvenționarea transportului intern de mărfuri ridică întrebări reale vis-a-vis de mecanismul de implementare și sustenabilitatea financiară a acestuia.

Concluzie. Promisiunea de a lansa un Program Național de Reabilitare și Modernizare a căilor ferate și drumurilor magistrale are o oportunitate înaltă, deoarece infrastructura de transport este una dintre cele mai mari constrângeri pentru dezvoltarea economică, comerț și mobilitatea populației. Totuși, fezabilitatea rămâne medie, întrucât implementarea depinde de capacitatea statului de a depăși dificultățile operaționale și financiare, de a mobiliza investiții externe majore și de a asigura o guvernare eficientă în gestionarea proiectelor. Fără sprijin consistent din partea partenerilor europeni și internaționali, dar și fără reforme interne solide, programul riscă să rămână mai degrabă o intenție ambițioasă decât o politică realist aplicabilă.

Promisiunea nr. 5: Susținem un Plan Național de investiții în scopul re-industrializării locale, pregătirea unor hub-uri regionale pentru procesarea produselor locale din agricultură, zootehnie și fitotehnie la standarde europene și în conformitate cu regulile pieței comune în UE.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Dezvoltarea industrială este văzută ca o soluție la una din provocările structurale ale Republicii Moldova: exporturi bazate preponderent pe materii prime, sau cu un nivel redus de complexitate tehnologică și valoare adăugată scăzută. Astfel, crearea unor hub-uri regionale de procesare ar stimula dezvoltarea lanțurilor valorice locale, ar contribui la diversificarea producției și ar asigura locuri de muncă în zonele rurale. În plus, orientarea spre standarde europene și alinierea la regulile pieței comunitare sunt esențiale pentru creșterea accesului produselor moldovenești pe tot mai multe segmente ale pieței UE și pentru sporirea competitivității exporturilor.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Deși direcția este corectă și necesară, fezabilitatea ridică semne de

întrebare. În primul rând, hub-urile regionale de procesare presupun investiții mari în infrastructură, tehnologie, logistică și formarea forței de muncă, iar Republica Moldova nu dispune de suficiente resurse financiare interne pentru a susține un program național de asemenea dimensiuni. Succesul ar depinde în mare măsură de atragerea de fonduri europene, credite preferențiale de la instituții financiare internaționale și parteneriate public-private. În al doilea rând, experiențele anterioare au demonstrat că proiectele mari de industrializare se confruntă cu probleme de guvernanta, fragmentare instituțională și dificultăți de coordonare între autoritățile centrale și locale. În al treilea rând, pentru ca aceste hub-uri să fie competitive, este necesară o infrastructură logistică modernă, acces la utilități, precum și o rețea de certificare și standardizare aliniată cerințelor europene.

Concluzie. Asemenea altor inițiative electorale din domeniul industrial, gradul de concretizare și realism al promisiunii este limitat. Succesul acestei măsuri depinde de existența unor mecanisme clare de finanțare, de capacitatea instituțională de implementare și de cooperarea cu partenerii externi. În lipsa acestor elemente, promisiunea riscă să rămână una atractivă la nivel electoral, dar dificil de pus în aplicare pe termen scurt.

Promisiunea nr. 6: Vom crește finanțarea educației de la 5,5% în 2025 la 8% până în 2030.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Creșterea finanțării educației este justificată prin faptul că resursele actuale nu acoperă integral necesitățile sistemului, marcat de infrastructură învechită, deficit de cadre didactice și rezultate modeste la testele internaționale. O investiție mai mare ar permite modernizarea infrastructurii și a dotărilor, formarea cadrelor și introducerea tehnologiilor necesare, contribuind astfel la dezvoltarea capitalului uman, reducerea migrației tinerilor și alinierea la obiectivele europene privind educația și competențele.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Deși obiectivul de a aloca 8% din PIB pentru educație sună ambițios și atrage sprijin electoral, el presupune o majorare de peste 2,5 puncte procentuale în doar cinci ani, ceea ce ar necesita câteva miliarde de lei suplimentar anual. Într-o economie cu ritm de creștere modest, o asemenea promisiune este dificil de realizat fără extinderea bazei fiscale, atragerea de resurse externe și o gestionare strictă a priorităților bugetare. În plus, o creștere a finanțării nu garantează, de la sine, îmbunătățirea calității educației dacă fondurile nu sunt folosite eficient și orientate spre reforme structurale.

Concluzie. Promisiunea de majorare a finanțării educației la 8% din PIB până în 2030 este ambițioasă și reflectă nevoia reală de investiții în acest domeniu, însă fezabilitatea atingerii unui asemenea nivel rămâne redusă. Pentru a fi credibilă,

măsura trebuie însoțită de un plan clar privind sursele de finanțare și mecanisme de eficientizare a cheltuielilor, astfel încât alocările suplimentare să genereze îmbunătățiri reale în calitatea educației.

Promisiunea nr. 7: Programe pentru Diaspora „Investim Acasă” – crearea Fondului Național al Diasporei pentru Dezvoltare Locală

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Republica Moldova are o diasporă numeroasă, iar remitențele trimise constituie o sursă importantă de venit, fiind utilizate în mare parte pentru consum. Direcționarea acestui potențial financiar spre investiții productive ar putea aduce beneficii economice considerabile: dezvoltarea infrastructurii locale, sprijinirea afacerilor mici și mijlocii, crearea locurilor de muncă etc. Totuși, pentru a fi echitabil și sustenabil, mecanismul trebuie conceput astfel încât să nu creeze un tratament preferențial exclusiv pentru diaspora. Astfel, măsura propusă prin care statul să sprijine aceste investiții prin garanții, cofinanțare și facilități fiscale doar pentru diasporă ar putea genera percepții de discriminare în rândul investitorilor locali, și ar submina legitimitatea inițiativei. În acest sens, un cadru corect ar trebui să ofere condiții similare de sprijin pentru toți investitorii, atât interni, cât și din diaspora, astfel încât fondul să fie un instrument de coeziune economică și socială, nu unul de divizare.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). De-a lungul timpului, ideea creării unor fonduri dedicate atragerii resurselor financiare ale diasporei pentru a le orienta spre investiții productive a revenit constant în discursul politic. Totuși, înainte de lansarea unui asemenea mecanism, Republica Moldova trebuie să consolideze piața de capital și să asigure accesul la instrumente financiare sigure și transparente, precum valorile mobiliare de stat sau municipale, disponibile atât pentru cetățenii din țară, cât și pentru cei din diasporă. Deși în ultimii ani s-au înregistrat progrese, infrastructura financiară rămâne insuficient dezvoltată, iar barierele administrative și nivelul redus de educație financiară limitează participarea persoanelor fizice ca investitori. Prin urmare, succesul unui Fond Național al Diasporei pentru Dezvoltare Locală depinde nu doar de atractivitatea instrumentului, ci și de consolidarea pieței de capital interne.

Concluzie. Promisiunea de a crea Fondul Național al Diasporei pentru Dezvoltare Locală este relevantă, întrucât răspunde nevoii de a transforma resursele financiare ale diasporei în investiții productive cu impact asupra comunităților locale. Totuși, fezabilitatea rămâne limitată atâta timp cât piața de capital este slab dezvoltată, iar accesul persoanelor fizice la instrumente financiare rămâne redus. Fără consolidarea infrastructurii financiare, crearea unor mecanisme transparente și oferirea de condiții echitabile atât pentru diasporă, cât și pentru investitorii interni, promisiunea riscă să fie percepută mai degrabă ca un gest simbolic decât ca un instrument real de dezvoltare economică și socială.

Promisiunea nr. 8: Pacienții asigurați pot alege între spitale publice și private, iar serviciile sunt achitate de CNAM pe baza calității și vitezei, și nu a locației sau formei de proprietate a instituției medicale.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/**Medie**/Joasă). Libertatea pacientului de a alege furnizorul de servicii medicale, indiferent dacă acesta este public sau privat, este o măsură atractivă, orientată spre creșterea calității și eficienței în sistemul de sănătate. O astfel de politică ar putea stimula competiția între spitale, ceea ce ar duce la servicii mai bune și timp de așteptare mai redus. Totodată, ar răspunde unei nemulțumiri persistente a pacienților privind accesul limitat la servicii și calitatea scăzută oferită de unele instituții medicale publice. Totuși, oportunitatea trebuie privită și prin prisma riscurilor. În absența unui cadru de reglementare și monitorizare solid, există riscul ca sectorul privat să absoarbă o parte semnificativă a fondurilor CNAM. În plus, inegalitățile regionale s-ar putea accentua, deoarece spitalele private sunt concentrate preponderent în Chișinău și câteva orașe mari.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/**Medie**/Joasă). Deși conceptul este aplicat în mai multe țări europene, implementarea în Republica Moldova se confruntă cu constrângeri majore. În primul rând, CNAM are resurse financiare limitate, iar extinderea eligibilității tuturor plăților și către sectorul privat ar putea genera presiuni suplimentare asupra bugetului, existând riscul ca fondurile publice să fie direcționate disproporționat către spitale private, în detrimentul celor publice. În aceste condiții, spitalele private ar putea fi mai degrabă orientate spre servicii profitabile, unde tarifele reglementate acoperă costurile și asigură o marjă de câștig, în timp ce serviciile mai puțin rentabile ar rămâne preponderent în responsabilitatea sectorului public. În al doilea rând, este nevoie de un sistem de evaluare a calității serviciilor medicale, și de monitorizare pentru a preveni riscul de utilizare ineficientă a fondurilor publice.

Concluzie. Promisiunea de a oferi pacienților libertatea de a alege între spitale publice și private, cu decontarea serviciilor de către CNAM pe criterii de calitate și promptitudine, este oportună întrucât răspunde direct nevoii de a îmbunătăți accesul și calitatea serviciilor medicale. Totuși, fezabilitatea este limitată de constrângerile financiare și administrative ale CNAM, lipsa unui sistem robust de evaluare a performanței și riscul dezechilibrelor între sectorul public și cel privat. Implementarea eficientă ar necesita reforme instituționale profunde și o reglementare atentă, pentru a evita ca măsura să adâncească inegalitățile și să reducă resursele pentru serviciile medicale esențiale, dar care nu vor fi acoperite de sistemul privat.

Promisiunea nr. 9: Vom promova un cadru normativ nou pentru ca minimum 50% din achiziții de produse alimentare pentru grădinițe/spitale/școli să fie, în mod obligatoriu, de proveniență locală (model: Danemarca, Austria).

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/**Medie**/Joasă). Această promisiune răspunde unei nevoi reale de susținere a producătorilor locali, de stimulare a agriculturii autohtone și de asigurare a unor produse mai proaspete și mai sănătoase pentru copii și pacienții din instituțiile publice. În plus, măsura ar contribui la dezvoltarea economiei locale, la reducerea dependenței de importuri și la consolidarea lanțurilor scurte de aprovizionare. Exemplele din state europene arată că o astfel de politică poate avea efecte pozitive asupra fermierilor și comunităților rurale. Totuși, oportunitatea trebuie privită cu prudență. În Republica Moldova există încă probleme de capacitate în ceea ce privește producția agricolă standardizată, siguranța alimentară, logistica și infrastructura de depozitare. Impunerea unei cote obligatorii de 50% riscă să creeze blocaje dacă producătorii locali nu pot livra constant produse la calitate și volumele cerute. De asemenea, există riscul de creștere a prețurilor sau de distorsionare a competiției prin limitarea accesului altor furnizori.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/**Medie**/Joasă). Deși implementarea este posibilă, ea depinde de câteva condiții esențiale. În primul rând, cadrul legal trebuie să fie compatibil cu angajamentele internaționale, inclusiv cu Acordul de Liber Schimb cu Uniunea Europeană (DCFTA) și regulile Organizației Mondiale a Comerțului, care interzic discriminarea pe criterii de origine a produselor. În al doilea rând, este nevoie de consolidarea capacităților producătorilor locali pentru a putea livra volume mari și constante, la standarde de calitate și siguranță. În al treilea rând, instituțiile de stat ar trebui să dezvolte mecanisme de achiziție publică transparente și flexibile, pentru a evita corupția și practicile clientelare.

Concluzie. Promisiunea de a introduce obligativitatea ca minimum 50% din achizițiile publice de produse alimentare pentru grădinițe, spitale și școli să fie de proveniență locală este justificată, întrucât poate sprijini fermierii autohtoni, stimula economia locală și asigura produse mai sănătoase/proaspete pentru categoriile de consumatori vizate. Totuși, fezabilitatea este limitată de constrângerile juridice internaționale, ceea ce impune configurarea măsurii astfel încât să nu submineze libera concurență, mai ales în contextul procesului de aderare la UE. În plus, rămân incerte capacitatea producătorilor locali de a livra constant la standarde de calitate corespunzătoare și riscurile asociate cu posibila creștere a prețurilor sau distorsionarea competiției. Pentru a fi realistă și sustenabilă, promisiunea ar trebui implementată gradual, însoțită de programe de sprijin pentru producătorii locali și mecanisme transparente de achiziții publice, aliniate regulilor pieței europene și internaționale.

Promisiunea nr. 10: Strategii clare cu atribuții specifice pentru Ministerul Afacerilor Externe, care urmează să exercite atribuții de reprezentare economică și comercială pentru companiile de brand din RM, identificare de parteneriate, investitori și piețe de desfacere. Guvernul va solicita serviciului diplomatic să consolideze misiunile comerciale și economice pe lângă ambasadele țării noastre, stabilind atribuții specifice și măsurabile, identificând piețe atractive pentru producătorii din Republica Moldova

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea este justificată, deoarece Republica Moldova are nevoie de diversificarea piețelor de export și atragerea investițiilor străine. Totuși, în lipsa unei abordări strategice, a unui cadru legislativ și instituțional coerent și a resurselor financiare adecvate, diplomația economică rămâne insuficient valorificată. Consolidarea misiunilor economice pe lângă ambasade și definirea unor obiective clare, măsurabile și orientate spre rezultate ar putea sprijini internaționalizarea companiilor moldovenești. Deși a fost elaborat un Concept al Programului de Dezvoltare a Diplomației Economice pentru a răspunde acestor provocări, acesta nu a fost încă aprobat.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Fezabilitatea acestei promisiuni depinde de mai mulți factori. În primul rând, serviciul diplomatic trebuie reformat și adaptat la nevoile economice, prin atragerea și instruirea specialiștilor și stabilirea unor indicatori clari de performanță. În al doilea rând, birourile comercial-economice din cadrul misiunilor diplomatice și oficiilor consulare au nevoie de resurse financiare suplimentare pentru a se putea implica activ într-un spectru mai larg de activități – de la promovarea exporturilor și atragerea investițiilor, până la facilitarea parteneriatelor de afaceri și conectarea companiilor moldovenești la rețele internaționale.

Concluzie. Promisiunea de consolidare a rolului de reprezentanță economică al Ministerului Afacerilor Externe prin intermediul misiunilor comerciale are o oportunitate înaltă în condițiile în care Republica Moldova are nevoie de diversificarea piețelor de export, atragerea de investiții și o mai bună reprezentare economică pe plan extern. Totuși, fezabilitatea propunerii este medie, întrucât succesul depinde de reformarea profundă a serviciului diplomatic, cooperarea între instituții de stat și mediul privat, dar și de disponibilitatea resurselor financiare necesare. În lipsa acestor condiții, măsura riscă să rămână declarativă.

Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate”

Promisiunile socio-economice ale Partidului Acțiune și Solidaritate,¹⁹ în linii mari, tind să fie oportune, adică să țină seama de nevoile reale ale economiei. Totodată, programul este adesea vag în ceea ce privește costurile estimate și sursele concrete de finanțare a costurilor. Drept sursă de finanțare este frecvent menționat Planul de Creștere al UE pentru Moldova de 1,9 miliarde de euro, însă costul agregat al tuturor promisiunilor incluse în program în mod evident depășește resursele planului, ceea ce trezește dubii în privința fezabilității lor. Deși în program există compartimentul „Economie și măsuri fiscale”, cel din urmă nu spune mare lucru despre viziunea partidului în materie de impozitare. Programul omite să concretizeze aspecte cruciale ale politicii fiscale viitoare, cum ar fi eventuala creștere a impozitelor pentru a finanța toate promisiunile făcute sau diminuarea cheltuielilor sociale ale statului, ceea ce nu permite alegătorilor să voteze în cunoștință de cauză. Unele obiective propuse nu sunt compatibile din punctul de vedere al încadrării lor concomitente în spațiul fiscal îngust al statului: pe de o parte, se propune o „asistență socială corporativă” (‘corporate welfare’) generoasă pentru susținerea business-ului, iar pe de altă parte, se vorbește despre majorarea salariilor bugetarilor, ajutorului oferit familiilor cu copii și tineretului, extinderea serviciilor sociale, care nu vor avea surse de acoperire în condițiile în care mediul de afaceri va continua să depindă mereu de resursele statului. De asemenea, sunt neglijate aspectele de gen, femeile fiind menționate în program o singură dată, în contextul concediului de maternitate.

Promisiunea nr. 1. Dublarea veniturilor populației active (salariați în mediul privat, profesori, medici, polițiști, liber-profesioniști și mulți alții). Majorarea salariului minim de la 5.500 de lei la 10.000 de lei; creșterea salariului mediu la cel puțin 25.000 de lei până în 2030.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Obiectivul este preluat din programul electoral al Maiei Sandu de la alegerile prezidențiale din 2024, în care candidata și-a asumat angajamentul de a „încuraja investițiile în economie și de a crește veniturile, pentru ca salariul minim lunar să ajungă la cel puțin 10 000 lei, iar salariul mediu să ajungă la 25 000 lei pe lună până în 2030”. În circumstanțele de criză a costului

vieții, majorarea salariilor este o necesitate într-adevăr imperioasă. Cu toate acestea, țintele propuse de partid pentru salariul minim și mediu nu par a fi foarte ambițioase, deoarece vor fi atinse, cu mare probabilitate, în mod spontan, datorită dinamicii generale a pieței muncii, chiar și fără vreo intervenție substanțială din partea statului.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Presupunând că salariul mediu lunar în anul 2025 va fi egal cu cel înregistrat în trimestrul II 2025, adică 15 471 lei, va fi necesară o creștere anuală de circa 10% pentru ca în anul 2030 salariul mediu să ajungă la 25 000 de lei (tabelul 1). Având în vedere inflația prognozată în jurul valorii de 5% pentru următorii ani, va fi necesară o creștere anuală a salariului mediu de circa 5% în termeni reali, ceea ce nu este ceva greu de imaginat. Atingerea nivelului de 25 000 de lei al salariului mediu în 2030 corespunde de fapt scenariului de bază al prognozei Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării (MDED) (context stabil, fără impulsuri majore).²⁰ Acesta se va realiza datorită forțelor pieței, cu condiția păstrării tendințelor demografice actuale ce determină persistența deficitului de forță de muncă, chiar dacă statul nu va interveni masiv. Este de dorit însă ca salariile să crească mai mult, și nu datorită simplului deficit al forței de muncă, care prezintă o constrângere pentru mediul de afaceri, ci datorită creșterii accelerate a productivității ca urmare, de exemplu, a unor avansuri tehnologice importante susținute de stat.

La fel, nici angajamentul privind salariul minim lunar de 10 000 de lei către anul 2030 nu este suficient de ambițios, pentru că eșuează în raport cu obligațiile pe care Republica Moldova și le-a asumat în cadrul procesului de integrare europeană. Conform Directivei 2022/2041 a Parlamentului European și a Consiliului privind salariile minime adecvate în Uniunea Europeană din 19.10.2022, pe care Moldova trebuie să o transpună, pentru a ghida evaluarea gradului de adecvare a salariilor minime legale, statele folosesc valori de referință orientative, cum ar fi 60% din salariul median brut și 50% din salariul mediu brut.²¹ Dacă folosim drept referință salariul mediu, atunci către anul 2030 salariul minim ar trebui să ajungă la 12 500 de lei (jumătate din 25 000 de lei), iar astăzi salariul minim trebuia să fie de 7 735 lei în loc de 5 500 lei.

Concluzie. Obiectivul de majorare a salariului minim și mediu este necesar și fezabil, însă țintele propuse sunt modeste,

19 <https://pas2025.md/wp-content/uploads/2025/08/Programul-Electoral-PAS-28-septembrie.pdf>

20 https://mded.gov.md/wp-content/uploads/2025/09/Nota-cu-privire-la-prognoza-principailor-indicatori-macroeconomici_Final-1.pdf

21 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022L2041#d1e662-33-1>

Evoluția prognozată a salariului mediu lunar

Tabel 1

	T2: 2025	2026	2027	2028	2029	2030
Câștigul salarial mediu lunar brut, lei	15,471	17,028	18,743	20,631	22,708	24,995
Rata necesară de creștere a câștigului salarial mediu lunar brut, %		10.07	10.07	10.07	10.07	10.07
Inflația medie anuală prognozată, %	7.30	4.70	5.00	5.00	5.00	5.00

Sursa: Calculele autorului bazate pe datele BNS și MDED

nu reflectă angajamentul ferm al statului de a depune eforturi pentru o creștere substanțială a salariilor, iar ținta pentru salariul minim nu corespunde valorii de referință conform Directivei 2022/2041.

Promisiunea nr. 2. Dublarea valorii produselor și serviciilor autohtone exportate în toată lumea până în 2030, prin alocarea resurselor financiare substanțiale pentru a susține companiile care doresc să se extindă la nivel internațional, construirea parcurilor industriale și complexelor logistice.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Este într-adevăr necesar de luat măsuri urgente pentru reducerea deficitului comercial excesiv, care cauzează deficite de cont curent nesustenabile. În primul trimestru al anului 2025, contul curent al balanței de plăți a Republicii Moldova a arătat o creștere alarmantă a deficitului până la 26% raportat la PIB. Acest nivel al deficitului de cont curent a fost înregistrat

după ce în trimestrele precedente, la fel, deficitele de cont curent au fost neobișnuit de mari: 17% relativ la PIB în trimestrele II și III 2024 și 18% în trimestrul IV 2024. Deficitele substanțiale și persistente de cont curent cresc probabilitatea crizelor economice (modificarea rapidă a ratelor dobânzii, a cursului de schimb, a ratei de creștere economică sau orice altă destabilizare economică) și necesită intervenția statului.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Dublarea exportului de bunuri și servicii până în anul 2030 de la nivelul actual va necesita o rată medie anuală de creștere a exportului de circa 12% (tabelul 2). Aceasta nu este imposibil, dar trezește dubii, întrucât va necesita eforturi și investiții considerabile, ținând cont de faptul că, chiar și în conformitate cu scenariul optimist al prognozei MDED, exportul va crește cu rate de 9-11% anual (scenariul de bază prevede rate de 3-6%). Concomitent, nici importurile nu vor sta pe loc, ceea ce înseamnă că deficitul comercial, în cel mai bun caz, se va păstra la nivelul valorii absolute actuale. Astfel, în afară de dublarea exportului, trebuie prevăzute și măsuri serioase ce ar urmări substituirea și ieftinirea importurilor.

Evoluția prognozată a comerțului exterior cu bunuri și servicii

Tabel 2

	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Export de bunuri și servicii, mil. USD	5,717	6,420	7,210	8,097	9,093	10,211	11,467
Rata necesară de creștere a exportului de bunuri și servicii, %		12.3	12.3	12.3	12.3	12.3	12.3
Import de bunuri și servicii, mil. USD	10,418	11,179	11,995	12,871	13,810	14,818	15,900
Rata de creștere a importului de bunuri și servicii (media ultimilor 10 ani), %		7.3	7.3	7.3	7.3	7.3	7.3
Balanța comercială cu bunuri și servicii, mil. USD	-4,701	-4,758	-4,785	-4,774	-4,717	-4,607	-4,433

Sursa: Calculele autorului bazate pe datele BNS și MDED

Concluzie. O creștere substanțială și urgentă a exporturilor este într-adevăr necesară în circumstanțele în care deficitul de cont curent a atins culmi periculoase. Cu toate acestea,

atingerea țintei promise va necesita eforturi și investiții deosebite, ceea ce trezește dubii în privința fezabilității promisiunii.

Promisiunea nr. 3: Susținerea industriilor de servicii cu mare potențial de export, dar neexplorate: turismul medical, turism rural, învățământ superior, prin conectarea acestora la mecanismele de suport de stat și la fondurile europene.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). După cum a fost menționat mai sus, creșterea exportului, inclusiv de servicii, este o necesitate urgentă, determinată de deteriorarea alarmantă a contului curent al balanței de plăți, precum și de stagnarea creșterii economice. Exportul de unele tipuri de servicii, cum ar fi învățământul, deja manifestă un ritm de creștere destul de accelerat (+29% în T1:2025 față de T1:2024).

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Potențialul de dezvoltare a exportului de astfel de servicii este limitat de un șir de constrângeri, în primul rând, de particularitățile pieței muncii. Nu este clar cum viitorul guvern va dezvolta turismul medical în circumstanțele în care sistemul medical din Republica Moldova se confruntă cu o criză profundă de cadre, în special în domeniile: anestezie și terapie intensivă, radiologie și imagistică medicală, cardiologie, pediatrie.²² În ceea ce privește serviciile de învățământ, la fel, pentru dezvoltarea lor ulterioară sunt necesare: (a) cadre înalt calificate pentru predarea materiilor universitare în limbi străine, (b) infrastructura universitară, în particular, cămine. Programul electoral prevede renovarea integrală a 15 cămine studențești din Chișinău (bănuim că este vorba de căminele ce urmează a fi reparate cu suportul Băncii Mondiale, Agențiilor Germană și Franceză de Dezvoltare și Băncii Consiliului Europei).²³ Renovarea căminelor însă nu este suficientă în condițiile în care există deficit de locuri chiar și pentru studenții existenți, prioritate având cei din anul întâi sau din familii vulnerabile. Pentru primirea unui număr substanțial de studenți străini va fi necesară extinderea căminelor, însă este puțin probabil ca pentru aceasta să fie identificate surse de finanțare.

Concluzie. Creșterea exportului de servicii este o necesitate obiectivă pentru a depăși deteriorarea alarmantă a contului curent, însă succesul în ceea ce privește dezvoltarea turismului medical și a serviciilor de învățământ este nesigur din cauza insuficienței de cadre medicale și infrastructurii universitare limitate.

Promisiunea nr. 4: Până la 3.000 km de drum în plus, construiți sau reparați până în 2029, astfel încât toată rețeaua de drumuri naționale și regionale să fie într-o stare bună.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Unul din cele mai mari impedimente în calea creșterii economice în Moldova este calitatea infrastructurii de transport. Indicele total de performanță logistică (LPI) al Moldovei a fost evaluat de Banca Mondială la 2.5 din 5 puncte (2023), din care cel mai mic punctaj – 1.9 puncte – a fost atribuit infrastructurii.²⁴

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). În program, sursele de finanțare a viitoarelor investiții în drumuri sunt formulate vag: „accesarea fondurilor din Programul de Creștere finanțat de UE și a fondurilor de pre-aderare”. Disponibilitatea finanțării trezește îndoieli, mai ales ținând cont de faptul că programul mai presupune cheltuieli și investiții generoase în alte domenii care, agregate, depășesc posibilitățile bugetului public național și asistenței externe. De asemenea, constrângerea cea mare care determină lentoarea procesului de reabilitare a drumurilor în Moldova este nu atât disponibilitatea finanțării, cât capacitatea scăzută de absorbție.

Concluzie. Chiar dacă reabilitarea și construirea drumurilor sunt necesare pentru a îmbunătăți performanța logistică și a susține creșterea economică, este îndoielnică disponibilitatea finanțării necesare pentru anvergura investițiilor promise, iar capacitatea scăzută de absorbție va constitui o constrângere pentru realizarea promisiunii.

Promisiunea nr. 5: Realizarea Planului de creștere economică, inclusiv prin Programul Național „Satul European”, dar și alte programe de dezvoltare a centrelor urbane în afara Chișinăului – vom finanța sute de proiecte locale (rurale și urbane) – apă și canalizare, drumuri locale, iluminat public, centre comunitare ș.a. pentru îmbunătățirea condițiilor de viață la sate.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Dezvoltarea regională și locală este un obiectiv social și economic important și actual. În practică însă, unele măsuri propuse până acum spre finanțare din mijloacele sprijinului financiar din partea UE întru susținerea Planului de creștere economică pentru Republica Moldova nu s-au încadrat în obiectivele planului, eșuând să abordeze problemele de creștere economică. De exemplu, programul „Curtea Europeană” ce prevede renovarea curților din orașul Chișinău și suburbii a fost criticat de societatea civilă sub aspectul incapacității lui de a genera creștere economică necesară pentru a acoperi dobânzile pe care statul urmează să le plătească la mijloacele împrumutate.²⁵ Este important ca sprijinul financiar din partea UE destinat implementării Planului de creștere economică să fie folosit doar pentru proiecte capabile să contribuie la tranziția țării

²² <https://new.realitatea.md/criza-de-medici-in-moldova-nemerenco-statul-depune-eforturi-pentru-a-incuraja-angajarea-tinerilor-specialisti/>

²³ <https://www.moldpres.md/rom/societate/conditii-mai-bune-de-trai-pentru-studentii-de-la-utm-un-camin-a-fost-renovat-cu-o-investitie-de-8-5-milioane-de-lei>

²⁴ <https://lpi.worldbank.org/international/scorecard/radar/C/MDA/2023>

²⁵ <https://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/2941-not%C4%83-de-poz%C8%9Bie-privind-proiectul-de-modificare-a-legii-bugetului-de-stat-pentru-anul-2025-programul-%E2%80%9Ebugetul-plus%E2%80%9D&category=7>

către un model de creștere bazat pe valoare adăugată înaltă și trebuie evitată irosirea fondurilor pe proiecte neproductive, cu caracter populist.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Anterior, modul în care s-a propus alocarea sprijinului financiar din partea UE pentru implementarea Planului de creștere economică prin Legea de rectificare a bugetului de stat pentru anul 2025, pe care Guvernul a numit-o „Bugetul Plus”, a provocat reacții critice în societate sub mai multe aspecte. Acestea includ: nerespectarea rigorilor de transparență în procesul decizional la promovarea proiectului de lege (lipsa consultărilor publice), incoerența unor măsuri prevăzute cu filozofia Planului de creștere economică pentru Republica Moldova, limitarea autonomiei locale și crearea premiselor pentru clientelism politic. Este important ca programele ce urmează a fi finanțate din mijloacele oferite de UE să respecte principiile autonomiei locale, pluralismului și participării tuturor părților implicate și să nu creeze „portite” pentru ingerințe politice în distribuirea fondurilor.

Concluzie. Dezvoltarea regională și locală este un obiectiv social și economic important și actual, cu toate acestea, în cadrul valorificării fondurilor destinate implementării Planului de creștere economică, există riscul de irosire a banilor pe proiecte neproductive, cu caracter populist, de limitare a autonomiei locale și crearea premiselor pentru clientelism politic, precum și riscul de nerespectare a rigorilor de transparență în procesul decizional.

Promisiunea nr. 6: Mai multă stabilitate și simplitate fiscală: adoptarea modificărilor fiscale nu mai frecvent de o dată la 2 ani, adoptarea unui nou Cod Fiscal conform legislației europene, simplificarea achitărilor la buget, unificarea TVA în domeniul agriculturii, combaterea evaziunii fiscale prin automatizarea proceselor de identificare a riscurilor și digitalizarea completă a proceselor de control fiscal etc.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Previzibilitatea fiscală este o condiție importantă pentru atragerea investițiilor și dezvoltarea afacerilor, de aceea este binevenită promisiunea de a schimba cadrul de impozitare la intervale mai lungi de timp. La fel sunt salutare propunerile de simplificare a achitărilor cu statul și combaterea evaziunii fiscale.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Nu este clar ce a împiedicat Guvernul să realizeze aceste propuneri în mandatul său curent, ținând cont de faptul că majoritatea măsurilor necesită schimbări regulatorii, și dacă aceleași motive nu vor împiedica îndeplinirea promisiunii și în viitor. De

asemenea, programul electoral omite să specifice aspecte importante ale politicii fiscale viitoare: care este viziunea partidului în ceea ce privește reducerea deficitului fiscal? Vor fi majorate veniturile bugetului public prin creșterea impozitelor și taxelor? Sau se va purcede la consolidarea fiscală prin diminuarea cheltuielilor statului pentru protecția socială sau salariile bugetarilor, de exemplu? Avem în față situația recentă din România, unde președintele Nicușor Dan, în campania sa electorală, a susținut ferm că nu va accepta sub nicio formă majorarea TVA pe parcursul mandatului său, însă, după alegeri, a acceptat majorarea cotei de la 19% la 21%.²⁶ Viziunile și intențiile fiscale trebuie articulate în mod clar de către toți concurenții electorali, ca alegătorii să știe pentru ce politici votează și să-i poată responsabiliza pe aleșii poporului în caz de încălcare a promisiunilor electorale.

Concluzie. Măsurile propuse sunt binevenite și în principiu realizabile, dar programul electoral omite să concretizeze aspecte cruciale ale politicii fiscale viitoare, cum ar fi eventuala creștere a impozitelor pentru a finanța toate promisiunile făcute, ceea ce nu permite alegătorilor să voteze în cunoștință de cauză.

Promisiunea nr. 7: Oferirea unui cadru legal clar pentru utilizarea monedelor virtuale, în strictă conformitate cu regulamentul european MiCA (Markets in Crypto-Assets)

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Actualmente, din anul 2023, pe teritoriul Republicii Moldova, conform prevederilor Legii nr. 308/2017 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, criptomonedele sunt încadrate în noțiunea de activ virtual, iar prestarea serviciilor privind activele virtuale este interzisă. Această prevedere legală face imposibilă utilizarea criptomonedelor pentru plăți sau transferuri, lăsând doar posibilitatea deținerii lor dacă au fost cumpărate în străinătate sau dacă au fost deținute înainte de introducerea interdicției. Pe lângă faptul că interdicția completă a operațiunilor cu activele virtuale a fost excesivă în raport cu scopul urmărit (combaterea spălării banilor și a economiei informale), ea nici nu a fost eficace. Drept rezultat, și-a oprit activitatea singura companie legală de criptomonede care exista în Moldova la momentul adoptării interdicției și au „înflorit” casele de schimb neînregistrate, care sunt utilizate atât pentru cumpărarea, cât și pentru vânzarea de criptomonede.²⁷ Majoritatea utilizatorilor oricum folosesc platforme internaționale precum Binance, Coinbase, Kraken și Bybit, a căror activitate nu este reglementată și nici restricționată în vreun fel. Interdicția operațiunilor cu activele virtuale împiedică și colectarea impozitelor din veniturile de la operațiunile cu criptomonede (conform legislației, veniturile din tranzacțiile cu criptomonede sunt impozitate cu o rată de 12%, în practică însă impozitul nu se colectează).

²⁶ <https://www.euronews.ro/articole/nicutor-dan-explica-majorarea-tva-asa-s-a-stabilit-in-dialogul-cu-coalitia-si-pre>

²⁷ <https://logos-pres.md/noutati/moldova-a-devenit-al-doilea-cryptohub-pe-cap-de-locuitor-din-lume/>

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Problema folosirii criptomonedelor pentru spălare de bani și alte activități improprie este relativ ușor de soluționat prin crearea unui cadru legal adecvat, fără să fie necesară interdicția lor completă, mai ales în condițiile în care deja există experiența altor țări. Autoritățile intenționează să alinieze cadrul legal privind tranzacțiile cu criptomonede la legislația UE până în iunie 2027, iar Banca Națională a Moldovei actualmente lucrează la elaborarea unui cadru juridic pentru reglementarea activelor virtuale. Recent (3 septembrie) și Rada Supremă a Ucrainei a susținut legalizarea pieței activelor virtuale.²⁸

Concluzie. Măsura propusă de a admite utilizarea monedelor virtuale într-un cadru legal clar este atât oportună, cât și fezabilă.

Promisiunea nr. 8: Creșterea accesului la locuințe la prețuri accesibile prin: stimularea construcției a cel puțin 25 mii de locuințe în următorii 4 ani în jurul aglomerației urbane a Chișinăului, identificarea resurselor pentru finanțarea construcției de rețele de electricitate, apă și canalizare în afara orașului Chișinău etc.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Problema accesului la locuințe s-a acutizat în ultimii ani, prețurile imobilelor rezidențiale dublându-se față de anul 2019 (indicele prețului bunurilor imobile rezidențiale a constituit, în T2:2025, 222% (2019=100%)).²⁹ Este în particular salutar faptul că problema accesului la locuințe a început să fie abordată și din perspectiva ofertei, nu doar a cererii. Până acum, programele guvernamentale „Prima Casă” și „Prima Casă Plus” au sprijinit cererea pentru locuințe, ceea ce, în condițiile ofertei rigide pe piața imobiliară, a condus doar la creșterea prețurilor. În același timp, trezește dubii necesitatea de a stimula construcția de locuințe anume în jurul aglomerației urbane a Chișinăului. Capitala și împrejurimile ei deja atrag foarte multă populație, deșertând zonele rurale. O soluție mai judicioasă ar fi dezvoltarea socio-economică a altor raioane pentru a depăși decalajul dintre ele și centru.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). În program nu se menționează cum concret va fi stimulat mediul privat să construiască locuințe, cât vor costa estimativ măsurile de stimulare pentru business și construcția de rețele de electricitate, apă și canalizare; și nici nu este indicată sursa de finanțare a acestor intenții.

Concluzie. Accesul limitat la locuințe este o problemă cu repercusiuni umanitare serioase. Totuși, stabilind corect intenția de a crește accesul la locuințe abordând problema din perspectiva ofertei, programul rămâne vag la capitolul măsurilor concrete, costurilor și al surselor de finanțare.

Promisiunea nr. 9: Facilitarea revenirii diasporei acasă prin: extinderea serviciului de suport la revenire și la nivel de regiuni, 3 centre de suport pe țară; crearea parteneriatelor la nivel central și local pentru ca persoana revenită să beneficieze de tot suportul necesar, de la identificarea unui loc de muncă, până la înscrierea copiilor la grădiniță, deschiderea afacerilor și altele.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Revenirea diasporei acasă ar fi, într-adevăr, o soluție pentru problema depopulării rapide a țării. În ultimii 10 ani, Moldova pierde, din cauza emigrării, în medie, câte 26 de mii de locuitori în vârstă aptă de muncă (15-64 de ani) anual (migrațiunea netă, ținând cont de emigranți și imigranți). Totuși, este îndoielnică necesitatea de a mai crea structuri de stat suplimentare, pe lângă Serviciul guvernamental de asistență la revenire, creat în cadrul Biroului Relații cu Diaspora, și alte instituții de stat existente. De exemplu, Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului poate susține membrii diasporei la deschiderea afacerilor, iar Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă poate oferi asistență la identificarea unui loc de muncă.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). În program nu sunt menționate costurile estimative și nici sursele concrete de acoperire a acestor costuri.

Concluzie. Emigrarea populației, în special în vârstă aptă de muncă, este o problemă care creează constrângeri pentru dezvoltarea economică și sustenabilitatea sistemului de asigurări sociale. Stimularea revenirii diasporei de peste hotare ar putea fi o soluție, însă crearea structurilor de stat noi în acest sens nu pare a fi o măsură eficientă.

Promisiunea nr. 10: Consolidarea sistemului național de servicii de îngrijire pentru persoanele în vârstă sau cu dizabilități; extinderea rețelei publice de centre de îngrijire pentru vârstnici și persoane cu dizabilități, în parteneriat cu autoritățile locale și sectorul privat.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). În circumstanțele îmbătrânirii populației, problema îngrijirii persoanelor vârstnice devine o chestiune care va avea tot mai mult impact asupra pieței muncii. În particular, va fi afectată participarea femeilor pe piața muncii din cauza implicării lor mai mari în îngrijirea membrilor familiei în etate, iar gradul de activitate economică a femeilor deja este scăzut. De aceea, este oportun faptul că subiectul asigurării serviciilor de îngrijire pentru vârstnici, neglijat anterior, a început să apară pe agenda politică, alături de serviciile de îngrijire a copiilor.

²⁸ <https://forbes.ua/news/verkhovna-rada-pidtrimala-zakonoproekt-pro-regulyuvannya-kriptovalyut-u-pershomu-chitanni-03092025-32369>

²⁹ <https://www.bnm.md/ro/content/indicele-pretului-bunurilor-imobile-rezidentiale-rppi-trimestrul-ii-2025>

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Nu se menționează nici ținte concrete (câte centre de îngrijire vor fi create și pentru câți beneficiari), nici costurile estimative, nici sursele de finanțare a acestor costuri. Întreținerea vârstnicilor și persoanelor cu dizabilități la centrele de îngrijire rezidențiale este un serviciu costisitor și orice extindere semnificativă a acestor centre va necesita resurse bugetare substanțiale. În același timp, programul nu anunță măsuri de consolidare fiscală, ci din contra, prevede suport generos din partea statului

pentru business, ceea ce este incoerent și provoacă îndoieli în ceea ce privește fezabilitatea promisiunii.

Concluzie. Asigurarea serviciilor de îngrijire pentru persoanele în vârstă sau cu dizabilități este o problemă reală care în viitor, în absența implicării statului, se va acutiza. Totuși, este puțin probabilă extinderea semnificativă a acestor servicii în viitorul mandat al Guvernului, ținând cont de absența surselor clare de finanțare.

Partidul Politic „Partidul Nostru”

Promisiunile electorale ale Partidului Politic „Partidul Nostru” au fost compilate atât din cadrul Obiectivelor Partidului în Parlamentul Republicii Moldova³⁰ cât și din Programul Politic al Partidului.³¹ Acestea prezintă un pronunțat caracter intervenționist, plasând statul în rol central în economie și societate. Deși unele obiective răspund unor nevoi reale – reanimarea industriei, sprijinirea IMM-urilor, stimularea natalității, subvenționarea agriculturii sau accesul la servicii de sănătate preventive –, modalitatea de realizare propusă contravine adesea principiilor economiei de piață libere și angajamentele Republicii Moldova în raport cu Uniunea Europeană și instituțiile financiare internaționale. O altă problemă majoră ține de lipsa clarității privind finanțarea acestor promisiuni. Multe măsuri presupun alocări bugetare suplimentare masive (miliarde de lei anual), însă nu este precizat de unde vor fi acoperite aceste resurse, mai ales că se propune scăderi de taxe și limitarea împrumuturilor externe. În plus, unele propuneri, cum ar fi utilizarea rezervelor băncii centrale sau introducerea cotelor obligatorii pentru producătorii autohtoni, sunt nu doar nerealistice, ci și potențial dăunătoare pentru stabilitatea macroeconomică și credibilitatea instituțiilor. În ansamblu, promisiunile se disting printr-o țintire atentă a unor categorii de populație, fiind formulate pentru a răspunde unor preocupări sociale puternice (locuințe, pensii, sprijin pentru familii, acces la servicii medicale). Prin urmare, aceste promisiuni trebuie privite mai degrabă ca instrumente retorice de mobilizare electorală, decât ca politici publice coerente și fezabile, în lipsa unor surse clare de finanțare și a unei viziuni compatibile cu modelul de dezvoltare european.

Promisiunea nr. 1: Elaborarea unui program de stat de reanimare a industriei moldovenești.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Această promisiune este menționată drept o prioritate centrală pe dimensiunea economică și reflectă mai degrabă o viziune ideologică de dezvoltare a economiei naționale, cu accent pe rolul decisiv al statului în stimularea proceselor de industrializare. Reanimarea ramurii industriale este un subiect recurent în discursurile electorale, fiind asociată cu obiectivul de a spori independența economică, de a crea locuri de muncă bine plătite și de a diversifica baza de exporturi. În același timp, declinul industriei reprezintă o problemă recunoscută

de mult timp care este adesea folosită în discursul politic pentru speculații nostalgice vis-a-vis de perioada sovietică. Acest lucru este puternic exploatat de Partidul Nostru care suplimentar mai menționează și *restituirea/stabilirea rolului decisiv al statului în dezvoltarea industriei moldovenești*. Astfel de referințe pot induce o viziune distorsionată asupra proceselor industriale fără a ține cont de ineficiențele structurale, schimbările la nivelul statelor partenere, competitivitatea produselor autohtone sau competiția înregistrată pe plan global. Din acest motiv, industrializarea țării riscă să rămână la nivele de slogan dacă nu este ancorată în principiile economiei de piață și a pieței libere, precum și în lanțurile valorice europene.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Programul menționează o serie de acțiuni ce urmează a fi realizate în vederea creșterii gradului de industrializare. Unele deja de mai mult timp au fost recunoscute drept prioritate de către Guvern fiind în implementare în baza unor instrumente concrete. Astfel, Programul național de dezvoltare industrială pentru anii 2024-2028,³² aprobat recent de Guvern, menționează sectoarele industriale prioritare și măsurile de suport ce urmează a fi implementate în vederea alinierii la „Politica industrială și antreprenorială” a Uniunii Europene, instrumentele de susținere financiară și facilitare a investițiilor, mecanismele de dezvoltare a infrastructurii de suport (crearea de platforme industriale multifuncționale) și înființarea parcurilor IT. De cealaltă parte, fezabilitatea unor acțiuni precum sporirea capacităților zonelor economice libere sau deschiderea caselor de comerț în străinătate este redusă așa cum nu mai reprezintă o direcție actuală pentru Republica Moldova din perspectiva procesului de integrare în UE. În prezent, politica industrială europeană, la care Moldova încearcă să se alinieze, promovează mai degrabă parcuri industriale și tehnologice, hub-uri de inovare și clustere regionale, nu extinderea zonelor cu regim fiscal special. De asemenea, modelul caselor de comerț aplicat în perioada sovietică este depășit. Practicile internaționale demonstrează eficiența promovării produselor naționale prin agenții specializate de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor și participare la expoziții internaționale, nu prin structuri paralele gestionate de stat.

Concluzie. Necesitatea dezvoltării industriale este un subiect real și recunoscut, însă utilizarea ei în campanii electorale se află adesea la intersecția dintre nevoia obiectivă de politici

³⁰ <https://partidulnostru.md/post/osnovnye-prioritety-politicheskoy-partii-nasha-partiya-v-parlamente-respubliki-moldova~68b5879523c44dc7e31e97b1>

³¹ Programul politic al Partidului Politic „Partidul Nostru”: <https://partidulnostru.md/party-program>

³² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=143460&lang=ro

industriale și instrumentalizarea politică a nostalgiei colective. Promisiunea Partidului Nostru are mai degrabă caracter de declarație politică și direcție strategică generală, decât de măsură concretă. Întrucât Guvernul a inițiat deja un program național de dezvoltare industrială, diferența constă în accentul pus pe rolul statului și pe natura instrumentelor utilizate (bancă de stat, facilități fiscale, protecționism etc.).

Promisiunea nr. 2: Sporirea cotei investițiilor autohtone în economia moldovenească

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). În principiu, promisiunea dată este una elocventă și actuală în condițiile în care în ultimii ani mediul de afaceri și procesul investițional au fost afectate sever de multitudinea de crize suprapuse: pandemia COVID-19, criza energetică, războiul din Ucraina și volatilitatea economică globală. Toate acestea au condus la scăderea apetitului investițional și la amânarea sau anularea multor proiecte de dezvoltare. În același timp, pentru a înregistra ritmuri de creștere sustenabile și pentru a avansa în procesul de convergență cu economia UE, Republica Moldova are nevoie de un nivel sporit de investiții productive. Evident, acestea trebuie să provină nu doar din surse externe, ci și din surse interne, atât private, cât și de stat. Cu toate acestea, promisiunea continuă viziunea de intervenție masivă a statului în economiei și prevede măsuri populiste și riscante menționate nu de puține ori în spațiul public, cum ar fi: (i) reducerea împrumuturilor din străinătate sau (ii) utilizarea rezervelor valutare pentru finanțarea cheltuielilor publice.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Reducerea împrumuturilor externe este o abordare atractivă la nivel retoric dar dificil de implementat într-o economie ca cea a Republicii Moldova, unde finanțarea externă (granturi, împrumuturi concesionale) constituie un pilon esențial al stabilității bugetare. O diminuare bruscă a acestor surse ar pune presiune asupra finanțelor publice prin creșterea costurilor de finanțare și ar limita capacitatea guvernului de a susține proiecte de dezvoltare. Mai mult ca atât, implementarea unei asemenea măsuri ar avea reflecție imediată în volumul rezervelor valutare, fapt ce ridică întrebări asupra fezabilității celei de-a doua măsuri – utilizarea rezervelor valutare pentru finanțarea cheltuielilor publice. De-a lungul timpului această idee populistă, dar extrem de riscantă, a fost în centrul atenției publice. Într-adevăr, la moment rezervele valutare se cifrează la circa 5 miliarde euro, bani mulți la prima vedere dar necesari pentru stabilitatea economică și financiară. Rezervele valutare au rolul de a garanta stabilitatea monedei naționale și siguranța financiară a țării în perioade de criză. Folosirea lor sub o altă formă decât cea tradițională ar crea vulnerabilități majore, ar compromite încrederea investitorilor și ar fi contrară modelului sistemului financiar internațional, lucru menționat inclusiv de BNM.³³

Concluzie. Deși obiectivul declarat – sporirea investițiilor autohtone – este justificat și oportun, instrumentele propuse riscă să distorsioneze economia, să reducă stabilitatea macroeconomică și să genereze contradicții cu angajamentele internaționale ale Republicii Moldova. Limitarea împrumuturilor externe ar crește costul de finanțare pentru Guvern și pentru mediul privat cu efecte negative greu de anticipat pentru economia națională. De asemenea, politicienii trebuie să înțeleagă că rezervele valutare nu sunt ale Guvernului sau ale Parlamentului, ci aparțin întregii economii, iar utilizarea acestora fie și pentru investiții, riscă să genereze inflație, instabilitate și haos financiar.

Promisiunea nr. 3: Susținerea businessului mic și mijlociu, a producătorului autohton.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea dată răspunde unei realități economice incontestabile și unor așteptări sociale puternice. Situația micului business și capacitatea producătorului autohton de a concura cu producția similară de import este un subiect mult dezbătut în spațiul public, dar și ușor de manipulat din perspectivă electorală. De altfel, această promisiune este una oportună așa cum IMM-urile constituie coloana vertebrală a economiei moldovenești, având o contribuție majoră la PIB, dar care se confruntă cu obstacole semnificative în activitatea lor. Similar, termenul de *producător autohton* are o rezonanță puternică în societate, mai ales în contextul stimulării consumului de produse locale.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Sprijinul statului pentru afacerile mici și mijlocii este o practică europeană consacrată, justificată de faptul că acestea se confruntă în mod natural cu eșecuri de piață și bariere structurale. De altfel, definiția IMM este acel instrument de selectare a afacerilor mici care în mod natural se confruntă cu eșecurile pieței și provocări specifice din cauza mărimii lor, și, prin urmare, pot beneficia de tratament preferențial în ceea ce privește suportul acordat de stat. Astfel, de obicei aceste companii beneficiază de acces facil la finanțare, facilități fiscale, măsuri regulatorii mai simple, fapt caracteristic și țării noastre. În ultimii ani IMM-urile naționale au acces la programe de grant, credite cu dobândă redusă, garanții financiare, scutiri la plata impozitului pe venitul reinvestit sau cerințe simplificate de raportare fiscală. Evident acestea pot fi ajustate și finanțate cu mai mulți bani, însă în limitele capacității bugetare a statului. Alte măsuri propuse de Partidul Nostru, deși par atractive, nu sunt fezabile. Obligatorietatea plasării pe rafturi în magazine a producției autohtone în volum de cel puțin 50% sau limitarea dreptului de a înființa mai mult de o companie contravin principiilor economiei de piață și încalcă regulile concurențiale și angajamentele țării din cadrul Acordului OMC sau cel de liber schimb cu UE. Mai mult ca atât, limitarea dreptului de a fonda mai multe companii riscă să descurajeze antreprenoriatul și să limiteze inițiativa

³³ <https://www.bnm.md/ro/content/ce-sunt-rezervele-internationale-si-ce-rol-joaca-economie-e>

economică. În loc să susțină dezvoltarea unui ecosistem antreprenorial competitiv, această măsură ar penaliza investitorii activi și ar contraveni practicilor europene de stimulare a businessului.

Concluzie. Succesul susținerii businessului mic și mijlociu depinde de capacitatea de a depăși nivelul de slogan electoral și de a transforma ideea de sprijin pentru producătorii locali într-un cadru coerent de politici publice, orientat spre finanțare accesibilă, inovare, digitalizare și integrare în lanțurile valorice regionale și europene. Asemenea altor partide, Partidul Nostru exploatează vulnerabilitățile structurale ale economiei naționale și anume: (i) nivelul scăzut de sofisticare economică, reflectat într-un număr foarte mare de afaceri mici cu o capacitate limitată de creștere, precum și (ii) concurența acerbă din partea producției de import, care este de multe ori mai competitivă din punct de vedere al costurilor. Rămâne de văzut în ce măsură această promisiune se poate transforma în măsuri concrete și eficiente, întrucât sprijinul real pentru IMM-uri presupune politici sofisticate și bine calibrate, iar simpla invocare a „producătorului autohton” riscă să rămână doar un slogan mobilizator, fără impact structural asupra dezvoltării economice.

Promisiunea nr. 4: Asigurarea stabilității și legislației fiscale

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Stabilitatea și mai ales predictibilitatea legislației fiscale reprezintă una din cele mai importante precondiții pentru dezvoltarea antreprenoriatului și atragerea investițiilor. În Republica Moldova, mediul de afaceri a reacționat mereu la schimbările de politici fiscale argumentând prin generarea unui climat de incertitudine, care afectează capacitatea de planificare pe termen mediu și lung. În acest context, promisiunea are oportunitate înaltă, deoarece răspunde unei solicitări constante din partea mediului de afaceri și este aliniată cu principiile europene de guvernare economică, unde stabilitatea legislativă este considerată un factor cheie pentru competitivitate. De asemenea, aceasta are potențialul de a contribui la consolidarea încrederii între stat și contribuabili, reducând tentația de optimizare fiscală agresivă și sporind conformarea voluntară.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Stabilitatea fiscală nu poate fi obținută doar prin declarații politice, ci necesită un angajament ferm al politicienilor de a evita modificările bruște și motivate electoral ale politicii fiscale. De asemenea, stabilitatea fiscală presupune o corelare între politica fiscală și cea bugetar-economică, pentru a evita dezechilibrele, or Partidul Nostru propune, pe de o parte, reducerea mai multor taxe și impozite, și creșterea cheltuielilor pentru majoritatea domeniilor, pe de altă parte. Mai mult ca atât, creșterea rolului statului în economie presupune inevitabil și majorarea cheltuielilor instituționale alături de alocarea de subvenții masive pentru industrie, agricultură, infrastructura rutieră sau alte sectoare menționate în cadrul Programului Partidului Nostru. Aceste politici de

expansiune bugetară sunt dificil de susținut fără o creștere a taxelor și impozitelor sau fără recurgerea la împrumuturi externe. Prin urmare, stabilitatea politicii și legislației fiscale nu depinde doar de cadrul de implementare a normelor fiscale sau de calitatea relației dintre autoritățile fiscale și mediul de afaceri, ci și de existența unei predictibilități clare asupra nivelului impozitelor și taxelor, cel al facilităților fiscale și al subvențiilor. Doar astfel mediul antreprenorial poate planifica pe termen mediu și lung, iar statul își poate consolida credibilitatea și încrederea contribuabililor.

Concluzie. Promisiunea de asigurare a stabilității și predictibilității fiscale conturează o contradicție structurală între necesitatea unui cadru fiscal previzibil și alte angajamente electorale menționate de Partidul Nostru care presupun o intervenție masivă a statului în economie. Deși oportunitatea stabilității fiscale este înaltă și răspunde unei cerințe reale a mediului de afaceri, implementarea consecventă a acesteia este limitată de constrângerile financiare și de tendința de a recurge la cheltuieli suplimentare pentru a satisface promisiuni sociale și economice.

Promisiunea nr. 5: Majorarea Fondului de subvenționare a producătorilor agricoli, care le va permite agricultorilor moldoveni să furnizeze produse de calitate, al căror preț de cost să poată fi comparabil cu prețul de cost al produselor din țările ce exportă cu succes produse agricole în Moldova, ca, de exemplu, Turcia și Polonia.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Chiar dacă ponderea agriculturii în formarea PIB este în continuă scădere, sectorul agricol rămâne unul dintre domeniile strategice ale economiei naționale, atât prin rolul său în asigurarea securității alimentare, cât și prin contribuția sa la dezvoltarea economică și socială a zonelor rurale. De asemenea, ramura industrială are la bază, într-o proporție relativ mare, prelucrarea producției agricole primare (industrie alimentară, vinificație, conserve, procesarea fructelor și legumelor etc.). Totuși, producătorii agricoli moldoveni se confruntă cu multiple vulnerabilități structurale: productivitate scăzută, tehnologii depășite, acces limitat la piețele externe, precum și concurență puternică din partea produselor agricole de import a căror costuri de producție sunt mai mici. Prin urmare, susținerea producătorilor agricoli trebuie să rămână o prioritate așa cum subvențiile vizează nu doar consolidarea sectorului agricol propriu-zis, dar și a calității vieții la nivel local și are un impact direct și asupra dezvoltării ramurii industriale și a creării de valoare adăugată în economie.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Creșterea Fondului de subvenționare în agricultură este condiționată în mare parte de factori bugetari. Resursele disponibile la bugetul de stat sunt limitate, iar creșterea subvențiilor presupune fie identificarea de surse suplimentare de venit (creșterea taxelor, împrumuturi externe), fie restructurarea priorităților bugetare prin diminuarea altor cheltuieli. În condițiile în care

Partidul Nostru propune reducerea împrumuturilor externe și creșterea intervenției statului în economie, deja spațiul fiscal pentru extinderea consistentă a fondului este redus. În același timp, exemplul Poloniei sau cel al Turciei poate genera așteptări nerealiste și induce ideea că simpla majorare a subvențiilor va egaliza performanțele cu aceste țări. Atât Polonia, cât și Turcia beneficiază de condiții complet diferite față de Republica Moldova – Polonia este stat membru al UE și parte a Politicii Agricole Comune, ceea ce îi permite să subvenționeze masiv fermierii, iar Turcia dispune de o piață internă mult mai mare, resurse financiare mai consistente urmare a dezvoltării ramurii industriale, turismului și serviciilor. În același timp, creșterea volumului de resurse financiare nu este suficientă pentru a susține dezvoltarea ramurii agriculturii. Fezabilitatea depinde și de capacitatea Agenției de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA) de a administra eficient fonduri mai mari. Experiența practică arată probleme legate de birocrație, întârzieri în plăți, lipsă de transparență și suspiciuni de favoritism. O creștere a fondului fără o reformă instituțională corespunzătoare riscă să amplifice aceste vulnerabilități.

Concluzie. Promisiunea de majorare a Fondului de subvenționare a producătorilor agricoli are o oportunitate înaltă, întrucât agricultura rămâne un sector strategic pentru Republica Moldova, atât prin contribuția sa la securitatea alimentară și dezvoltarea zonelor rurale, cât și prin rolul său în susținerea industriei de prelucrare. Totuși, fezabilitatea promisiunii este limitată de constrângerile bugetare și de angajamentele contradictorii ale Partidului Nostru privind reducerea împrumuturilor externe și intervenția masivă a statului în alte sectoare economice. În plus, exemplul Poloniei și al Turciei este nerelevant pentru realitatea Moldovei, iar simpla majorare a volumului de resurse nu garantează performanțe superioare în agricultură. Fără reforme instituționale la nivelul AIPA și o utilizare transparentă și eficientă a fondurilor, extinderea subvențiilor riscă să amplifice problemele existente, transformând promisiunea într-o măsură cu impact limitat asupra competitivității și modernizării sectorului agricol.

Promisiunea nr. 6: Reducerea vârstei de pensionare de la 63 la 57 de ani pentru femei și până la 62 de ani pentru bărbați, deoarece „profesia de pedagog este prima în lista celor ce generează cea mai puternică epuizare profesională și mintală” (sindromul Burnout).

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Reducerea vârstei de pensionare este o promisiune cu impact social puternic și cu rezonanță emoțională, mai ales în rândul unor categorii profesionale precum pedagogii. În acest sens, promisiunea are un potențial de mobilizare electorală, răspunzând nemulțumirilor și presiunilor sociale unei categorii de persoane relativ numeroase (circa 30 mii de profesori). Cu toate acestea, nu doar profesia de pedagog implică eforturi intense și riscuri asupra sănătății, ci și multe alte domenii de activitate – de la medicină și construcții, până la muncile fizice din agricultură și industrie. Toate presupun condiții dificile,

generatoare de stres, uzură fizică sau psihică și riscuri profesionale. Prin urmare, concentrarea exclusivă pe o singură categorie profesională riscă să creeze un precedent problematic și să genereze revendicări similare din partea altor grupuri ocupaționale, accentuând presiunile asupra sistemului de pensii.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Din punct de vedere al sustenabilității economice și demografice, oportunitatea acestei promisiuni este scăzută. Republica Moldova se confruntă deja cu un grad ridicat de îmbătrânire a populației și cu un raport tot mai nefavorabil între numărul de contribuabili activi și cel al pensionarilor. Reducerea vârstei de pensionare, fie și pentru un grup limitat de persoane, ar însemna presiuni suplimentare asupra bugetului asigurărilor sociale, într-un context în care sistemul de pensii se află deja într-un deficit accentuat. În plus, în loc să stimuleze rămânerea cât mai mult timp în câmpul muncii, măsura riscă să genereze un exod suplimentar de forță de muncă și să aibă un impact negativ asupra pieței muncii, unde deja se înregistrează un deficit de cadre în educație și sănătate. Nu în ultimul rând, o astfel de măsură riscă să amplifice tensiunile sociale între diferite categorii de populație, întrucât acordarea unui regim preferențial doar anumitor profesii poate fi percepută ca o inechitate față de alte grupuri ocupaționale care se confruntă, la rândul lor, cu condiții de muncă dificile și riscuri de sănătate. Prin urmare, soluțiile la fenomenul epuizării profesionale și mintale nu ar trebui căutate prin reducerea vârstei de pensionare, ci prin măsuri economice și sociale orientate spre creșterea salariilor, extinderea beneficiilor sociale și asigurarea unor condiții de muncă mai bune, care să le permită profesorilor și altor angajați din domenii cu grad ridicat de stres să investească în propria sănătate și să-și mențină echilibrul profesional.

Concluzie. Promisiunea de reducere a vârstei de pensionare poate avea un impact electoral semnificativ, însă este lipsită de sustenabilitate economică și demografică. Deși răspunde unei probleme reale, epuizarea profesională și mintală în rândul pedagogilor, concentrarea exclusivă pe această categorie profesională generează riscuri de inechitate socială și de presiuni suplimentare asupra sistemului de pensii, deja aflat într-un deficit accentuat. În locul reducerii vârstei de pensionare, soluțiile viabile ar trebui să se concentreze pe creșterea salariilor, îmbunătățirea condițiilor de muncă și extinderea beneficiilor sociale, măsuri capabile să atenueze fenomenul *burnout* și să consolideze sustenabilitatea pieței muncii și a sistemului de protecție socială. Prin urmare, această promisiune este atractivă politic, dar dificil de justificat economic și incompatibilă cu tendințele demografice, precum și cu recomandările instituțiilor internaționale (FMI, Banca Mondială, UE). În loc să contribuie la coeziunea socială, promisiunea riscă să genereze frustrări și revendicări suplimentare, complicând și mai mult perspectivele de sustenabilitate ale sistemului de pensii.

Promisiunea nr. 7: Instituirea Fondului Național de Dezvoltare (FND), care va oferi

tinerilor specialiști credite ipotecare cu dobânda anuală de 0 la sută. O sursă de finanțare a programului vor fi banii oferiți de Banca Națională a Moldovei din contul rezervelor obligatorii ale băncilor comerciale în BNM cu titlu de subvenții pentru dezvoltare. Proiectul prevede subvenționarea a circa 5000 de apartamente pe an.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Problema accesului tinerilor la locuințe este una reală și actuală, cu impact direct asupra migrației forței de muncă, stabilității familiale și atractivității carierei în țară. În acest sens, promisiunea are un caracter social puternic și poate răspunde unei nevoi acute a tinerilor specialiști, în special în domenii precum educația, sănătatea sau administrația publică, unde salariile sunt reduse și dificultatea de a accesa un credit ipotecar pe piața liberă este mare. Totuși, oportunitatea este diminuată de existența deja a programului „Prima Casă”, care are un obiectiv similar și poate fi ajustat sau extins pentru a răspunde mai bine nevoilor tinerilor. Crearea unui nou fond paralel riscă să ducă la suprapuneri instituționale, cheltuieli suplimentare de administrare și posibile distorsiuni pe piața imobiliară.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Propunerea de a utiliza rezervele obligatorii ale băncilor comerciale deținute la BNM drept sursă de finanțare este controversată și ar putea afecta stabilitatea sistemului bancar și independența băncii centrale. De asemenea, stabilirea dobânzii de 0% pentru creditele ipotecare nu ar rezolva problema reală a accesului la locuințe, ci ar genera mai degrabă efecte adverse asupra pieței imobiliare. În condițiile unei cereri suplimentare stimulate artificial (se menționează 5000 de apartamente pe an), măsura ar putea conduce la majorarea prețurilor apartamentelor, reducând astfel impactul pozitiv pentru tineri și transferând beneficiile reale către alți participanți implicați în proces. Prin urmare, accentul ar trebui pus mai degrabă pe creșterea salariilor și extinderea oportunităților economice pentru tineri, ceea ce le-ar permite să-și sporească puterea de cumpărare și să acceseze locuințe în mod sustenabil. În schimb, mecanismele de creditare ar trebui să rămână aliniate la principiile pieței, cu posibile ajustări prin programe deja existente (precum Prima Casă), dar fără a recurge la scheme artificiale care pot distorsiona piața imobiliară și pot submina stabilitatea sistemului financiar.

Concluzie. Promisiunea de instituire a Fondului Național de Dezvoltare, cu credite ipotecare la dobândă 0%, are un caracter social atractiv și este adresată unei probleme reale legate de accesul tinerilor la locuințe. Totuși, fezabilitatea ei este redusă, întrucât mecanismul de finanțare propus contravine principiilor de funcționare a băncii centrale, iar efectul asupra pieței imobiliare ar fi unul distorsionant, cu riscul de a majora prețurile locuințelor și de a transfera beneficiile către dezvoltatori, nu către tineri. În locul unor scheme artificiale, soluția sustenabilă constă în creșterea salariilor și a oportunităților economice pentru tineri, corelată cu ajustarea și extinderea programelor existente, precum „Prima Casă” care să țintească mai bine tinerii. Astfel, promisiunea rămâne mai degrabă un

instrument electoral, decât o politică realistă și eficientă pentru rezolvarea problemei accesului la locuințe pentru tineri.

Promisiunea nr. 8: 5 la sută din veniturile rezultate din vânzarea producției alcoolice și a produselor din tutun vor fi orientate spre susținerea tineretului și sportului, ceea ce ar putea asigura venituri la buget de circa 400 de milioane de lei anual. 50 la sută din această sumă le vor reveni organelor locale pentru dezvoltarea culturii fizice și a sportului. Celelalte 50 la sută vor fi canalizate spre realizarea proiectelor la scară națională

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Domeniile tineret și sport sunt subfinanțate cronic în Republica Moldova, deși joacă un rol esențial în formarea capitalului uman, promovarea unui mod de viață sănătos și crearea de oportunități pentru generațiile tinere. Direcționarea resurselor din taxele pe produse nocive (alcool și tutun) spre activități sociale are și o logică etică și de sănătate publică: veniturile colectate de pe urma consumului acestor produse sunt reinvestite în inițiative menite să reducă efectele negative asupra populației și să promoveze alternative sănătoase. În plus, implicarea autorităților locale prin alocarea a 50% din fonduri ar putea contribui la dezvoltarea infrastructurii sportive locale și la creșterea accesului tinerilor la activități recreative și educative. Aceasta corespunde și principiului descentralizării, oferind comunităților posibilitatea de a adapta resursele la nevoile lor specifice.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Fezabilitatea și impactul acestei promisiuni depind în mare măsură de transparența și corectitudinea alocării fondurilor. Direcționarea a 5% din veniturile obținute din vânzarea producției alcoolice și a produselor din tutun ar putea duce însă la majorarea prețurilor acestor produse, cu efecte sociale și economice suplimentare (nu este clar dacă e vorba de 5% din veniturile pe care statul le încasează la moment din impozitarea acestor produse, sau taxarea suplimentară cu 5% a veniturilor încasate de comercianți). În prezent, aceste produse sunt deja supuse taxelor de acciz, iar veniturile colectate sunt utilizate pentru finanțarea cheltuielilor din domeniul sănătății, prin transferuri de la bugetul de stat, dar și pentru programe dedicate tineretului și sportului. În acest context, promisiunea riscă să creeze o suprapunere de mecanisme, fără a aduce un plus clar de eficiență sau de impact, dacă nu este însoțită de reguli stricte privind gestionarea și monitorizarea fondurilor. La fel de importantă este capacitatea autorităților locale și centrale de a implementa proiecte eficiente și sustenabile, care să contribuie la dezvoltarea pe termen lung, și nu doar la organizarea unor evenimente sporadice. În plus, succesul măsurii trebuie corelat cu politicile de sănătate publică, astfel încât bugetul să nu devină dependent de consumul unor produse nocive, ceea ce ar crea o contradicție între obiectivele de sănătate și cele financiare.

Concluzie. Promisiunea de a direcționa 5% din veniturile provenite din vânzarea producției alcoolice și a produselor din

tutun către tineret și sport are o logică socială și etică atractivă, întrucât urmărește să transforme resursele obținute din produse nocive în beneficii pentru sănătatea și dezvoltarea tinerilor. Totuși, fezabilitatea este condiționată de transparența și corectitudinea alocării fondurilor și riscă să genereze suprapuneri cu mecanismele existente, întrucât accizele aplicate acestor produse deja contribuie inclusiv la finanțarea sănătății și a sportului. În lipsa unor reguli clare de implementare și monitorizare, măsura ar putea avea un impact redus și s-ar transforma mai degrabă într-un instrument de retorică electorală, decât într-o politică publică eficientă.

Promisiunea nr. 9: Introducerea (reintroducerea) examinării medicale anuale obligatorii pentru toți cetățenii țării din contul CNAM, precum și din contul mijloacelor din bugetul de stat și extinderea listei de servicii medicale gratis, prestate conform poliței de asigurare medicală.

Oportunitate (Înaltă/Medie/Joasă). Accesul populației la servicii de sănătate preventive este o problemă majoră în Republica Moldova. Într-adevăr, rata de depistare precoce a bolilor cronice este scăzută, ceea ce duce la diagnosticarea tardivă și la tratamente costisitoare din resurse publice dar mai ales private ale populației. În acest context, la modul practic, promisiunea de reintroducere a examinărilor medicale anuale obligatorii și extinderea listei de servicii medicale gratis are o oportunitate înaltă, întrucât ar contribui la prevenirea și depistarea timpurie a bolilor, reducând costurile de tratament pe termen lung, ar sprijini creșterea speranței de viață și îmbunătățirea calității vieții populației.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea este însă însoțită de provocări practice majore. Capacitatea instituțională a sistemului de sănătate este limitată, iar deficitul de personal medical, în special în zonele rurale, reprezintă un obstacol semnificativ. Infrastructura insuficient dezvoltată și lipsa resurselor logistice pot afecta implementarea eficientă a unei măsuri atât de cuprinzătoare, riscând să transforme ideea bună în principiu într-o aplicare fragmentată și inegală pe întreg teritoriul țării. Suplimentar, dacă estimăm costul acestui serviciu la aproximativ 1000 de lei per persoană (pentru analize și investigații de bază), rezultă că cheltuielile medicale ar crește cu cel puțin 3 miliarde de lei anual. La aceste sume considerabile s-ar adăuga și alte costuri indirecte, legate de tratamentul persoanelor asigurate care ar fi diagnosticate în urma acestor controale. În lipsa unor surse de finanțare suplimentare și a unei prioritizări clare în cadrul CNAM, un asemenea efort financiar ar pune o presiune enormă pe bugetul public și pe sustenabilitatea sistemului de sănătate.

Concluzie. Promisiunea de reintroducere a examinărilor medicale anuale obligatorii are o oportunitate ridicată, fiind aliniată cu necesitatea consolidării serviciilor preventive și a depistării timpurii a bolilor. Totuși, fezabilitatea este scăzută, întrucât sistemul medical din Republica Moldova se confruntă cu un deficit de cadre, infrastructură insuficientă și

resurse financiare limitate. Costurile de altfel greu de estimat ar genera o presiune majoră asupra CNAM și bugetului de stat, riscând să compromită sustenabilitatea financiară a sectorului de sănătate. În lipsa unor reforme structurale și a surselor clare de finanțare, promisiunea riscă să rămână un obiectiv ambițios, dar nerealist în condițiile actuale.

Promisiunea nr. 10: Acordarea alocației la nașterea copilului în valoare de 200.000 lei.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Declinul demografic și rata scăzută a natalității sunt probleme acute pentru Republica Moldova, cu impact direct asupra pieței muncii, a sustenabilității sistemului de pensii și a dinamicii socio-economice pe termen lung. În acest context, o promisiune de creștere semnificativă a indemnizațiilor unice la naștere are un potențial de mobilizare socială și electorală, fiind percepută ca o formă de sprijin concret pentru familiile tinere. Această măsură răspunde unei nevoi reale legate de costurile ridicate asociate cu nașterea și creșterea copiilor, care reprezintă un obstacol pentru multe familii și unul dintre motivele amânării sau limitării deciziei de a avea cât mai mulți copii.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). O indemnizație sporită, stabilită la nivelul de 200 000 de lei reprezintă un efort bugetar extrem de mare, mult peste ceea ce a fost aplicat sau planificat până acum. Este important de menționat că Guvernul a admis deja necesitatea sprijinirii familiilor și, în ultimii ani, a majorat constant indemnizația unică la naștere, aceasta atingând 21 350 lei în anul 2025. În plus, statul mai acordă o indemnizație lunară de 1000 lei pentru toți copiii cu vârsta de până la doi ani, indiferent dacă părinții sunt persoane asigurate sau nu, precum și indemnizația lunară pentru creșterea copilului până la trei ani, stabilită în funcție de venitul părintelui. Stabilirea unei indemnizații de 200 000 de lei ar ridica serioase întrebări privind sustenabilitatea financiară și ar putea afecta echilibrul bugetar general. În plus, experiența internațională arată că stimulentele financiare directe, chiar și de valoare foarte mare, nu garantează creșterea natalității. Decizia de a avea copii depinde într-o măsură mult mai mare de factori structurali, precum stabilitatea economică, accesul la servicii de sănătate și educație, oportunitățile profesionale pentru femei și disponibilitatea serviciilor de îngrijire timpurie a copiilor (creșe, grădinițe).

Concluzie. Promisiunea de majorare a indemnizațiilor unice la naștere are o oportunitate ridicată, întrucât răspunde unei probleme demografice acute și unei nevoi reale de sprijin financiar pentru familiile tinere. Totuși, cuantumul propus este puțin fezabil în raport cu posibilitățile bugetare. Totodată, stimulentele financiare directe nu sunt suficiente pentru a determina creșterea durabilă a numărului de copii, dacă nu sunt însoțite de politici structurale care să crească calitatea vieții. Prin urmare, măsura, deși populară și atractivă electoral, riscă să rămână mai degrabă un instrument de sprijin punctual decât o soluție eficientă pentru inversarea tendințelor demografice negative.

Partidul Politic Liga Orașelor și Comunelor

Per ansamblu, o bună parte din angajamentele acestei formațiuni politice pentru electorala 2025 ar avea aparența unor promisiuni populist-electoraliste. Implicit, sloganele de partid, precum - Cu fața spre popor! - Pace * Credință * Familie - Moldova are LOC în Europa și în viitor! - ar vorbi de la sine. Pe de altă parte, unele din ele chiar ar rezona cu mai multe principii și valori general umaniste și sociale, împărtășite de multe fracțiuni europene. Totodată, mai multe promisiuni/angajamente economice³⁴ ale candidatului electoral, chiar dacă comportă o tentă reformatoare pe dimensiunea mai multor sectoare ale economiei, acestea relevă o alură mai mult populistă, fără o doză adecvată de aplicabilitate. Per se, promisiunile presupun mai multe facilități fiscale, fără careva surse specifice de acoperire a eventualelor ratări de venituri. Pe alocuri acestea sunt formulate superficial și în contradictoriu, respectiv fără linii directorii clare de implementare și de cum promisiunile ar putea fi operaționalizate.

Promisiunea nr. 1: Crearea așa-zisului *sanatoriu fiscal* – bani la lumină pentru Moldova. Aplicabilitatea măsurii ar fi prin introducerea unui mecanism de legalizare a capitalului intern.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea s-ar încadra în necesitatea diminuării ratei de evaziune fiscală, respectiv a ponderii economiei informale în PIB, *per se*. De fapt, nu există o estimare oficială generalizată a evaziunii fiscale în Republica Moldova, însă, în dependență de cazuri specifice, se vehiculează sume de sute de milioane de lei sau chiar de ordinul miliardelor. Unele surse indică că economia informală în Moldova s-ar estima la cca ¼ din PIB.³⁵ Pe de altă parte, disciplina fiscală, *de facto*, e mult mai bună comparativ cu acum câțiva ani. Nu am avea conjuncturi anume ca prin forțarea aplicării normelor fiscale să cadă sectoare întregi, cum ar fi fost după perioada de “business sălbatic” din anii '90 ai secolului trecut. Mai mult, stimulentele fiscale în Republica Moldova ar fi diverse, atât pe dimensiune sectorială (IT, noii întreprinzători etc.), cât și întreprinzătorii care-și externalizează afacerile beneficiază de o rată de impozitare redusă. Prin urmare, *sanatoriul fiscal* ar fi similar amnistiei fiscale, care nu ar fi justificată și, aparent, ar da un semnal negativ agenților economici care au depus efort și și-au „înălbit” businessul.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Chiar dacă se menționează foarte generalist finalul procesului de legalizare a capitalurilor, implicit că subiecții își vor putea depune banii în sistemul bancar achitând o taxă unică la stat de 5%, nu este descrisă modalitatea de aplicare a acestui mecanism. *Per ansamblu*, ideea sau măsura propusă nu este una nouă. Moldova a avut parte de perioade de amnistii fiscale pe durata anilor. Totuși, mult mai mult contează modalitatea de implementare, adică cum anume se va asigura legalizarea respectivă a capitalurilor. De fapt, provocarea cea mare ar fi legată de legalizarea, *de jure* și *de facto*, a comportamentului ilegal sau a celor care recurg la un asemenea comportament. Orice amnistii fiscale sunt din punct de vedere moral și al egalității problematice, respectiv anume din acest motiv se merge din start pe ideea că-i încurajezi pe cei „șmecheri” sau care au recurs la „șmecherii”, fie economice, financiare sau fiscale. Bunăoară, în majoritatea țărilor ex-sovietice, periodic se făceau și, aparent, se mai fac pentru că se eșua constant în a face ordine în fiscalitate și disciplina fiscală. Iar aceasta și pentru că unele grupări susțineau anumite partide în cadrul scrutinelor electorale care le asigura legalizarea veniturilor în cazul accederii la putere/guvernare. Astfel, dacă s-ar urma această logică a amnistii, este încă un semn că Republica Moldova nu a devenit o țară civilizată pe filiera comportamentului fiscal.

Concluzie. Prin urmare, chiar dacă promisiunea s-ar încadra pe un fâgaș al legalizării banilor și scoaterii acestora din zona gri, nu este oferită calea și modalitatea cum ar fi realizat acest proces. Mai mult, tratamentul selectiv pentru cei care au activat corect, față de cei ce și-au dosit capitalurile și au recurs la „șmecherii”, nu ar fi în avantajul unui comportament fiscal adecvat.

Promisiunea nr. 2: Rata unică de impozitare – simplitate, echitate, dezvoltare

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea vizează aspectul nivelului de impozitare a veniturilor din Republica Moldova, care este actualmente la o cotă unică de 12% atât pentru persoanele fizice, cât și cele juridice. Aceasta este de fapt una din cele mai mici cote în rândul țărilor din Europa Centrală și de Est, implicit conform clasificărilor ONU. Ba mai mult, nivelul de impozitare fiscală este unic, chiar dacă acesta, mai mulți ani la rând, a fost unul progresiv.³⁶

³⁴ <https://loc.md/news/moldova-are-loc-in-europa-si-in-viitor>

³⁵ <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/md/Raport-UNDP-Rom-neformal.pdf>

³⁶ <https://invest.chisinau.md/sistemul-fiscal/>

Astfel, ar fi o contradicție de abordare, adică a sistemului de impozitare fiscală existent cu ceea ce dorește concurentul electoral pe dimensiunea fiscalității, lucru care deja există. Prin urmare, oportunitatea promisiunii s-ar plasa între *medie* și *joasă*, având în vedere cadrul fiscal de impozitare, inclusiv cea corporativă care există în Republica Moldova.

Fezabilitatea promisiunii (*Înaltă/Medie/Joasă*). Concurentul electoral insistă pe introducerea unui nou sistem de impozitare pe venitul microîntreprinderilor, implicit pe mai multe categorii de salariați, cu o grilă de impozitare între 1-2% din cifra anuală de afaceri. Aparent, promisiunea este îndrăznească, însă nu sunt oferite și căi de implementare a acesteia. Mai mult, se insistă pe un nou impozit unic a salariilor (23%), impozit care va substitui contribuțiile de asigurări sociale și cele de sănătate. Specificul acestei propuneri constă în faptul că se referă doar la angajații microîntreprinderilor, fapt ce reprezintă un tratament selectiv al mediului de afaceri. În plus, acea rată unică de impozitare invocată de candidatul electoral este variabilă și pentru microîntreprinderi, în funcție de numărul de angajați ai acesteia. Astfel, descrierea aparent confuză a inițiativei, fără a se indica modalitatea de implementare și specifica potențialele costuri, implică un nivel de fezabilitate joasă a promisiunii.

Concluzie. Rata unică deja se aplică în sistemul de impozitare din Republica Moldova. Respectiv, inițiativa abordată de concurentul electoral, care pe alocuri vine în contradicție cu actualul nivel de impozitare, nu este suficient justificată. Prin urmare, este o promisiune populistă, formulată neclar, cu un potențial redus de realizare.

Promisiunea nr. 3: Stimularea exporturilor – TVA zero pentru dezvoltare. Companiile care exportă minimum 20% din cifra de afaceri vor putea achiziționa marfă pe piața internă fără TVA, în limita valorii exporturilor din anul precedent.

Oportunitate (*Înaltă/Medie/Joasă*). Problema diminuării valorii exporturilor din ultima perioadă, implicit a nivelului de competitivitate încă scăzut a acestora, coroborate și cu deficiențele gemene cronice (cel comercial și de cont curent), ar oferi un nivel de oportunitate promisiunii în cauză. Totuși, această măsură ar fi, în linii mari, selectivă, direcționată pe acei agenți economici cu volume și valori de peste 20% a exporturilor din cifra de afaceri. Aplicabilitatea acesteia ar duce la o aparentă diminuare a veniturilor percepute la bugetul de stat *via* operațiuni de export-import. În plus, aplicarea acestui stimulent fiscal, așa cum propune concurentul electoral, nu este clară și poate avea consecințe asupra bugetului de stat.

Fezabilitate (*Înaltă/Medie/Joasă*). Este o promisiune mai mult populistă și ar avantaja companiile mari. Măsura/promisiunea propusă de concurentul electoral ar putea fi fezabilă doar la pachet cu propuneri evidente de consolidare fiscală (ce taxe/impozite urmează a fi majorate etc.). Probabil concurentul electoral în context ar avea în vedere pragurile plătitorilor de TVA, mărirea acestora, ceea ce ar oferi un *respiro*

micilor întreprinzători, respectiv exportatori. Or, majorarea pragului de impunere a TVA pentru întreprinderile cu cifră de afaceri de 3+ milioane lei ar presupune ca costurile de conformare cu legislația fiscală să scadă pentru un număr semnificativ de IMM-uri, ceea ce le va permite să își direcționeze resursele către investiții și dezvoltare, așa precum susține concurentul. Acest lucru ar stimula într-un final creșterea exporturilor prin încurajarea IMM-urilor să își extindă activitatea și prețuri mai atractive.

Concluzie. Chiar dacă promisiunea ar avea o doză de oportunitate, aceasta ar avantaja în mare parte întreprinderile și companiile mari, cota de exporturi a cărora este de peste 20% din cifra de afaceri. Astfel, promisiunea este puțin fezabilă, inclusiv deoarece nu se menționează din ce surse se va asigura completarea veniturilor la buget în eventualitatea excluderii cotei TVA cu scop de stimulare a exporturilor.

Promisiunea nr. 4: Industria 2.0 – tehnologizare și inovație

Oportunitatea promisiunii (*Înaltă/Medie/Joasă*). Promisiunea vine în tandem cu procesul de digitalizare, dezvoltarea tehnologică și inovațională, implicit în domeniul industrial. În același timp, aceasta nu ar reprezenta *know-how* pe piață, având în vedere faptul că în unele sectoare industrial-economice din țară (precum cel al cablajelor și componentelor electronice auto, constructoare de mașini etc.) aplicabilitatea tehnologică și digitală ține ritmul dezvoltării inovaționale. Pe de altă parte, sectorul industrial al țării este, deocamdată, axat pe industria prelucrătoare (alimentară, textilă etc.), producția de mașini, minerale nemetalifere și industria extractivă, cu o orientare spre exportul de vinuri, fructe, legume. Astfel, tehnologizarea și digitalizarea acestor domenii este la fel de oportună, inclusiv cu scopul creșterii valorii adăugate și randamentului de producție a acestor sectoare.

Fezabilitatea promisiunii (*Înaltă/Medie/Joasă*). Promisiunea nu conține careva elemente de noutate, iar operaționalitatea acesteia este aplicabilă de ceva vreme în mai multe sectoare din economia autohtonă. În plus, *Strategia de Transformare Digitală a Republicii Moldova 2023-2030* privind modernizarea societății prin digitalizare vizează și sectorul industrial, concentrându-se pe crearea unui ecosistem digital inovator și pe creșterea competitivității prin adoptarea tehnologiilor digitale. Mai mult, aceasta presupune crearea unui mediu propice pentru inovație și adoptarea noilor tehnologii, cum ar fi chiar **Industria 4.0**, respectiv pentru digitalizarea proceselor de producție cu scop de a spori eficiența și competitivitatea sectorială. Totodată, unele măsuri de implementare a acestei măsuri sunt menite cu intervenție pe politica fiscală și vamală, prin scutiri de taxe la import și TVA în achiziționare de utilaje, iar asta fără a se indica sursele aferente în eventualitatea unor ratări de venituri fiscale și vamale la buget. Pe de altă parte, poate fi luată în considerație implementarea acestei promisiuni prin crearea de *clustere industriale regionale* în jurul școlilor profesionale, dotate cu utilaje moderne și specializate în mecanică, electrică și automatizare, ceea ce ar reanima atât

sectorul industrial, cât și cel didactic-educativ și de formare profesională.

Concluzie. Promisiunea este oportună și se pliază pe o necesitate acută de reformare și dezvoltare a sectorului industrial moldovenesc. Aceasta ar conduce la creșterea competitivității, randamentelor de producție, a veniturilor, care, la rândul lor, vor impulsiona creșterea economică, facilitând tranziția la un model modern de creștere economică bazat pe tehnologii și inovații. Totuși, angajamentul nu este ceva nou, respectiv acesta ar ține doar de fezabilitatea și alinierea lui la politicile și strategiile statului în contextul dat.

Promisiunea nr. 5: Integrarea tinerilor în economie

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea este destul de oportună, inclusiv în contextul actual de reducere a forței de muncă active pe piață și mai cu seamă a implicării în mediul economic, antreprenorial și de afaceri. Or, în Republica Moldova tinerii cu vârstă cuprinsă între 16 și 24 de ani sunt considerați grup vulnerabil pe piața muncii și beneficiază de suport suplimentar. Mai mult, existența unei simbioze intersectoriale de suport al tinerilor, programelor și politicilor Ministerului Muncii și Protecției Sociale (MMPS)³⁷ și Ministerului Educației și Cercetării (MEC)³⁸, denotă oportunitatea și importanța promisiunii concurentului electoral, care este în conformitate cu strategiile și programele statului în acest domeniu.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea include o modalitate similară de implementare ca și în cazul celorlalte măsuri, adică recurgerea la stimulente fiscale. Pe de o parte, acestea vizează companiile ce oferă stagii de practică elevilor și studenților, măsură încurajatoare în linii mari. Pe de altă parte, se invocă o reducere cu 5% a impozitului pe venit al acestora, fără a oferi repere sau linii directoare pentru suplینirea eventualelor venituri ratate aplicării reducerii fiscale sugerate. Mai mult, aceasta vine în contradicție cu următoarea măsură din program, ce ține de încadrarea tinerilor în economie. Or, inițial se propune o reducere cu 5% a impozitului pe venit, iar ulterior o diminuare cu 5%. Nu este clar dacă reducerea fiscală se vrea a fi aplicată pentru companie/întreprindere sau tânăr angajat. Astfel, fezabilitatea promisiunii, implicat prin prisma modalităților sugerate de a fi realizată s-ar situa pe o marjă de aplicabilitate medie, inclusiv d.p.d.v. a unei descrieri neconcordanțe a acesteia.

Concluzie. Promisiunea este oportună și relativ fezabilă. Ar mai putea fi îmbunătățită prin conectarea la alte inițiative de

suport pentru încadrarea tinerilor, suport care este oferit de mai multe structuri ale statului precum ODA, ANOFM etc. Or, o rată mai mare de ocupare a tinerilor implică o creștere și dezvoltare economică mai dinamică, o societate mai inclusivă și prosperă.

Promisiunea nr. 6: Dezvoltarea zonelor industriale în fiecare raion

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea se pliază pe o necesitate stringentă în dezvoltarea economică regională. Or, ținându-se cont că în jur de 80% din PIB-ul țării este generat în cele 2 urbe principale din țară, municipiile Chișinău și Bălți, oportunitatea dezvoltării regionale dintr-o perspectivă mai echilibrată și proporțională este mai mult decât oportună. Prin urmare, propunerea electorală este potrivită și binevenită. Candidatul electoral mizează pe relansarea programului de construcție a Platformelor Industriale Multifuncționale (PIM), program care a fost lansat încă în 2020³⁹ și implementat de ODA.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Concurentul electoral nu vine cu viziune inovativă *vis-a-vis* de dezvoltare a zonelor industriale în fiecare raion, rezumându-se la reanimarea PIM-uri în acele unități administrativ-teritoriale unde există activitate industrială, precum și prin intermediul dezvoltării Parcurilor Industriale (PI) existente prin oferirea de facilități fiscale cu scop de a atrage investitorii, inclusiv a celor străini. Prin urmare, realizarea promisiunii este mai degrabă incertă. Deși concurentul electoral propune două modalități de implementare a promisiunii, acesta nu specifică care ar fi instrumentele și pârghiile utilizate în realizarea lor. Bunăoară, ce taxe vor fi aplicate la nivel local? Ce mecanisme bugetare vor fi utilizate pentru a susține dezvoltarea regională? Nu sunt făcute careva referințe la anumite programe și strategii ale statului în domenii conexe.⁴⁰

Concluzie. Este salutar faptul că dezvoltarea regională și descentralizarea deține un loc aparte în programul electoral al candidatului, mai ales că această promisiune vizează plenar localitățile în profil teritorial și regional. Pe de o parte, importanța dezvoltării regionale este accentuată de tendințele actuale de dezvoltare a țării, care continuă să fie dominate de modelul monopolar de dezvoltare, caracterizat de concentrarea disproporționată a resurselor și bunăstării, pe fundalul marginalizării crescânde a regiunilor periferice. Pe de altă parte, nu sunt propuse instrumente clare și specifice de implementare a promisiunii, fapt ce pune la îndoială fezabilitatea acesteia.

³⁷ <https://social.gov.md/comunicare/3-000-pentru-cariera-tastart-programului-de-indemnizatii-pentru-tinerii-la-primul-loc-de-munca/>

³⁸ https://www.mec.gov.md/sites/default/files/strategia_de_tineret_ro_1.pdf

³⁹ <https://www.oda.md/ro/suport-antreprenorial/pim>

⁴⁰ https://midr.gov.md/files/shares/Strategie_DR.pdf

Partidul Social Democrat European din Moldova

Majoritatea promisiunilor economice și sociale ale PSDE, chiar dacă abordează probleme reale ale Republicii Moldova – precum salariile mici, pensiile insuficiente, accesul dificil al agricultorilor și antreprenorilor la finanțare, sau declinul demografic și educațional din mediul rural – sunt formulate într-un mod populist și lipsit de fundament financiar, instituțional sau științific. Promisiunile implică riscuri majore pentru stabilitatea macroeconomică, având în vedere multitudinea de facilități fiscale și scheme de subvenționare propuse, combinate cu proiecte masive de investiții publice, fără a fi identificate surse clare de acoperire a deficitului bugetar derivat. Multe dintre măsuri sunt vagi, superficiale și contradictorii. Spre exemplu, se promit huburi industriale bazate pe sectoare cu valoare adăugată redusă și dependente de importul materiei prime, dar simultan se invocă obiectivul de „suveranitate economică” greu de realizat în condițiile pieței interne mici și a dependenței de importuri. Alte promisiuni, cum ar fi TVA unic de 8% pe întreg lanțul agricol și pentru toți agricultorii, sau credite cu dobândă de 2% pentru mediul de afaceri, riscă să genereze deficite bugetare imense, evaziune fiscală și hazard moral. În ansamblu, chiar dacă răspund unor necesități obiective, promisiunile PSDE sunt, mai degrabă, instrumente de mobilizare electorală, decât politici sustenabile și fezabile de dezvoltare economică și socială

Promisiunea nr. 1: Atingerea unui salariu mediu pe economie de 20 000 lei

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea de a atinge un salariu mediu pe economie de 20 000 lei se înscrie în obiectivele strategice de creștere a veniturilor populației, prevăzute în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”. Totodată, aceasta corespunde prognozelor macroeconomice oficiale, potrivit cărora salariul mediu nominal ar urma să atingă pragul respectiv până în 2027. În aceste condiții, valoarea promisiunii ca angajament electoral este redusă, întrucât nu introduce un element de noutate față de traiectoria deja anticipată de politicile economice și de prognozele ministeriale. Mai mult, indicatorul vizat – salariul mediu pe economie exprimat în termeni nominali – nu reflectă direct puterea de cumpărare și poate induce în eroare, în lipsa unei corelări cu evoluția inflației și cu creșterea reală a veniturilor disponibile.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea electorală are un grad înalt de fezabilitate pentru că și prognozele bugetare pe termen mediu sugerează atingerea

acestui nivel de salarizare în sectorul real până în 2027, ceea ce ar însemna o creștere de 4000 de lei timp de 2 ani. Salariul mediu lunar pe economie în 2025 a fost aprobat în mărime de 16100 lei, în creștere cu 2400 lei față de salariul mediu pe economie aprobat pentru 2024. Dacă pentru următorii doi ani se păstrează același ritm anual de creștere a salariului lunar mediu pe economie, atunci valoarea acestuia în 2027 va depăși suma de 20 mii lei menționată de PSDE.

Concluzie. Promisiunea PSDE privind atingerea unui salariu mediu de 20 000 lei este una realizabilă, dar valoarea sa electorală și strategică este limitată, întrucât reproduce tendințele prognozate fără a oferi soluții suplimentare pentru creșterea reală a veniturilor populației. Relevanța sa pentru obiectivele de dezvoltare rămâne parțială, întrucât nu abordează problema decalajului de venituri față de țările membre ale Uniunii Europene. Cu același succes, orice candidat înscris în cursa electorală poate face aceeași promisiune, și culmea, are toate șansele să o și realizeze.

Promisiunea nr. 2: Stabilirea pensiei minime de 5000 de lei.

Despre promisiune. Promisiunea prevede stabilirea pentru persoanele pensionate, la atingerea limitei de vârstă, a unei pensii minime de 5000 de lei. Promisiunea electorală nu face referință la implementarea pilonului II sau III, și se referă doar la valoarea absolută a pensiei achitate prin plățile efectuate din bugetul CNAS. Promisiunea nu se regăsește în programul electoral dar este asumată public de către conducerea PSDE și popularizată prin canalele de comunicare în masă.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea abordează o problemă majoră în societate – veniturile extrem de mici ale persoanelor pensionate. Deși de la 1 aprilie 2025 pensia minimă pentru limita de vârstă a crescut de la 1188 lei cât era în 2021, la valoarea de 3055 lei, aceasta rămâne a fi mică în comparație cu media UE. Pensia reprezintă un instrument prin care se asigură înlocuirea parțială a venitului ratat la pensionare. În aprecierea mărimii pensiei se ține cont de raportul dintre mărimea pensiei minime și salariul mediu din sectorul real. Conform Convenției ILO nr. 102, venitul la pensionare trebuie să asigure standardele minime de viață și să fie cel puțin de 40% din salariul mediu pe economie. La nivelul UE, acest indicator are valoarea medie de 58%.⁴¹ Cele mai mici rate de înlocuire a venitului la

⁴¹ <https://www.euronews.com/business/2025/02/13/pensions-vs-earnings-across-europe-the-highest-and-lowest-comparisons>

pensionare în UE l-au înregistrat Lituania și Irlanda, cu o pensie de 36% și 39% din salariul mediu pe economie. În Republica Moldova, raportul dintre acești doi indicatori pentru 2025 este de 19%.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/**Joasă**). Deficitul bugetului asigurărilor sociale de stat crește de la un an la altul, iar numărul contribuabililor la bugetul CNAS se reduce tot mai mult. Doar în 2025, deficitul bugetului asigurărilor sociale de stat a crescut cu 2 miliarde de lei. Astfel, din bugetul CNAS de 48.5 miliarde lei în 2025, deficitul care urmează a fi acoperit din contul transferurilor de la bugetul de stat reprezintă 40.6%. În contextul în care pensia minimă ar crește cu 64% față de valoarea ei actuală, iar contribuțiile la bugetul asigurărilor sociale ar păstra ritmul de creștere existent, măsura ar exercita o presiune bugetară suplimentară enormă, cu potențial impact asupra stabilității macroeconomice, acutizând riscul de nesustenabilitate a sistemului de pensii.

Concluzie. Deși promisiunea este relevantă și oportună, lipsa descrierii unor măsuri sau explicarea surselor de finanțare care ar permite realizarea acestei promisiuni, face ca aceasta să rămână una pur populistă.

Promisiunea nr. 3: Reintroducerea legii 50/50 – cel puțin 50% din produsele agricole de pe rafturile magazinelor să fie autohtone.

Despre promisiune. Promisiunea vizează instituirea unor reglementări care au drept scop obligarea detailiștilor și a rețelilor comerciale care vând produse agroalimentare pe teritoriul Republicii Moldova, să aloce cel puțin 50% din suprafața de raft pentru produse alimentare autohtone. Promisiunea se regăsește atât în programul PSDE, cât și în comunicatele oficiale ale acestuia.

Oportunitate (Înaltă/**Medie**/Joasă). Problema pieței de desfacere pentru produsele agricole autohtone este una reală. Producătorii locali într-adevăr se confruntă cu dificultăți la comercializarea producției agricole obținute. Totuși, măsura propusă nu atacă cauzele structurale ale problemei, ceea ce face ca oportunitatea ei să fie redusă. Mai mult, implementarea promisiunii propuse poate avea numeroase efecte negative:

- Limitarea concurenței și creșterea prețurilor: obligarea detailiștilor să păstreze ½ din spațiul de comerț pentru produsele autohtone poate limita concurența, ceea ce poate determina producătorii autohtoni să crească prețurile;
- Deficite sezoniere: în extrasezon, consumatorii ar putea întâmpina lipsuri la anumite produse (legume, fructe), ceea ce ar duce la scumpiri și scăderea calității ofertei;
- Costuri administrative crescute pentru comercianți: respectarea proporției produselor autohtone pe raft este extrem de complexă și implică creșterea birocrăției și a

costurilor, care în ultimă instanță, riscă să fie transferate către consumatori;

- Reducerea diversității produselor pentru consumatori: implementarea acestei promisiuni va impacta diversitatea produselor creând inconveniențe pentru consumatori. Suprafața crescută la raft nu neapărat asigură și un volum mai mare de vânzări, iar crearea artificială a unui deficit de produse de import poate determina o creștere a cererii pentru aceste produse (efectul rarității).

Astfel, chiar dacă promisiunea electorală pleacă de la o problemă reală, soluția propusă are o oportunitate medie și nu soluționează cauzele problemei printre care: i) calitatea produselor autohtone (nu doar organoleptică, dar și cea de prezentare la raft, ambalare etc); ii) consecvența ofertei și disponibilitatea produselor autohtone și în extrasezon, iii) competitivitatea la nivel de preț cu produsele agroalimentare de import; iv) lipsa de asociere și incapacitatea asigurării volumelor solicitate de lanțurile de detailiști.

Fezabilitate (Înaltă/Medie/**Joasă**). Republica Moldova este membră a OMC și are semnat Acordul de Liber Schimb cu Uniunea Europeană (DCFTA), prin care urmărește crearea unei Zone de Liber Schimb Aprofundat și Comprehensiv cu UE. Implementarea unei legi care ar impune obligativitate asupra detailiștilor de a aloca 50% din suprafața comercială pentru produsele autohtone ar putea fi interpretată drept o barieră netarifară care discriminează importurile în raport cu produsele autohtone. În astfel de circumstanțe împotriva Republicii Moldova ar putea fi inițiate litigii comerciale sau introduse sancțiuni din partea partenerilor (în mod special UE). Chiar dacă o astfel de lege ar fi aprobată, fezabilitatea implementării adecvate a acesteia este foarte joasă, inclusiv din cauza complexității monitorizării de către autorități a gradului de conformare pentru fiecare unitate de comerț în parte.

Concluzie. Deși problema accesului pe piață pentru producătorii autohtoni este reală, legea 50/50 are oportunitate și fezabilitate joase. Ea nu doar că nu soluționează cauzele structurale ale problemei, dar ar putea genera efecte negative asupra: concurenței, consumatorilor, dar și producătorilor și relațiilor comerciale externe ale Republicii Moldova.

Promisiunea nr. 4: Stop închiderii școlilor sătești – educație aproape de casă

Despre Promisiune: PSDE propune stoparea închiderii școlilor sătești prin introducerea unei finanțări minime garantate pentru școlile rurale și ajustarea formulei de finanțare per elev cu „coeficienți de echitate rurală”, pentru a asigura funcționarea viabilă a acestora. Se propune de asemenea, crearea unui „Fond de Infrastructură Școlară Echitabilă” pentru susținerea școlilor primare și gimnaziale, în mod special, în localitățile în care nu există o alternativă educațională rezonabilă. De asemenea, școlile mici se propune a fi reorganizate ca cursurile ale instituțiilor mai mari cu gestiune comună, pentru a menține accesul local la educație.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea răspunde unei probleme reale – scăderea accesului la educație de calitate al copiilor din sate și riscul accentuării inechităților între mediul urban și rural. Totuși, ea se concentrează mai mult pe proximitate decât pe calitatea educației. Închiderea școlilor rurale are cauze structurale – scăderea demografică, migrația masivă și penuria de cadre didactice tinere și calificate. Acești factori nu pot fi soluționați doar prin suplimentarea finanțării. De asemenea, menținerea școlilor mici cu resurse limitate riscă să perpetueze calitatea scăzută a procesului educațional. În plus, propunerea contravine obiectivelor strategiei „Educația 2030”,⁴² care pune accent pe eficiență și calitate chiar și cu prețul închiderii unor școli. Astfel, oportunitatea medie derivă din faptul că deși promisiunea răspunde la o preocupare socială existentă, dacă va fi implementată, măsura riscă să reducă impactul pozitiv asupra calității educației.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Măsura necesită resurse financiare semnificative, fără neapărat să asigure reducerea decalajului între calitatea educației în mediul rural și cel urban. În condițiile constrângerilor fiscale actuale, există riscul ca resursele suplimentare să fie greu de asigurat fără tăieri în alte sectoare sau fără sprijin extern, iar crearea unui Fond de Infrastructură Școlară Echitabilă ar implica un efort financiar semnificativ și continuu, ceea ce ridică întrebări privind sustenabilitatea acestuia. Reorganizarea școlilor din mediul rural în sucursale, nu neapărat va reduce costurile administrative, dată fiind creșterea efortului de administrare pentru directorul instituției mamă. Experiența altor state din Europa Centrală și de Est arată că menținerea artificială a școlilor mici fără elevi suficienți conduce la risipă de resurse și perpetuarea inechităților în calitatea educației.

Concluzie. Chiar dacă problema educației rurale este reală și stringentă, măsura propusă de PSDE contravine direcției strategice actuale a Ministerului Educației, care urmărește creșterea calității educației și reducerea decalajului educațional între copiii din mediul rural și cel urban, în timp ce măsura PSDE urmărește obiectivul menținerii școlilor din mediul rural. În acest context, aplicarea măsurii propuse ar risca să blocheze reforme importante și să genereze și perpetueze ineficiența bugetară și educațională.

Promisiunea nr. 5: Industrializarea și suveranitatea economică

Despre Promisiune: PSDE propune revitalizarea economiei prin crearea a trei „huburi industriale regionale (Nord, Centru și Sud)” și relansarea producției locale în sectoare-cheie precum textile, mobilier, echipamente industriale, conserve și materiale de construcție. Partidul promite sprijin pentru IMM-uri și măsuri legislative care să protejeze producția autohtonă de concurența neloială din importuri.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea electorală abordează o problemă reală a economiei autohtone. Republica Moldova își epuizează potențialul de creștere economică bazat pe costul redus al forței de muncă, iar trecerea la un alt model, bazat pe eficiență, devine imperioasă.⁴³ O bună parte din investițiile străine în Republica Moldova au fost atrase de forța de muncă ieftină care, datorită nivelului redus de procesare, aduce valoarea adăugată relativ mică pentru economie. Acutizarea emigrării persoanelor cu vârsta aptă de muncă și creșterea salariilor într-un ritm superior creșterii productivității muncii au determinat erodarea modelului de competitivitate al Republicii Moldova. În acest context, se impune tranziția la un nou model de creștere economică bazat pe procesarea cât mai mare a materiei prime locale, eficientizarea proceselor de producție și implementarea inovațiilor tehnologice.⁴⁴ Deși huburile industriale ar putea revitaliza economia asigurând crearea locurilor de muncă, fără o viziune strategică privind industriile pentru care aceste huburi vor fi create, acestea riscă să rămână zone cu infrastructură moartă, fără investitori („elefanți albi”). Suplimentar, crearea huburilor este abordată în tandem cu suveranitatea economică internă, obiective care par a fi în contradicție, or huburile industriale devin fezabile în contextul integrării în lanțurile logistice regionale și globale.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Crearea huburilor industriale regionale presupune investiții capitale masive în infrastructură (drumuri, căi ferate, rețele energetice și de comunicații, construcții ingineresti), însă PSDE nu oferă nicio estimare a costurilor și nici sursele de finanțare a acestora. De asemenea, nu este clar dacă aceste huburi vor avea o specializare distinctă pe regiuni și nici dacă se vor construi pe modelul clusterelor economice (M. Porter), prin care firmele mari atrag furnizori, inovatori, și servicii conexe într-un ecosistem competitiv. O parte din sectoarele menționate (ex: textile), sunt industrii cu valoare adăugată redusă și puternic dependente de forța de muncă ieftină, un model deja depășit și nesustenabil în contextul scăderii populației active din Republica Moldova. Alte domenii propuse, precum materialele de construcție sau echipamentele industriale, se confruntă cu dependență masivă de importuri pentru materii prime și componente, ceea ce, în lipsa unei infrastructuri logistice dezvoltate, reduce competitivitatea pe piața internă și externă. Suplimentar, constrângerile structurale legate de costul energiei și utilității reprezintă un obstacol major. Republica Moldova importă cea mai mare parte a energiei electrice și gazelor naturale, iar costurile și volatilitatea prețurilor acestor resurse sunt mai ridicate decât în UE, ceea ce face dificilă dezvoltarea unor centre industriale competitive. Totodată, promisiunea intră în contradicție cu obiectivul declarat de „suveranitate economică”, întrucât huburile ar depinde, inevitabil, de resurse și inputuri externe. Astfel, fără o strategie clară de specializare industrială,

⁴² HG 114/2023

⁴³ Raportul de stare a țării, Expert-Grup, 2025, pag 5

⁴⁴ ibidem

fără surse de finanțare identificate și fără un plan de integrare în lanțurile valorice regionale și europene, fezabilitatea promisiunii este foarte scăzută.

Concluzie. Promisiunea PSDE de creare a huburilor industriale răspunde unei nevoi reale de schimbare a modelului economic, însă, lipsa unei viziuni strategice clare și integrate, precum și a unei minime fundamentări financiare îi reduce semnificativ oportunitatea. Fezabilitatea este joasă din cauza costurilor investiționale mari, infrastructură logistică insuficientă, piață internă mică și cost mare al inputurilor industriale. În consecință, huburile riscă să rămână proiecte declarative sau infrastructură neutilizată, fără impact semnificativ asupra industrializării sau „suveranității economice”.

Promisiunea nr. 6: TVA unic în agricultură de 8%

Despre Promisiune: Măsura prevede asigurarea unei cote reduse de TVA de 8% pe întreg lanțul agroalimentar, aplicabilă pentru toate produsele agricole și alimentare. Aceasta nu este prevăzută expres în programul electoral recepționat al PSDE, cu toate acestea, măsura este enumerată printre promisiunile electorale făcute de conducerea partidului prin canalele de comunicare în masă.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea țintește o problemă stringentă invocată frecvent de reprezentanții sectorului agricol. Începând din 2013, a fost aprobată reducerea TVA de la 20% la 8% pentru o serie de produse din fitotehnie, zootehnie și produse alimentare.⁴⁵ Astfel, producătorii agricol comercializează produsele agricole cu prețuri cu o cotă redusă de TVA de 8%, iar pentru inputurile agricole precum: semințe, material săditor, îngrășăminte, pesticide, utilaje, carburanți, servicii etc se achită un TVA standard de 20%. În aceste circumstanțe, dacă inputurile sunt costisitoare și în volum mare, se poate înregistra un decalaj între TVA încasat (cotă redusă) la comercializarea produselor obținute ca rezultat al activității și TVA achitat la procurarea inputurilor (cota standard). Înregistrarea acestei diferențe dintre TVA achitat și cel încasat, precum și mecanismul, până nu demult, extrem de greoi de rambursare a TVA-ului supraplătit, creează presiune pe lichiditățile producătorilor agricoli și poate duce la acutizarea deficitului de casă. Această problemă se poate soluționa prin mai multe căi, printre care este și debirocratizarea și accelerarea procesului de rambursare TVA, deducerea în vamă sau compensarea TVA la import din contul creanței antreprenorului asupra statului derivată din sumele ce urmează a-i fi restituite din supraplățile de TVA, dar și prin uniformizarea TVA pe întreg lanțul (fie la cota redusă, fie la cea standard). Este de menționat că prin aprobarea Legii nr 337/2022 și a modificărilor la aceasta din 2025 s-au făcut pași semnificativi în vederea debirocratizării, digitalizării și accelerării procesului de rambursare a TVA. Cu toate

acestea, problema rămâne a fi actuală și nesoluționată până la capăt.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Deși măsura reduce povara administrativă legată de rambursarea TVA, introducerea cotei reduse TVA pe întreg lanțul, pentru toate produsele agricole, nu doar cele enumerate la art. 96, al b), va determina un deficit bugetar imediat imens, iar autorii măsurii nu indică sursele de acoperire a acestui deficit. Măsura crește exponențial și riscul evaziunii fiscale în cazul în care inputuri precum motorină, utilaje etc vor fi utilizate pentru activități non-agricole (ex: construcții, transport, servicii industriale etc). Acest risc este și mai mare dacă este să se țină cont de fragmentarea exploatațiilor agricole, capacitățile foarte limitate ale organelor de control și costul administrativ enorm necesar a fi suportat pentru asigurarea conformării. Suplimentar, o cotă redusă a inputurilor pe întreg lanțul ar putea fi interpretată drept o subvenționare indirectă a producătorilor agricoli.

Concluzie. Chiar dacă promisiunea scoate în evidență o necesitate obiectivă, fezabilitatea măsurii propuse este joasă, întrucât aceasta ar genera pierderi bugetare majore, ar spori riscul de evaziune și ar crește costurile administrative pentru asigurarea conformității. În lipsa unor mecanisme clare de compensare a deficitului creat și monitorizare pentru evaziunii fiscale, promisiunea riscă să fie, mai degrabă, populistă decât aplicabilă. O soluție mai potrivită pentru problema identificată ar putea ține de modalitățile de debirocratizare, eficientizare și accelerare a procesului de rambursare TVA.

Promisiunea nr. 7: Achitarea TVA la momentul vânzării, nu la importul materiei prime

Despre promisiune: Măsura prevede ca antreprenorii să achite TVA nu la momentul importului materiei prime, ci la momentul vânzării produsului finit, ceea ce ar reduce blocarea capitalului întreprinderilor. Măsura urmărește să ofere lichiditate mai mare companiilor, în special IMM-urilor și producătorilor locali. Deși nu se regăsește în programul electoral al partidului, promisiunea este promovată pe larg de către conducerea acestuia prin intermediul canalelor de comunicare în masă.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea PSDE privind achitarea TVA la momentul vânzării și nu la importul materiei prime vizează o problemă reală cu care se confruntă antreprenorii, în special cei din sectoarele productive și de prelucrare. În prezent, legislația fiscală obligă agenții economici să achite TVA la momentul importului de materii prime (în vamă), ceea ce duce la blocarea resurselor financiare pe termen mediu-lung, până la valorificarea produselor finale, când TVA se colectează de la consumatori la vânzare. În condițiile în care accesul la finanțare este limitat, iar costurile creditelor sunt ridicate, acest mecanism

⁴⁵ Lista completă a acestor produse este specificată la art. 96, al b) al Codului Fiscal al Republicii Moldova

reduce semnificativ lichiditatea companiilor, mai ales a întreprinderilor mici și mijlocii. De aceea, din perspectiva oportunității, propunerea are o relevanță înaltă, deoarece răspunde direct nevoilor mediului de afaceri, contribuie la fluidizarea capitalului și ar putea încuraja investițiile în sectoare cu valoare adăugată mai mare. Practica europeană confirmă că multe state, în anumite situații, în special pentru a sprijini exportatorii și producătorii locali, aplică mecanisme de amânare sau compensare a TVA (autolichidare la comercializarea produselor). Astfel, măsura ar putea alinia Republica Moldova la modelele funcționale din UE, stimulând competitivitatea și reducând presiunea financiară asupra firmelor.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Adoptarea acestei măsuri este complexă și presupune un cadru instituțional, infrastructură digitală, și reglementări robuste. În lipsa acestor precondiții, riscul de fraudă este ridicat. Firmele pot vinde la negru și raporta casări fictive pentru a evita plata TVA, iar capacitatea actuală a autorităților fiscale de a monitoriza stocurile, fluxurile comerciale și tranzacțiile electronice este limitată. Experiența statelor UE arată că autolichidarea TVA la import (postponed VAT accounting) funcționează doar acolo unde există sisteme de facturare electronică, trasabilitate digitală și controale automatizate. În Moldova, aplicarea directă a promisiunii fără infrastructură adecvată ar putea crește evaziunea fiscală și ar reduce veniturile bugetare. Din acest motiv, fezabilitatea este scăzută pe termen scurt, dar ar putea fi medie pe termen mediu, dacă este implementată gradual, însoțită de digitalizarea administrării fiscale și programe-pilot pe sectoare limitate.

Concluzie. Promisiunea răspunde unei probleme reale și importante pentru mediul de afaceri, oferind un avantaj de lichiditate și competitivitate pentru întreprinderi. Totuși, riscurile de fraudă și capacitatea limitată a instituțiilor de supraveghere fac măsura dificil de aplicat în condițiile actuale. Implementarea ar putea fi fezabilă doar gradual, cu sprijin tehnic și instituțional extern, după consolidarea infrastructurii de administrare fiscală și digitalizare.

Promisiunea nr. 8: „Zero” controale de stat în primii trei ani pentru antreprenori

Despre Promisiune: PSDE propune ca în termen de 3 ani de la înființarea afacerii, aceasta să nu facă obiectul controalelor de stat. Propunerea nu se regăsește menționată expres în programul electoral al formațiunii, dar este pe larg popularizată de către conducerea partidului în canalele de comunicare în masă.

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea „zero controale de stat în primii trei ani pentru antreprenori” pornește de la o problemă, invocată de

reprezentanții mediului de afaceri de-a lungul timpului, și anume, povara controalelor excesive și uneori abuzive. Cu toate acestea, în ultimii ani situația s-a ameliorat semnificativ. Aproape 2/3 dintre companiile mici și mijlocii care activează în Republica Moldova consideră că integritatea (onestitatea și corectitudinea) sectorului public în interacțiunea cu mediul de afaceri moldovenesc este satisfăcătoare, înaltă și foarte înaltă, în creștere cu 20% față de 2017.⁴⁶ Totodată, trebuie menționat că majoritatea autorităților cu competențe de control au trecut printr-un amplu proces de reformare și reorganizare pentru a crește calitatea serviciului public prestat. Suplimentar, legislația în domeniul controlului de stat a fost actualizată, controalele fiind condiționate de analiza riscurilor. Nu în ultimul rând, necesită a fi menționat că odată cu accelerarea procesului de integrare europeană, urmează a fi schimbată și paradigma: de la controale intermitente, la o supraveghere continuă a pieței. În acest sens, oportunitatea propunerii poate fi apreciată drept fiind medie. Chiar dacă se vrea crearea unui climat favorabil pentru afaceri, totuși, formula absolută „zero controale” este problematică, deoarece exclude și verificările esențiale privind sănătatea și securitatea muncii, siguranța alimentară, protecția mediului și prevenirea evaziunii fiscale etc. Experiența altor state arată că o relaxare excesivă a controalelor nu stimulează neapărat investițiile, ci dimpotrivă, poate spori abuzurile și reduce nivelul de conformare a agenților economici.⁴⁷

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Promisiunea de „zero controale de stat în primii trei ani” pentru antreprenori este dificil de implementat în condițiile Republicii Moldova. În lipsa unei supravegheri minime, companiile existente ar putea înființa noi entități juridice doar pentru a beneficia de regimul privilegiat, ceea ce ar stimula evaziunea fiscală și concurența neloială. Mai mult, eliminarea totală a controalelor ar crea un vid de reglementare care ar pune în pericol protecția consumatorilor, siguranța alimentară, respectarea normelor de muncă și protecția mediului etc. O abordare fezabilă ar fi nu eliminarea controalelor, ci reformarea lor prin digitalizare, simplificarea procedurilor și aplicarea principiului supravegherii pieței bazate pe risc. În lipsa unor astfel de mecanisme alternative, promisiunea nu este realistă și riscă să genereze costuri mai mari pentru economie prin creșterea evaziunii și scăderea calității produselor și serviciilor pentru consumatori.

Concluzie. Promisiunea „zero controale de stat în primii trei ani pentru antreprenori” are o atractivitate electorală ridicată, dar oportunitatea și fezabilitatea ei sunt reduse. Lipsa totală a controalelor ar încuraja evaziunea și poate afecta și calitatea produselor și serviciilor, generând riscuri pentru consumatori și pentru mediul de afaceri. O soluție realistă ar fi schimbarea de paradigmă și substituirea controalelor (activitate intermitentă) cu supravegherea pieței bazată pe riscuri (activitate permanentă).

⁴⁶ Corupția și Mediul de Afaceri: Percepțiile Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Republica Moldova, iData, decembrie 2024, pag 22

⁴⁷ Ashenafi B, Pia A, „Perpetuating enforcement weakness: entrepreneur's destructive actions in normalizing rule breaking”, Small Bus Econ, iunie 2025

Promisiunea nr. 9: Credite cu dobândă de 2%

Oportunitate (Înaltă/Medie/Joasă). Propunerea răspunde unei probleme reale și frecvent invocate de producătorii agricoli și antreprenori: accesul dificil la finanțare și costul ridicat al creditelor. În perioada 2022- 2024, rata nominală medie ponderată a dobânzii la creditele noi acordate persoanelor juridice pe o perioadă mai mare de 12 luni, în monedă națională, a oscilat între 8.22% și 11.59%⁴⁸. Un credit scump și/sau inaccesibil limitează investițiile și competitivitatea. Un mecanism de creditare cu dobândă subvenționată ar putea stimula investițiile, re tehnologizarea și crearea de locuri de muncă. Totuși, experiența altor state (ex. Ungaria sau Serbia) arată că dobânzile foarte mici, fixate artificial, pot crea distorsiuni pe piața creditului, stimulând supraîndatorarea și favorizând accesul disproporționat la finanțare al unor beneficiari mari în detrimentul IMM. Totodată, accesul mediului de afaceri la credite este condiționat nu doar de nivelul dobânzii, ci și de garanțiile de rambursare, capacitatea de rambursare, precum și transparența procesului de alocare etc. Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (ODA) susține deja IMM-urile prin fondul de garantare a împrumuturilor, subvenționarea parțială a dobânzii, granturi pentru investiții și linii de finanțare preferențiale. Prin acordarea ținută a acestui suport se evită distorsiunea pieței și selecția adversă, asigurându-se o eficiență mai mare a intervenției. Prin aceste mecanisme, antreprenorii pot accesa credite cu dobânzi mai mici decât nivelul pieței, de regulă în jur de 5-7%, în funcție de program. În aceste circumstanțe, promisiunea de 2% ar reprezenta o extindere și radicalizare a unor politici deja existente, dar care necesită a fi extinse și suplinite pentru a crește accesul mediului de afaceri la surse de finanțare accesibile.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Aproape 2/3 din totalul creditelor pe întreg sectorul bancar sunt contractate de persoane juridice. Pentru a oferi credite cu dobândă de 2%, statul ar trebui fie să subvenționeze diferența dintre rata de piață și rata promisă, fie să creeze un fond de creditare de stat. În condițiile actuale, când ratele de politică monetară stabilite de BNM (rata de bază 6.25%) și costurile de finanțare sunt mult mai ridicate decât 2%, diferența va trebui suportată din bugetul public. La un volum al pieței de creditare pentru persoanele juridice de aproximativ 56.4 miliarde de lei, costul estimativ pentru bugetul de stat al acestei măsuri ar fi în jur de 3,4 miliarde lei. Aceasta ar genera un impact bugetar enorm. Totodată, măsura propusă de PSDE ar „canibaliza” programele prin care se subvenționează agricultura și IMM-urile (ex: Fondul de Subvenționare în Agricultură și programele ODA). În plus, implementarea acestei măsuri amplifică riscul de corupție și de utilizare a creditelor ieftine în scopuri neproductive. Experiențele internaționale (Ungaria, Serbia, Turcia) arată că astfel de scheme creează hazard moral, stimulează investiții ineficiente și pot duce la dezechilibre fiscale și dependență

de finanțare ieftină. Totodată, există riscul ca băncile să își reducă interesul de a credita în afara programului, ceea ce poate distorsiona piața. Prin urmare, fezabilitatea este joasă, fiind mult mai oportună realizarea măsurii prin suplinierea fondurilor și programelor ODA.

Concluzie. Promisiunea de acordare a creditelor cu dobândă de 2% răspunde unei necesități reale a mediului de afaceri, dar riscă să genereze costuri bugetare nesustenabile și distorsiuni pe piața serviciilor de creditare. Experiența internațională arată că dobânzile artificiale reduse pot crea hazard moral și supraîndatorare, în timp ce mecanismele deja existente și implementate prin ODA oferă sprijin mai eficient și ținut. Astfel, deși oportunitatea este înaltă, fezabilitatea măsurii rămâne joasă, fiind preferabilă extinderea programelor actuale în locul introducerii unei scheme generalizate de credite de 2%.

Promisiunea nr. 10: Integrarea criptomonedelor și fintech în Strategia de Transformare Digitală a Republicii Moldova

Despre Promisiune: Promisiunea nu figurează expres în programul electoral al PSDE, dar a fost enunțată de vicepreședintele PSDE, Iurie Bivol. Prin această măsură PSDE propune legalizarea, inclusiv a tranzacțiilor cu criptomonedă pe teritoriul Republicii Moldova, iar Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova să includă măsuri clare pentru stimularea afacerilor din fintech și a celor care activează în domeniul blockchain și a activelor virtuale (criptomonedelor).

Oportunitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Propunerea se pliază pe o problemă reală. Deși legislația actuală nu interzice, în mod expres, criptomonedele, totuși cadrul actual și practica autorităților fac imposibile intermedierea și tranzacțiile cu criptomonedă pe teritoriul Republicii Moldova. Conform prevederilor Legii nr. 308/2017, persoanele fizice nu pot efectua tranzacții în adresa prestatorilor autorizații în alte state privind activele virtuale dacă volumul acestora depășește 50 mii lei/lună. În pofida acestor circumstanțe, conform datelor raportului pentru 2025 privind indicele de adopție a criptomonedelor⁴⁹, Republica Moldova se plasează pe locul 2 în lume (indicele ajustat în funcție de mărimea populației). Astfel, cetățenii Republicii Moldova tranzacționează active virtuale exclusiv prin jurisdicții străine, unde autoritățile autohtone nu pot supraveghea aceste activități. Deși BNM a avertizat repetat asupra riscurilor ridicate (escrocherii, volatilitate, spălare de bani), iar SPCSB și CNA au documentat multiple fraude și scheme Ponzi mascate ca și „consultanță financiară” în domeniul crypto, interesul populației pentru activele virtuale rămâne a fi unul foarte ridicat. Integrarea acestui domeniu în Strategia de Transformare Digitală ar crea un cadru reglementat, ar

⁴⁸ Generatorul de rapoarte statistice BNM, Ratele nominale medii ponderate ale dobânzilor și volumele creditelor noi acordate

⁴⁹ The 2025 Global adoption Index, Chainalysis, septembrie 2025

reduc vulnerabilitatea cetățenilor la fraude și ar aduce tranzacțiile sub supravegherea autorităților naționale asigurând și protecția cuvenită investitorilor.

Fezabilitatea promisiunii (Înaltă/Medie/Joasă). Implementarea acestei promisiuni implică schimbări legislative și instituționale majore. În prezent, nu există niciun cadru pentru licențierea și supravegherea furnizorilor de servicii crypto, iar crearea acestui cadru ar presupune un proces laborios și complex de transpunere a Regulamentului UE 2023/1114 și adaptarea la standardele internaționale de AML. Autoritățile precum BNM și CNPF nu dispun de instrumente și experiență în supravegherea pieței activelor virtuale, iar SP-CSB ar trebui să dezvolte mecanisme avansate și înalt tehnologizate pentru monitorizarea și prevenirea spălării banilor și finanțării terorismului. Astfel, ajustările instituționale ar implica și costuri administrative ridicate. Crearea unui „hub fintech și crypto” ar putea fi fezabilă doar după ce Republica Moldova va acumula experiență în reglementarea

și supravegherea tranzacțiilor cu crypto învățând din experiența externă și evitând greșelile făcute în acest sens de state precum El Salvador sau India. Astfel, în lipsa unei piețe de capital dezvoltate și a unor instituții cu capacitate de supraveghere solidă, fezabilitatea promisiunii electorale este scăzută. Totuși, pe termen mediu, dacă măsura se realizează gradual, cu sprijin tehnic și financiar din partea UE și a partenerilor de dezvoltare, aceasta poate deveni chiar fezabilă.

Concluzie. Promisiunea PSDE privind integrarea criptomonedelor și fintech în Strategia Digitală răspunde unei cereri reale din partea populației și poate contribui la reducerea fraudei și aducerea tranzacțiilor sub controlul autorităților. Totuși, lipsa cadrului legislativ și a capacităților instituționale face ca fezabilitatea imediată să fie scăzută, iar costurile de implementare ridicate. Realizarea promisiunii este posibilă doar gradual, prin armonizare cu standardele UE și sprijin extern pentru consolidarea supravegherii.

Promisiuni electorale: între populism și fezabilitate

Această publicație oferă o privire de ansamblu asupra programelor electorale ale principalilor concurenți politici la alegerile parlamentare din 28 septembrie 2025. Deși mai multe măsuri propuse conțin idei care pot contribui la dezvoltarea Republicii Moldova, analiza arată că multe dintre ele rămân la nivel declarativ, sunt marcate de populism, au un fundament financiar slab și prezintă numeroase contradicții interne. Evaluarea urmărește cele mai importante angajamente economice și sociale și le apreciază atât în raport cu nevoile reale ale țării, cât și cu posibilitățile concrete de realizare. Printr-o abordare independentă și echilibrată, documentul își propune să sprijine alegătorii în înțelegerea viziunilor de guvernare și să contribuie la o decizie de vot mai conștientă și responsabilă.